

ଲେକ କଲ୍ୟାଣ ପ୍ରଭୁ ନାଳା

ଚାଷ ଯା'ର କମି ତା'ର

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

ଓରିଆଲ୍‌ସ୍ ଓ ଇନ୍‌ଡିଆନ୍

ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍

ବାସ ଯା'ର ଜମି ତା'ର

(ଏକାଙ୍କିକା)

ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବାନ

ପ୍ରକାଶକ
ସାମାଜିକ ସେବା ବିଭାଗ
ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

—ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ—
ପାଞ୍ଜିକାର
୧୯୫୭

ମୁଦ୍ରାକର—
ଶ୍ରୀ ନବରମ୍ଭ କମ୍ପୁ ପ୍ରଦାନ
କୋଟା ସେବା କର୍ତ୍ତା—,

ଗାଷ ଯା'ର, ଜମି ତା'ର

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

ମଉଗଜପୁର ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ

ପସର ପାଟିଗଲଣି—ଲଲିହାଁ ମାରି ନାହିଁ—ମଣିଷଙ୍କ ଆଖିରୁ ପୁରୁପୁରି ନିଦର ହେଁସ ଯାଇ ନାହିଁ । ଅଳସରେ ତେଣା ପିଟିପିଟି କୁଆଟିଏ ଡାକିଦେଇ ଗଲା—“କାଆ,କାଆ”—ଗହଳ ଆମ୍ବତୋଟା ମଝିରୁ ସେତକବେଳେ କୋଇଲିଟା ଡାକ ଉଠିଲା—“କୁଉ,କୁଉ”—ହୁଉ ହୁଉ ହୋଇ ପାହାନ୍ତି ପହରର କାଲୁଆ ପବନ ହିଲକାଏ ଗଛଗୁଡ଼ାକକୁ ଥରାଇ ଦେଇ ଗଲା । ତା'ରି ପଛେ ପଛେ ଭସିଆସିଲା ଦୂରରୁ ହଳିଆ ଭାଇର ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଗାଉଁଲ ଗୀତ—ଗୀତଟି କ୍ରମେ ନିକଟରୁ ନିକଟତର ହେଲା କାନ୍ଧରେ ଲଙ୍ଗଳ ପକାଇ କଳା ମୁରୁମୁରୁ ହଳିଆ ଟେକାଟିଏ ମନ ମଉଜରେ ଗାଇ ଗାଇ ଗଲା ସେହି ଗୀତଟି—
ତା'ପରେ ଟୋକାଇ ମୁଣ୍ଡେଇ ହାତରେ ଦାଆ ଧରି ଆଉ ଜଣେ; କାନ୍ଧରେ କୁରୁହାଡ଼ି ପକାଇ ଆଉ ଜଣେ; କରତ, ବଟାଳି ହାତ ହତଆର ଧରି କରତଆଟିଏ; ଭୂଜା ଟୋକେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇ ହାତରେ କଡ଼ ହଲାଇ—ହଲାଇ ଗୁଡ଼ିଆଟିଏ—ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଗୁଲିଲେ ସେଇ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ—ସମସ୍ତେ ଯେପରି ସେଇ ଗାଁଟିର ଭାଗ ନେଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୀତଟିର ବିଭିନ୍ନ

ଅଂଶ ରୁପାୟିତ—ମୌଳିକ ସ୍ୱର ବିନ୍ୟାସର ପ୍ରଲେପରେ ପ୍ରଭୃତି
ବାସ୍ତୁମଣ୍ଡଳ ସ୍ଥିର ଓ ଉନ୍ନାଦିତ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବର ଚକ୍ରିତ
ଆବେଶରେ ଆଖିରୁ ଅସୁରୁ ଜାଗରଣୀ ସେଇ ଗୀତଟି—କର୍ମପ୍ରବଣତାର
ଅନାବଳ ଉତ୍ସ ସେମିତି ଭରି ଦେଉଛି ଆଲସ୍ୟପରାୟଣ ହୃଦୟର
ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ...

ଗୀତ

ଓ...

ମାଟି ମଣିଷରେ

କାମର ବେଳ ତୋର ଅଇଲ ରେ ଅଇଲ
ରଙ୍ଗେଇ ଉଷା ପୂର୍ବେଇ ଭଲେ (ତା'ର) ଫଗୁମୁଠାକ
ମାଇଲ ରେ ମାଇଲ,
ଟେକି ଦେ ଶେଷ ଆଉ କାହିଁକି ଫିଟଲ ଆଖି
ରାଇଲ ରେ ରାଇଲ । ୦ ।

କୁଆଁରୀ ତର ଗଲଣି ଝାଙ୍କି କାଳିଅନ୍ଧାରୀ ପାରେ,
ସୁନେଲି ଛଇ ଚନ୍ଦ୍ରଟି ହେଲ ସରଗ କାନ୍ଦୁ ତଳେ;
ମାଟି ମାଆର ସବୁଜ ଶୋଭା (ତୋ'ର) ସାରା ମରମ
ଛଇଲ ରେ ଛଇଲ । ୧ ।

ରୁହାଁ ଏ ପାହାନ୍ତି ଜନ୍ମରେ, ଧନରେ...ଧନରେ,
ବେଳ ସରିଲେ ଆଉ ନ ଥାଏ ମାନରେ;
ବେଳହୁଁ ବେତ ନ ପାହୁଁ ରାତି ହେଉଥା' କାମ ପାହା ରଇଲ
ରଇଲ ରେ ପଇଲ
ହୁଇଁ ତୋହର ଲଙ୍ଗଳ ମୁନ ମାଟି ଦୁନିଆ ଚେଇଁଲ ରେ ଚେଇଁଲ । ୨ ।

— ୦ —

(ଏତିକିବେଳେ ତରବର ହୋଇ ମାରକଣ୍ଡିଆ ପହଞ୍ଚିଲ—ଗରିବ
ତପାଟିଏ—ମୁଣ୍ଡରେ ଚିରୁଛୁ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡେ ଭିଡ଼ା ହେଇଛି—
ମସିଆ କରିଆ ଖଣ୍ଡକ ଦିହରେ ବେଡ଼ା ହେଇଛି—ଗୋଟିଏ ହାତରେ

ପାଞ୍ଚିଶ ବାଡ଼ି, ଅନ୍ୟହାତରେ ଧରିଥିବା ଲଙ୍ଗଳଟି କାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଛି—
ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ନେପଥୀକୁ ବାରମ୍ବାର ନିରୀକ୍ଷଣ କରି କହିଲା—)

ମାରକଣ୍ଡିଆ—ହେଏ, ହେଏ, ହେଏ—ଅଃ...ଅଃ...ଅଃ—ଆ' ଆ'—
ମଲା, ମଲା, ଗୋସେଇଁ ଖିଆ, ନିବାଇଁ ଖିଆ ହୁଡ଼ାଟାକୁ ତାକୁ
ତାକୁ ପଥାନ ବାଇରେ ପଶି ପାଉଛି—ଦେଖ, ଦେଖ, ଦେଖ—
ବାହାରିଲା ନା ନାଇଁ—ଅହଃ...ଅହଃ...ଅହଃ ଓଲଟିଆ,
ଅଲଗଣାଟା ଗୁହାରକୁ ଫେଟି ଫେଟି ବାର ଜେଗା ମୁହଁ ମାରି
ମାରି ଯିବ । ରହଃ, ରହଃ, ରହଃ—ଇମିତି ଗୋଗୋଛିଆ ପିଟିମି
ଥୋବରକୁ—ପିଟିପିଟିପିଟି ଏକାଦେନେ ଖମର ନ କରିଛି
ତ ମୋ ନାଁ । ନାହିଁ ମାରକଣ୍ଡିଆ ।

(ଏତକବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲା “ଓଥରୀ”, ଗାଁର ଗୋଟିଏ ଅରବିତା
ତଷ—ହଁଅ, ଏବେ ମାରକଣ୍ଡିଆ ସହିତ ସେ ଥୁଆଟାକୁ ହେଉଛି—ଗାଁ
ଲୋକେ କହନ୍ତି—ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇ ନିମୁଳି ଡେ—କହିନାହିଁ, କେହି ନାହିଁ
ତା'ର ମାତ୍ର କାଉଁରୀ—କୁଆଁ ପୋବନର ଲବଣ୍ୟ ଲହଡ଼ିରେ ସବୁ ଖୁଣ୍ଟ
ତାର ଧୋଇ ପାଉଛି—ସାବନ ଦିହୁଟି ତେଲ ନିଗିଡ଼ିଲା ମରି ଚକ୍ ଚକ୍
ମାରୁଛି—ମାଙ୍ଗରେ ସିନ୍ଦୂର କଳାଟି ଟିକି ଲାଲି ଫେଟାଟି ପରି କପାଳ
ଉପରକୁ ଓହ୍ଲି ପଡ଼ିଛି—କାନରେ ଯୋଡ଼ିଏ—ଲବଙ୍ଗ, ନାକରେ
ଲୁହୁକିଟିଏ—ବେକରେ ମଞ୍ଜିକଡ଼ୀ ମାଟଳ—ହାତରେ କାଟ ଆଉ
ଶଙ୍ଖାମିଶା ପିଟାଖଡ଼ୁ ଦି'ପଟ—ଗୋଡ଼ରେ ରଥର ଗଣ୍ଡି ବଳା ହଳେ—
ପିନ୍ଧିଛି, ଢେଙ୍କାନାଆ ଲାଲି ଶାଢ଼ୀ ଖଟଣ୍ଡ—ମାରକଣ୍ଡିଆକୁ ଡିଆଁକି ତାକ
ପହଞ୍ଚିଲା)

ଓଥରୀ—ହଇହେ—ହେଏ—ମଲା, ଶୁଗୁଡ଼ି, ମଲା, କାନ କଅଣ ଅଛି
ଯେ ଶୁଗିବ, ସେଥିରେ ତ ପଥର ପଡ଼ିଛି—

ମାରକଣ୍ଡିଆ—କାଇଁ କଲେ କାଇଁ କି ? ଏତେ ଦୂର ପଡ଼ିଛି । ମଣିଷ ନ
ବାହାରୁଣୁ ବଅଲଗୁଡ଼କୁ ପିଟେଇ ଦେଲା ଯେ ହେଉଛି ଯା
ବାରି ତା ବାରିରେ ପଶି ଧ୍ୟାନସଣ କରୁଛନ୍ତି ସେ ଗୁରୁକୁ

ଅନେଇଁ ମି କି ତୋର କଥା ରିଆ ପୁଆଗ ତାକରୁ କାନେଇଁ ମି
କଥା ?

ଓଥରା—ହେଏ, ତମରୁ ମୋ ବୁଣି, ଏଇଠି ନେହୁରୁ ହଉଛି—ପୁଣିଏ
ଭୁବ ଦେଇଛି ମି—ତୋରୁଣି କିପାକ ତକତକ କରି ତୋକି
ଦେଇ ହିଅଛି ବାହାରି ଅସିବ ଅସ—ପାଣିଶସ୍ତା ବୁଇଁ
ବୁଇଁ କିନା ମାଡ଼ିଆସି ତୋଟି ଶୁଖେଇ ଦଉଛିପସ—ଅସ—

ମାର୍କଣ୍ଡିଆ—ଆହା, ହା, ହା,—ଦଇୟା...ଖାଲି ପପ ପପ ହୋଇ
ନଗିଛି ପକ୍ଷୁଛି—କିଲେ ଅଣଭବିଆରୁ ତେତେ ପସ
ଗେଧେଉଛି—ବେଲଏ ବାକି ଦେଏ, ମୁଁ ହରକୁ ଯିମି—
ଘର ଓରିଆ ହଉଛି, ଗୁହାର ପୋରୁ ହଉଛି—ବାସନ ମଞ୍ଜା
ହଉଛି—

ଓଥରା—ମଲା—ଇମିତ ଅଭିଳା ମରଦ—ବାସୀ ବାସନ ମାଞ୍ଜିଲେ
କ କିଏ ବାଡ଼ିମି—ଅମଞ୍ଜା ବାସନରେ ଖାଇଲେ ପା'
ଆଇଷ ହାମା—

ମାର୍କଣ୍ଡିଆ—ଓହୋ, ହୋ, ହୋ—କଇଲା, ଆଇଁଷ ହାମା—କଲୋ
—“ତପା ଦୁଡ଼ିଲେ ବରଷେ”ତୋର ଏଇ ଶୁଣିଲା ପଧୁବରୁ
ତକେଇମି କ ତେଣେ ଦି କରୁରୁ ଯିମି । ଖାଉନ ରିଅଣା
ଦେଇ ସତାନା ସାତପିଡ଼ିର ଶିରୁଧ ବାଡ଼ିବ । ଏଣେ ଓରିକିଆ
ଯାହା ଦି' ବୁରିମାସ ପେଜ ତୋରୁଣି କରି ଚଲୁଛି—ସେତକ
ବି ଯିବ । ଯା, ଯାଃ (ଆଗେଇ ଗଲା)

ଓଥରା—ମଲା, ଶୁଗୁରି—ଏଡ଼ିକି ନି କାଠମରଦ—ବୁଣ ପକେଇଲି—
ମେତେ କ'ଣ ଟିକିଏ ନୋଉ ନାଗୁ ନାହିଁ—

ମାର୍କଣ୍ଡିଆ—କାଇଁଲୁ—ଓଥରା—ତମ ମାଇକିନା ଜା'ତର ଏଇ ବଦ
ପରକୁଡ଼ି ପାଇଁ ମୋ ହାଡ଼ ଜରେ—ପେତେକ ଅବିଶୁଣ,
ମେତେକ ଅଦୃଶିଆ କଥା ଦେଖିବ ମାଇପିଙ୍ଗି—

ଓଥରା—ଓହୋ, ହୋ—ମରଦ ଗୁରାକ ତ ଖାଲି ଧରମ ସୁଜେଷ୍ଟ—
ହଲିଲା ପାଣିରେ ଗୋଡ଼ ବୁଡ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ । ତମକୁ ହଜାରେ
ବାରେ କଇଚି—ମେଡେ ହାଟୁଆରେ ପିଟିବା ପଛେ,
ଆଉ ଏଣିକି ମୋ ନାଁ ଧରିବ ନାହିଁ—ଫେଣେ ସେଇ
ଓଥରା...ଓଥରା...ଓଥରା...

ମାର୍କଣ୍ଡିଆ—ତୁଉ କ'ଣ ମୋର ଗୁରୁ ଗୋସେଇଁ କି ? ନାଁ ଧଇଲେ
ମେଡେ ପାଟେକ ନାଗିବ । ଏଇଫୁ କଅଁ—ନାଁଟା ତୋର
ସିମିତ ଅବାଗିଆ—ତାକିଲେ ତେଡେ ନାଜ ନାସେ ।

ଓଥରା—ଆଉ କି ? ମୋ ବାପ ବୋଉ ଏଇ ନାଁଆ ରଖିଥିଲେ ଫୁ
—ସିଏ ତ ଇମିତ ଆଦରରେ ବଡେଇଥିଲେ ସେ ମୋ ନାଁ
ଦେଇଥିଲେ “ଆଦୁରା”—ତେମେଇ ଟାପରରେ ଗ୍ରେପର
ହେଇ ତତୁ ତାତୁ “ଆଦୁରା”କୁ “ଓଥରା” କଲ । ତମ
ଦେଖା—ଦେଖି ଆଉରି ପା ଜଣ ବ— ।

ମାର୍କଣ୍ଡିଆ—କଲେ, ଗୁଣ ଜାଣି ତାକୁଧେଲି କି, ଖାଲି କଣ ମାହା-
ରିଆକୁ—ତୁଉ ସିମିତ ଅଥା ତାଳଗଛ ଧାଙ୍ଗିଡିଟାଏ, ଓଥରା
ହେଇ ବଇଧେଲୁ ତେଲିତ—ଆଲେ ଦେ'ଣେ, ଓଥରା,
ଓଥରା ତାକିଲେ କଣ ହେଲା । “ଓଥରା” କରକ ତୋ
ଠଉଁ ପୋଛି ତେଡେ ମୁକୁରେଇ ଫେଣେ ଘରକୁ ଘରଣୀ
କଲି ନା—

ଓଥରା—ଆହା, ହା, ହା—ଘରକୁ ଘରଣୀ କରି ଫେଣେ ଓଥରା
ତାକୁଛ । ନାଜ ନାଗୁ ନାହିଁ ।

ମାର୍କଣ୍ଡିଆ—ନାଜ ! ନାଜ ନାଗୁଛି ବେଲି ଦେଖୁନୁ ବାଟ ମଝିରେ
ସୁଗୁଡ କରୁଛି । ସକାରୁ ଗୋଟାଏ ଅନୁକୂରରେ ବାହାରି-
ଧେନ—ତୁ ଅମଙ୍ଗୁରିଆଣୀଟା କାହିଁକି ପଛରୁ ତାକ ପକେ-
ଇରୁ କହନି ?

ଓଥରା—ହଉ, ମୁଁ ଅମଙ୍ଗୁରା ହେନେ ହେଲି, ତେମେ ଆସିବଟି,

ସୃଷ୍ଟିଏ ଗିରି ଦେଇ ଦି' ତୋକ ତୋରଣୀ ପିଇ ଚାଲିଯିବ ।
 ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଜାଇଁଲୁ ଓଥରା, କେତେ ଟାପର ନାଗିଚି ଲେ—
 ଓଥରା—ପେଶେ କଇଲ ଓଥରା...

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଆରେ ଯାଆନ୍—ହୋଡ଼ିବ ରଜନାଇଁ—ଆଲେ ଗ୍ଲେପରା,
 ଏତିକିବେରେ ଆଶୁ ଆ ହେଇ ଚଷାପୁଅ ଯେବେ ମୁଣ୍ଡଝା'ର
 ତୁଣ୍ଡରେ ମାରିଥବ, ଗହୀର ହର ଦି' ଗୁରି ଗାରେ ଗୋଷାରି
 ଦେଇ ଥେନେ ଆଉ ଦକ ନ ଥବ । ଅନ୍ତେ ପଇଡ଼ା,
 ନୋକେଇ, ମକର, କାରିଆ—କେତେବେରୁ ଗଲେଣି—
 ଦେଖିଛୁଟିକ ? ତାଙ୍କର ଦି' ଦି' ବେରୁହା ହର ସରିଥବ,
 ମୁଁ ଯାଇ ଅନୁକର କରିମି । ସେମାନେ ହର ଯା'ର ବାହୁଡ଼ିଲି-
 ବେରୁ ମୁଁ ଗୋଷାରୁଥୁମି—ହଡ଼ା ବଅଲ ହରକ ଉଦୁଣ୍ଡି ଆ
 ଖରରେ ପାଁ ପାଁ ହଉଥେବେ । ନା—ନା ଏଇତା ତୋର
 ପସନ୍ଦ—ଏଇଥୁପେଇଁ ତୋ ଉପରେ ମୋର..... ।

ଓଥରା—ହାଡ଼ କରେ, ନା ? —ହଉ—ମୋର କାଇଲି ହେଉଚି—
 ଓଦର ସମତୁଲ କରି ଯିବାକୁ କଇଲି ବୋଲି ମୋ ଉପରେ
 ଏତେ ଖପା—ହଉ, ମୋ କଥା ମୁଁ ପେରେଇ ନଉଚି
 ଲେ ମା—

ତେମେ ଅନୁକର କର (ଅଭିମାନରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା) ।

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଆଲେ ଓଥ—ନାଇଁ ନାଇଁ...ହେଏ । ଶୁଭଶୁ, ଆମେ
 ହେଲୁଁ ଚଷାକୁର, କାଉ କଥା କଲ ବେରୁ ଆମେ ଯାଇ
 ବିଲରେ । ଧନ, ଦରବ, ଥାଡ଼ି, ସମ୍ପତ୍ତି ସବୁପା' ଆମର
 ସେଇ ବିଲ ଲେ—ଝା'ର ନାର ହେଇ ପିମିଡ଼ା ଗୁରିମାସ ଦିହ-
 ମିହନ୍ତ କରିରୁ; ସିମିଡ଼ି ଆଠମାସ ଗୋଡ଼ ନସେଇ ବସିରୁ ।
 ଜାଇଁଲୁ ଓଥ, ମଲା, ମଲା ତୋ ନାଁଟା ତ ଖାଲି ଜିଇ
 ଅଗରୁ ନଟକ ପଡ଼ିଚି, ମୁଁ କଣ କରିବି କହ । ହଉ, ତୁ
 ଝିଅଟେଟ କଙ୍ଗାରି ମାଆ ଗଡ଼ିଆରେ ବୁଡ଼ିଥାଏ ମାର ଆସି

ସେ ଡୋରାଣୀ କସାକରେ ବସିଯିବୁ ଗଲୁ । (କହି କି ଗୁଲି
ଯାଉଁ ଯାଉଁ—ଟିକିଏ ଦୂରରୁ) ଓଥରା ଲେ କଅଁର ଗାଠୁଆ
ବେରକୁ ଟେକା ଶୁଦ ପାଣି ହିର ମୁଣ୍ଡଟିକି ଘିନିଯିବୁ ।
ହେଉଛି ଅନା—ଗିନାଏ ମଦରଙ୍ଗା ଶାଗର ସୁଇ.....

ଓଥରା—ଫେଟେ ମୋ ନାଆଁ ଧଇଲ । ହଉ, ହଉ, ସଅଟିକି
ଆସିଲେ ମଜା ବୁଝିବ ନା ~ ହେଉ, କାନରେ ଗଣ୍ଡି ପଇଲ—
(କାନରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଉ ପକାଉ ଗୁଲିଗଲ) (ସେଇ
ବାଟରେ କାଉଁରୀଆ (ଜଣେ ଚଷା) ଆଉ ଗାଁର ପୁରୋହିତ
ବଂଶୀୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭୋବନ ପାଣି, କଥାବାଞ୍ଛି ହେଉଁ
ହେଉଁ ପହଞ୍ଚିଲେ)

ଭୋବନ—କାଉଁରୀଆ, ଦେ'ଖେ ବାପ, ତୁ ଆଉ ନାହିଁ କରନା—ବାହୁଣୀ
କଇଲଣ କରିବ—ଡୋର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହବ । ବ୍ରତମାନକୁ
ମୁଁ ବଡ଼ ଅକଳରେ ପଡ଼ିଛିରେ ବାପ - ଅଜଲୁ ଚକଡ଼ା ବଲ
ପାଞ୍ଚିମାଣରେ ମୋର ଏପରିପନ୍ତେ ଲଙ୍ଗଳମ୍ବ ବାଜିନାହିଁ ।
ବ୍ରତମାନକୁ ଦି'ଅସର କପିଳ ସିଆ ଗାଜି ଦେଲ ଦିନୁ
ପେଟାର ବଲ ଦୋହର ହଲ ଗଲେଇଲେଣି । ବ୍ରତମାନକୁ
ଯା' ଦୁଆରକୁ ଯାଉଛି, ସେ ମୁହଁ ମୋଡ଼ୁଛି । ଗଣେଶକୁ ଡୋ
ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରିଛି ବାପ—ବ୍ରତମାନକୁ ତୁଉ ନାହିଁ କରିଦେଲେ
ମୋ ହଲକ ଶୁଣିଯିବ ।

କାଉଁରୀଆ—ଭୋବନ କହେଇ, ତୁମକୁ ବୁଝେଇକି ସବୁ କଇଲି—
ଡେମ ନ ବୁଝିବ ତ ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ କରିବି କୁହ—ଆମେ
ମୁଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ପେଟକ କାମ ହାତପଇଠ କରି ମୁଣ୍ଡ ପଡେଇ
ଦେଇଛୁ-ସେଇ ତୁଲେଇ ମୁଣ୍ଡ ମାଇଲ ବେରକୁ ଅଣ୍ଟାକୁ
ବାକୁଲି ଉଠିବ । ହେଉଛି ଦେଖନ, ଉଗୁରେସର ବାବୁର
ସାତମାଣ ଧରିଛି, ନିଜର ଦି'ମାଣେ ଏଗାର ଗୁଣ୍ଠି ଫେଟେ
ବାବନ ପଡ଼ିଆର ବାରିଡର ବଲ ଅସକ, ସେବି ମାଣେ
କି ପାଞ୍ଚି ପା' କାନ୍ଥର ହବ । ଯାଉଁଲ କହେଇ, ମୁଁ ହେଲି

ଘରକୁ ଏକ୍ସିଆ, ସାନ ଭାଇ ଗୋବରାଟ ମଣିଷ ହେଲ ନାହିଁ । ସବୁ ହାତେ ହାତେ ସମାଜିବାକୁ ପଡୁଛି—କଣ କରିମି ମେଡେ ମାଫିକର ।

ଭେବନ—ଦେ'ଖେ ଜେନାପୁଅ—ବଡ଼ମାନକୁ ତୋ ଭୁଣୁରୁ ନାହିଁପଦ ଶୁଣିଲେ ମୋର ପାକାସି ଉଡ଼ି ଯାଉଛି । କରମ ଅବଳକୁ ଠାକୁରେ ଗପ ପାଦ ଧରିଥିଲେ । ମୁଁ ବାନ୍ଧୁଣୀ, ଛୁଟଣି ପାଟକର ରଜା—ତେଡେ ବଡ଼ମାନକୁ ନେହୁରୁ ହଉଟି ବାପ—(ହାତ ଧରି ପକାଇବା) ଆଉ ନାହିଁ କରନା—ତୋ ପାଉଣା ଉପରେ ଆଉ ଦି' ଗୌଣୀ ଦେବି ପଛକେ, ବଡ଼ମାନକୁ ମଡେ ଠିକ୍ ଜବାବ ଦେଏ ।

କାହିଁନା—ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡକୁ ନୋକ ତେମେ କଲେଇ—ମୁଲ ନାଗିମି, ମୋ ଗଣ୍ଡାକ ମୁଁ ନେମି, କେଇ କ'ଣ ମାହାରିଆ ଦବ ନା ମେଡେ ଧାନ ଦରବ ଗନ୍ଧଉଟି । ତମ ପାଦ ଛୁଇଁ କଉଟି-ମୁଁ ଆଉ ବନ୍ଧୁ ଥଇଲେ ପାରିମି ନାହିଁ, ପାରିମି ନାହିଁ । ସାହାକୁ ପାରିମି ନାହିଁ, ତାକୁ ଧରିମି କଥା କଲଲ କଲେଇ ମୋ କଥାକୁ ଖଙ୍ଗ ବୁଝିବ ନି । ତମର ସାବକ—ହରିଆ, ନରତମା କୁଆଡ଼େ ଗଲକ ?

ଭେବନ—ଆରେ ବାପ, ସେଇ ଅଳପେଇସ ନରତମା, ବଡ଼ମାନକୁ ମଡେ ଏ ଦହଗଞ୍ଜିରେ ପକେଇଛି । ଏସନ କୋଉ କାନ-ତରୁର ବଲ ଭାଗ ଧରିଛି, ଛୁପଣି ଦଶପଣି ଯେ ଠିକ ମୁଣ୍ଡକୁ ମଡେ ନାହିଁ କରି ଦେଲ । ବଡ଼ମାନକୁ ମୁଁ ଏବେ କରେ କଣ ? ଭୁଜତ ଜାଣୁ, ଆମେ ବାନ୍ଧୁଣିଆ ନୋକ—ହଲ ଛୁଇଁବୁ ନାହିଁ—ସେଇଥି ପାଇଁ ଏଡେ କଥା, ବଡ଼ମାନକୁ ନରତମା ନେରେ ଗାଁ ଛୁଡ଼ିଆ ଦେଇ ନ ଥାଆନ୍ତା, ତମମାନକୁ ଏଡେ ଜିଗର କାହିଁକି କରନ୍ତିରେ ବାପ କିରିତନିଆ—

କାହିଁନାୟା—ହଉ କଲେଇ, ତୁମେ ଏତେ ଦହିଯି ଦୁଅ ନାହିଁ—ମୋ
ତୁଙ୍ଗେଇ ଦାଦି କତକି ପାଅ, ତାକୁ ସବୁ ହାଲ ହଇକତ
କଲବ । ତା'ର ଭ୍ରମ, ଧୁଆ ଦେରି ପୁଞ୍ଜାଏ ଭେଣ୍ଡା ଭେଣ୍ଡା
ପୁଅ—ସେ ନିଜେଁ ତମ ବଲ ଧରିବ । ମେତେ ଆଉ କଥା
କଲବାକୁ ତର ନାହିଁ କଲେଇ, ବହୁତୁ ଉତ୍ତର ହେଲଣି ।
ତେଣେ ଉପର ସାଇର ଅଗଣାଭାଇ ହର ଫିଟେଇ ଦେଇ
ମେତେ ଶୋଧୁଅବ । (କହି ତର ତର ହୋଇ ଗୁଲିଗଲ)

ଭୋବନି-(ସ୍ଵଗତଃ) ଦଇବ ତୁ ଏଡ଼େ ଅନ୍ଧ—ବତ୍ତମାନଙ୍କୁ ବାହୁଣି
ଛୁଳରେ ଜନମ ଦେଇ ଏଡ଼େ ହୀନମାନ—ଅସଲ କଞ୍ଚିକାଠି
ପାଟକଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଛୁଳକୁ ଇମିତ କଲ-
ବଲ କରୁଛୁ । ବତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଗୁଣବାସ ଏଡ଼େ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାମ ଯେ
ବୁଦ୍ଧୁଣେ ହଲ ଛୁଇଁଲେ ନାଙ୍ଗଡ଼ ଖଣ୍ଡେ ଦୋଷୀ । ସଦା-
କାଳେ ପର ହାତକୁ ଆଣା କରି ଏଡ଼େ ହୀନସ୍ଥା ହବାକୁ
କଣ ତୁ କପାଳରେ ଲେଖି ଦେଇଛୁ । ହଳିଆ ତାର ମନ
ଖସ୍ତିରେ ନିଜର ତୋଳ ଓଳିଆ ଭରତ କରି ଯଉଁ ଚଳକା
ପଡ଼ି ଗଣ୍ଡିକ ଘରେ ଆଣି ଥୋଇ ଦବ, ବତ୍ତମାନକୁ ସେଥିରୁ
ଛୁଟିଣୀଏ ନେବେ ଗୁରିପଣ, ମହାଜନର କରଜ ବାବଦକୁ
ଯିବ ଛୁଁ ପଣ, ବଦଲ ସଉଦା ବାବଦକୁ ଯିବ ଦାଁ ପଣ;
ଯୋଗୀ ଭିକାରୀ ନେବେ ଅଧପଣ—ଧାକି ବତ୍ତମାନକୁ ସାହା
ରହିଲ, ଠାକୁରେ ଜାଣନ୍ତି । ସେଇକଙ୍କ ମାଲିକର ସେଥିରେ
ପୁଣି ବତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଓଷା, ବରତ, ପୁନେଇଁ, ପରବ, ବନ୍ଧୁ
ବାନ୍ଧବ, କୁଣିଆ ମଇନ୍ଦ —ଧାର ମସବେ ତେର ଛଟା ।
ହାଇରେ ପୁର—ଏଇ ଗଣ୍ଡିକ ଆମଦ ନା ପାଇଁ ବତ୍ତମାନଙ୍କୁ
ପୁଣି ହଳିଆକୁ ସତର ଖୋସାମତ—କଣ କରିବ ? ବତ୍ତ-
ମାନଙ୍କୁ ଆଉ କେତେ ନୋକର ଗୋଡ଼ ଧରିବ । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପଠ ପରବର୍ତ୍ତନ

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

ବାହ୍ୟନୀପତିଙ୍କ ମଉଡ଼ ଗୃହର ବହିବାଟୀ

ଗୋଟିଏ ନାତିବୃହତ୍ ଜଣକିଆ ଖଟ ଉପରେ ମସୃଣ ସମ୍ପ୍ରସାରିବ ପଡ଼ିଛି — ତା ଉପରେ ବଡ଼ ମାଣ୍ଡିଟିରୁ ଠେସ ଦେଇ ଭିଷତ ଚନ୍ଦ୍ରାଣୀରେ ସତ୍ ସୁନ୍ଦର ବାହିନୀପତି ସମାସୀନ — ସହସ୍ରମଣି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ଓରସ୍ ଟୁନା ବୋଉ ସାନ ବଠା ପାଖରେ ରଖି ଗୁଆ ଭଙ୍ଗୁଛନ୍ତି । ସାମନାକୁ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାତ ବାଲ ବେଷ୍ଟ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଚଉକିଟିଏ — ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ବସି ମେଲଇ ସ୍ଵାଗତ ଜଣାଉ ଅଛି ।

ଇଟି-ବସରରେ ବାହିନୀପତିଙ୍କର ସଞ୍ଚିତ୍ର ପରିଚୟ ଟିକିଏ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ମଉ-ଗଜପୁରର ପୁରତନ ବିଶିଷ୍ଟ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୋତ୍ସାହୀନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ ଏହି ବାହିନୀପତିଙ୍କ ପୁତ୍ର ପୁରୁଷ ଏହା-ଙ୍କର ପିତାମହ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ନରସିଂହପୁର ଇଷ୍ଟରେ ଦେବୋତ୍ତର ମେନେଜର ରୁପେ ଖୁବ୍ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ରାଜାସାହେବ-ଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୋଇ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ପିତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁନ୍ଦର ବାମଣ୍ୟ ରାଜ୍ୟରବାରରେ ପଞ୍ଚଯୋଷୀ ପଦବୀ ଲାଭ କରି ରାଜ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ । ସତ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଯଥାର୍ଥ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରି ପୁରୀର ତାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ବିଦ୍ରୋଗ ପରେ ଉକ୍ତ ଆସନକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ “ପଞ୍ଚଯୋଷୀ” ପଦବୀରେ ଅଳଙ୍କୃତ ତଥା ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ । ଇଂରାଜି, ବଙ୍ଗଳା ହିନ୍ଦୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ — ଏହି ଚାରି — ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଡେର ଦଖଲ ଥିଲେ

ମଧ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥିଲା । ପଡ଼ୋଶୀ ଲୋକେ ତାହାକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ “ଦନ୍ତା ପଣ୍ଡିତ” ବୋଲି କହନ୍ତି । ଆମେ ବହୁଶ୍ରମ-ସ୍ୱୀକାର ପଦ୍ଧତି ନିଗୃହ ତଥ୍ୟ ଗବେଷଣା କରି ଦେଖିଲୁଁ—ପ୍ରାକ୍ତ ନାମର ସାଧିତକାଳରେ ଅଛି—ପ୍ରଥମ କାରଣ ଯୋଡ଼ିଏ । ପ୍ରଥମତଃ ଉପର ଧାଡ଼ି ଗୁମ୍ଫା ଦାନ୍ତ କେତୋଟି ତୃତୀୟ ଭାବରେ ସାମନାକୁ ଚାହାରି ଆସି ତାଙ୍କର ଓଷ୍ଠକୁ ଟେକି ରଖିଥାଏ; ଏଇଟି ଦାର୍ଶନିକ କାରଣ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଦନ୍ତା ଶବ୍ଦର ରକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ ଅର୍ଥାତ ଅସ୍ତବ୍ୟୁଦ୍ଧି । ତତ୍କାଳୀନ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାଗାଧୁର୍ବୀ; ବିଚାରଣ ଏବଂ ବିଶେଷ ବାଗ୍ମୀ ଥିବା ହେତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାସ୍ତ୍ରବେଦିକ ନିକଟରେ ସେ ପୂଜ୍ୟ ତଥା ସମ୍ମାନିତ ହେଉଥିଲେ । ସୁଦୂରାଗାମୀ ରାଜାନୁଗୃହୀତ ଜୀବିକାରେ ନିବର୍ତ୍ତୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ତୋଷାମୋଦ ଖୋର ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ବାହିନୀପତି ଏହି ହୀନ ସ୍ୱଭାବର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ବୋଧକ ଥିଲେ । ସେ ଏପରି ନିର୍ଭୀକ, ସ୍ୱସ୍ଥବାଦୀ, ସ୍ୱସ୍ୱାରକ ଥିଲେ ଯେ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ନିର୍ମଳ ସତ୍ୟ ସେ ଉପଲବ୍ଧ କରୁଥିଲେ, ଯେତେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଅନର୍ଥଦ୍ୟୋତକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସାଧାରଣରେ ବ୍ୟକ୍ତି କରିବାକୁ ତିଳେମନ୍ଦ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ମଉଗଜପୁରର କୁଟରନ୍ଦୀ, ପରଶ୍ରୀକାନ୍ତର, ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦନ୍ତା ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଏହି ମହତ୍ ଗୁଣିକ ଦୁର୍ଗୁଣ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତର କରୁଥିଲେ ।

ବାହିନୀପତିଙ୍କ ସହପର୍ଯ୍ୟୀ ନିହାତି ମରହଟ୍ଟା ତଙ୍ଗର ନାୟା-ଶାନ୍ତି, ଦୟା, କ୍ଷମା, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ, ସ୍ନେହ, ମମତାର ସାକ୍ଷାତ୍ ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ଦେବୀ ସେ—ନମ୍ରତା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଆନନ୍ଦମୁଖ ତାଙ୍କର ନାୟା ସୁଲଭ ଶିଳ୍ପକାର ପରିବୃତ୍ତ ଥିଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ସୀମନ୍ତାବୃତ୍ତ ଓଢ଼ଣୀ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଥରେ ଥରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଧୀରେ ଧୀରେ କହୁଥିଲେ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ—ଗାନ୍ଧୀ ଉଠରେ ଆଜି କଞ୍ଚିନାକୁ ଦେଖିଲି । ଆହା, ବିଗୁରି ବଡ଼ ହୀନସ୍ଥା ହେଉଛି । ଭଗିମାମୁଁଙ୍କ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ହେଉ ସେ । କେତେ ଅଳିଅଳରେ ବଢ଼ିଥିଲା, ତା କପାଳରେ

ଫୁଣି ଏତେ ଦୁଃଖ ଥିଲା । ନାକସରିକ ଓଡ଼ଣୀ ପକେଇ ସିଏ
 ଚନ୍ଦ୍ର ସୁରୁଜ ଦେଖୁ ନ ଥିଲା, ସେ ଫୁଣି ପଦାକୁ ବାହାରି
 ବାରଦୁଆରେ (କଥାର ସ୍ଵର ଅକସ୍ମାତ୍ କମି ଯାଇ କାନ
 ଭୁହା ସ୍ଵରରେ ରହିଲା) ତଳି ଛୁଟୁଛି । ଗ୍ରନ୍ଥୁଣୀ ଘର ଭୁଲ
 ବୋହୂ, ଅଣସର ଧର ତଳିରେ ଚଢ଼ିବା କଥା ଶାସନାଏ
 ଜାଣିଲେ ତା ଗଡ଼ଗୋଡ଼ର ରହିବ ନାହିଁ । କପାଳ ପାଟିଲ
 ବୋଲି ସିନା ଯୁକ୍ତଲା । ମୂଳ ଗଣ୍ଡିଏ ଯାହା କାନରେ ଆଣୁଛି,
 ସେଇଥିରେ ଚାଲି ଉପରକୁ ଯାଣି ଯାଉଛି ।

ବାହିନୀପତି — କାହିଁକି ? ତର କଅଣ ନାହିଁକି ? ପେଟକ ପାଞ୍ଚମାଣ
 ଅଉଲ ନମ୍ବର ଜମି ?

ଜ୍ୟୋତର୍ମୟୀ—ଅଛି ଯେ ଗଲ୍ଲସନ ନରତମା ହୁଲିଆ ପସ୍ତ
 ଭେବନିଙ୍କର ବିଲ ଅଧକୁ ଅଧେ ପଡ଼ିଆ ପକେଇ ଦେଲା ।
 ବାକ ଅଧକରେ କଣ ଆମଦାନ କରିଲା କେଜାଣି ପାଞ୍ଚମାସକ
 ଭରଣା ହେଲାନାହିଁ, ଓଲିଆ ଖାଲିମଡ଼ିଲା । ଆଜି କଞ୍ଚିନା
 କାହିଁକି କି କଉଥାଏ ଯେ ଗଲା ସି'ବାର ଦିନ ଶଶୁର
 ଶିରୁଧରେ ନରୁ ପଲେଇ ଘରୁ ବୁଝିଲ ଗଉଣୀଏ ଆଣି କାମ
 ବଢ଼େଇଲା । ଓଲିଏ ଖାଇଲେ ତନି ଓଲି ଓପାସ ।

ବାହିନୀପତି—ହେଲେଣି କଣ ଚୁନବୋଉ, ଆଉ ଅଲୁଦିନେ
 ଦେଖିବ. ଅବସ୍ଥା ବୁଲୁ କୁତଙ୍କ ଠାରୁ ବଳିପଡ଼ିବ । ସେଦିନ
 ଗୋହିଁସ ମୁଣ୍ଡରେ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ବୁଝେଇଛି । ଭେବନି କଣ
 ପିଲଟିଏ ହେଇଛି, ତ' ମୁଣ୍ଡରେ କିଛି ପଶୁ ନାହିଁ ? ଅତି
 ଶିଆଣା ବ ନା “ଅତି ଶିଆଣା କୁଆ, ଘଅଖାଏ” — ଜାଣିଛନ୍ତି ?
 ଭେବନି ଭାବୁଥିଲା ପକ୍ଷମାନ ଘରୁ ସିଧା ସାମଗ୍ରୀ ଆଣି ନଈ
 ଚଳିଯିବ । ଅତି ସହଜ ଉପାୟ । ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଖଟଣୀ କରି-
 ବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ଜ୍ୟୋତର୍ମୟୀ - ହଁ ସୋ, ସେଦିନ ଠିକ୍ ଏହିକଥାଟ କହୁଥିଲେ

ଭୋବନ - କହିଲେ - “ସକାଳୁଠି ଯଜମାନଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ
 ଘେରୁଏ ଭୁଲି ଆସିଲେକ ଖାଇବାକୁ ମୋର ପେଟ ନାହିଁ ।”
 ବାହିନୀପତି - ଏବେକ ଯଜମାନଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ ସକାଳୁ ସଞ୍ଜିଯାଏ
 ଘେରୁ ଖାଉଛି । କାହିଁ ? କେହି ତ ବାସୀ ମୁହଁରେ ବି
 ଟିକିଏ ପରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ - ଛିପ୍ପା - ଏ ଯଉଁ ଦିବିବିଚ୍ଛିଆ କାଳ ହୋଇ ଯେ
 ଲେକେ ଜନା ପୋଡ଼ରୁ ଗୁଡ଼ ପୋଛିକି ସାଇତି ଦଉଛନ୍ତି ।
 ଆଉ ଦେବେ କାହାକୁ କଣ ସେ ।

ବାହିନୀପତି - ସବୁଯାକ ଏବେ ନେଏତା - ଦେଏତା କେହି ନାହିଁ ।
 ବୁଝିଲ ଟୁନ ବୋଉ, ଯେହଁ ହାତରେ ଚଉଦ ପାଆ । ଯାହା
 ହାଲ, ତାକୁ ବଳେଇଛି - ପରକୁ ତୁମପରି ଦଉଛି କିଏ ?
 ଏଣିକି ବୁଝି ସମଜି ଦାନ ଧର୍ମକର, ବୁଝିଲ ଟୁନ ବୋଉ !

ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ - ଆଉକଣ, ତମରକ ଖାଲି ସରିଯାଉଛି । ଯଉଁ କଥା
 କହ, ମଣିଷ ଜନ୍ମ ପାଇ ଟିକିଏ ଦାନ, ଧର୍ମ, ଓଷା, ବରକ
 କରିବ ନାହିଁକି ଆଉ କଣ ଯମ ଦୁକଙ୍କ ହାତରୁ ଡାବୁକା
 ଖାଇ ନରକ ଭୁଣ୍ଡରେ ସଜିବ ?

ବାହିନୀପତି - ରଖ ତୁମର ଯମଦୁକହେ । ସେମାନେ ସିନା ମଲ୍ଲପରେ
 କେବେ ଘୋଷାରିବେ । ଜାଅନ୍ତା ବେଳେ ଯେଉଁ ନଗଦ
 ଯମଦୁକମାନେ ନିଜ ଗୁଡ଼ ପାହିଲେ ହାବୁକା ଦଉଛନ୍ତି,
 ଗୋଇଠାରେ କୁଟି ପକାଉଛନ୍ତି, ଠେଙ୍ଗେଉଛନ୍ତି, ସେମାନ-
 କୁଁ ବଢ଼ିଲେ ସିନା... ଗୁଡ଼ ସେ କଥା - ଭୋବନ ଇମିତି
 ଦୁନ୍ନସନ୍ନ ହଉଛି କାହିଁକି ଜାଣିଛୁ ? ସେ ଗୋଟିଏ ଅସଲ
 କର୍ମଭୀରୁ ଆଉ ଦାସ ସୁନ୍ନୀ । କିଛି ବୁଝି ପାରିଲ ? ଅର୍ଥାତ୍
 କର୍ମ କୋଡ଼ୀ ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ, ମାଦଳ । କାମଟିଏ କରିବ କରିବ
 ଦୋଲି ପକାଇ ଚଢ଼ି ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ସୁନିଧା ହୁଏ । ଅଳସୁଆ
 ପଣରେ ଖାଲି ଭୁକ ମାଗି କେହି କେବେ ବଡ଼ ଲୋକ

ହେଲଣି ନା ସେ ହେବ ? ପେଟୁକ ଯାହା ସେତକଅଛି.
ସେତକ ପାଇତ କରି ଥୋଇ ସମାଜ ତଳ ପାରିଲେ ପସ
ତା' ପଇସା ପର ଖାଆନ୍ତେ ।

ନୂନବୋଉ — ଆଗୋ, କିଛି ହାତପାଣ୍ଡିତ ଦରକାର । ବାଲ ବାରିରେ
କିଛି ଖଟେଇଲେଟ ଅଣ୍ଟିଏ ପାଇବ ।

ବାହିନୀପତି — ତମରି ସେଇ ହାତ ପାଣ୍ଡି କଥା ମୁଁ କହୁଛି — ହାତର
ପାଣ୍ଡି କଣ ସରଗରୁ ଗଳି ପଡ଼ିବ । ତେଷ୍ଟାକର, ପରିଶ୍ରମ
କର କର୍ମକର — କର୍ମମୟ ସମ୍ପର୍କରେ ମାନବର ଏକମାତ୍ର
ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି କର୍ମନିଷ୍ଠତା — କର୍ମରେ ବିରକ୍ତ, ବିରାମ, କ୍ଳାନ୍ତ,
ଔତାସିନୀ ଦେଖାଗଲେ ସୁପଳ ପ୍ରସବ ଅସମ୍ଭବ । ବୁଦ୍ଧିମାନ
କର୍ମଠ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସୁଦ୍ଧା! ଅବସନ୍ନ ନ ହୋଇ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହରେ କର୍ମନିରତ ରହିଥାଏ । ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ
ଅଛି: —

“ନିଯୁକ୍ତଂ କୁରୁ କର୍ମଂ ତ୍ଵଂ କର୍ମଜ୍ୟାପ୍ତୋହ୍ୟଂ କର୍ମଣ
ଶରୀର ଯାତାପିତତେନ ପ୍ରସିଦ୍ଧେଦ କର୍ମଣଃ ।”

ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରତି ନିଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ କର୍ମକର । କର୍ମ ନ
କରିବା ଅପେକ୍ଷା କର୍ମ କରିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର । କର୍ମ ନ କଲେ
ଶରୀର ଯାହା ନିବ୍ୟାହ ହୋଇ ପାରେନା ।

(ବାହିନୀପତି ଏକ ଝୋଙ୍କରେ ଅନର୍ଗଳ କହୁ ଯାଉଥିଲେ
ସିନା, ମାତ୍ର ତନ ବୋଉକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଜାଣି ପାରିଲେ, ସେ ଅନ୍ୟ-
ମନସ୍କା ହୋଇ ପାନ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି)

ବାହିନୀପତି — ବେଶ୍, ତୁମେ ତେଣେ ପାନ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ — ମୁଁ
ମଧ୍ୟ ଏଣେ ଅନର୍ଗଳ “ଅରଣ୍ୟ ସ୍ଵେଦନ” କରିବାରେ
ବ୍ୟସ୍ତ —

ନୂନବୋଉ — ମଲା, ତମର ପର ସେଇ ସ୍ଵେଦନ — କଥାଟି ଟିକିଏ ଓଢ଼ାରି
ଦେଲେ ତମର ପାଟି ଗୁଲିଲା, ମୂଳ ଯେବେ ଥିବ ପାତାଳରେ

ତାଳ ଯାଇ ଉଠିବଣି ସରଗଠି । କାଲି ଆଗରେ ଜମିତ
ମୁଳା ଶେବର ପାଅ କାହିଁକି ଯେ ?

ବାହିନୀପତି—ଆରେ କଥାତ ମୁଲୁ ଆରମ୍ଭ ହେଇ ନାହିଁ । କର୍ମ
ସମ୍ପର୍କରେ ଅବତାରଣା ମାନ୍ୟ ଗୁଣାଛି—

ଟୁନବୋଉ—ତମ ଅବତାରରୁ ମତେ କି ମିଳିବ ହେ । କଥା ପଡ଼ି-
ଥିଲା କହିନାର, ତେମେ କର୍ମ—କର୍ମ ହେଇ ଶୋଳକ
ସତ୍ୟ କ ପଦ୍ମରୁ ଯେ ମୁଁ ସେଥିରୁ କଣ ବୁଝିବି କହିଲୁ ?

ବାହିନୀପତି—ହଁ, ହଁ ହେ—ମୁଁ ଆଉ କଣ କହୁଛି କି ?—ସେଇ
ଶେବନି ଘର କଥା—

(ଏତିକିବେଳେ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଚରସ ମନରେ ଶେବନୀ
ଯାଉଥିବା ଦେଖି ବାହିନୀପତି ଡାକିଲେ—“ପାଣିଏ; ଶୁଣି, ଶୁଣି”
ଟୁନବୋଉ ଲଜକରି ପାନଡାଲ ପ୍ରଭୃତି ସହ ସେହି ଘରୁ ନିଷ୍କାନ୍ତ
ହେଲେ, ଶେବନୀ ଆସି ନମସ୍କାର କରି ଚଉକିଟରେ ବସିଲେ ।)

ତୁମରି କଥାତ ପଡ଼ିଛି; ପାଣିଏ । ଟୁନବୋଉ ତୁମ ପାଇଁ ଭାବୁ
ଦୁଃଖ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଉତ୍ତରୀ କୁଆଡ଼େ ପିଲଦିନେ ଖୁବ୍
ଅଲିଅଳରେ ବଢ଼ିଥିଲା, ଏବେ ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଆମ ଟୁନ
ବୋଉକୁ କାନ୍ଦ ଲାଗୁଛି (କୃତ୍ରିମ ଭାବରେ ବିଦ୍ରୁପ କରି ଘୁସି
ଉଠିଲେ) ।

ଶେବନୀ—(ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ) କାନ୍ଦ ଲାଗୁଥିବ ଆଜ୍ଞା—
ଚିତ୍ରମାନକୁ ସିମିତ ଏକା ମୋ ଅବସ୍ଥାଟା ହେଇ ପଡ଼ିଛି—
ଭଗାଣା ବି ମୋ ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ଏଇଛୁଣିକା କାନ୍ଦିବ
ଆଜ୍ଞା—ଚିତ୍ରମାନକୁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଜଣାଇଛି—
ସେଇ ଏକା ଉପାରିଲେ ଉପାରିବେ ।

ବାହିନୀପତି—ପାଣିଏ. ତୁମେ ଆମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୁଲର ମୁକ୍ତିମାନ
କଲଙ୍କ ।

ଭେବନ—ଆଜ୍ଞା—

ବାହୁନାମକ—ଆଜ୍ଞା ?...କଣ ଆଜ୍ଞା -

ଭେବନ—ଆଜ୍ଞା, ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଓ କଳଙ୍କ ଅଛି । ବ୍ରତମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କଣ କରିବି ? ଏଥିରେ—(ନିଜ କପାଳରେ ଗଣି ଆଙ୍ଗୁଳି ବାଡ଼େଇ) ଯଦ୍ୱା ଲେଖ ଅଛି, କିଏ ଖଣ୍ଡିବ ଆଜ୍ଞା—

ବାହୁନାମକ—ସିଏ ତୁମକୁ ଥରକୁଥର ବଣ୍ଡିବ ଆଉ ବଣ୍ଡିବ—ସେହି ସବୁ ଖଣ୍ଡିବ, ଆଉ କିଏ ? ଆଜ୍ଞା, ଆଉ କେତେକାଳ ତୁମେ ଇମିତି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡିବ, କହିଲୁ ?

ଭେବନ—କଣ କହିଲେ ଆଜ୍ଞା ? ବ୍ରତମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଭଣ୍ଡୁଛି ? କାହାକୁ ଭଣ୍ଡିଲୁ ଆଜ୍ଞା—? ଜେ'ଗୁରୁ, ଜେ'ଗୁରୁ. ଜେ'ଗୁରୁ,—ବ୍ରତମାନଙ୍କୁ ମତେ ପଛେ ମରଣ ହଉ, ମୋ କୁଳରେ ଏ ଭଳି ଅପବାଦ ନ ଲାଗୁ ।

ବାହୁନାମକ—ତୁମେ କୋଉ କୁଳଟା ରଖିଛୁ ଯେ ଏତେ କୁଳୁ କୁଳୁ ହଉଛି । ଚରଂ କୁଳଟାଙ୍କ ପରି ଆଜି ଚଷାର, କାଲି ବାଉରା, ପାଣି, କଣ୍ଡୁରା ଗୋଡ଼ ଧରୁ ଧରୁ ତୁମ ଦିନ ସବୁନାହିଁ ।

ଭେବନ—(ବିମର୍ଷ ଭାବେ) କଣ କରିବା ଆଜ୍ଞା—ବ୍ରତମାନଙ୍କୁ ଲୋକଙ୍କୁ କହିବାକୁ ତ ବାଗ ମିଳିଛି । କପାଳ ପଡ଼ିଲେ ଘର ଜିଙ୍କିଟା ବି ବହୁର ପାଲଟି ଯାଏ ।

ବାହୁନାମକ - ଦେଖ ପାଣିଏ,ତୁମେ ଦୁଃଖ ବୁଝି କି ସୁଖ ବୁଝି; ଏହି କପାଳ, ଭାଷ୍ୟ, ଚପାଟା, କହି କହି ବାର ଦୁଆରୁ ବାର ଚିକ ମାଗି ଗଣ୍ଡିଘାରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଇବାର ଯେଉଁ ସହଜ ଉପାୟ ତୁମେ ବାଛି ନେଇଥିଲ, ସେଇଟା ତୁମର ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଉଚିତ ପନ୍ଥା ନୁହେଁ । ତାହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଲୋକଙ୍କ ଭଣ୍ଡି ନାହିଁକି ? ପୁଣି ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଭଣ୍ଡି ଭଣ୍ଡି ଆଜି ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପରକୁ ଅନୁସରଣ କରୁଛ । ତୁମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-

ପିଲା । ମାନବ ସମାଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପୂଜ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟୋଦ୍ଧାର ବଂଶ-
ଧର ତୁମେ—ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ, ପରାଜୟ, ମନ୍ଦଗତି
ସବୁ ପ୍ରକାର ଅଲୌକିକ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନାରେ ତୁମର ପୂର୍ବ-
ପୁରୁଷଙ୍କର ଆସନ ସବୋଇ ସୋପାନରେ ଥିଲା । ସେମାନ-
ଙ୍କର ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରୁଛନ୍ତି । ଆଉ
ତୁମେ କପାଳ କପାଳ ହୋଇ ମାଗି—ଖାଉଛୁ - କେଉଁଠି
ମୁଁ ଏ ମିଳିଲା ତ ରୁଣ୍ଡି ଜଳିଲା, ନୋହିଲେ ନିର୍ଜଳା ଏକାଦଶୀ
ତୁମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କଲର କଳଙ୍କ ନୁହଁ ? ଥରେ ନିଜ ମନକୁ
ପଚାରିଲା—

ଭେବନି—ବରଷେ ହେଲା, ଆଜ୍ଞା, ଡେର ଡେର ଡେରେଷ୍ଟା କଲିଣି ।
ବ୍ରତମାନକୁ ଦଧିବାମନ ଦେଉଳର ପୂଜାପଣ୍ଡା କାମପାଇଁ
ଜମିଦାରଙ୍କ କଟିଶାଳ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଗୋଡ଼ରୁ ପାଣିମଲା ।
ଦେଖିଲାବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଘର ପୁରୀର ଶଶୁର ମାଗୁଣୀ
ପତ୍ନୀ, ଯେଇ କାମରେ ବାହାଲ ହେଇ ଗଲଣି । ବ୍ରତମାନକୁ
ସବୁର ଭାଇନା' ॥ ଖୋ ଗତ ଭେଦୁଅକୁ ଗଲି କଲିକତା,
ଆମ ବୋହୂର ବିଦ ରମୁଣିଆ ଦି'ପଟ ବନ୍ଧକ ରଖି ଯେ
ବ୍ରତମାନକୁ ବୁଲି ବୁଲି ବୁଲି ବୁଲି ଧଇଁଆ, ଯେତେ ବାବୁ-
ବାଡ଼ିମାନଙ୍କରେ ବୁଝିଲି, ତାଙ୍କର ଗିନିମାନେ କହିଲେ,
“ଖାଏ ପରେ ପଞ୍ଚି, ସତ ଟାକାରୁ ବେଶି ଦେଇତେ ପାରବ ।
ନାଇଁ, ରଇବେ ଠାକୁର”—ଆଜ୍ଞା, ବ୍ରତମାନକୁ ଘରଆଡ଼
ଅତଳ ହେଲୁ ମୁଁ ସିନା...

ବାହିନୀପତି—ପାଣିଏ, ଦେଖ, ତୁମେ ବାପା ମାଆଙ୍କର କେଡ଼େ
ଯୋଗାପୁଅ—ନିଜ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ବଙ୍ଗଳା ମୁଲକରେ ଯାଇ
ପୁରୀରୁ, ଗୁଜର ହେଇ ରହିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଗିନିମାନଙ୍କ
ପାଖରେ ମୂଲ ଦଉଛି—ଦଉ, ତା'ପରେ... ଗୁଜରାମଣ୍ଡିର
ହେଲା ?

ଭେବନି—ନାଇଁ ଆଜ୍ଞା—ମନମାନିଲା ନାହିଁ—ବ୍ରତମାନକୁ ଆଉ
ଠାଆକେ ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳୀବାରୁ ମଙ୍ଗିଥିଲେ କଇଲା—

“ମୋର ପାଇଁରୁଟି, ବିସ୍ମୁକ୍ତ, ବାକସ ମୁଣ୍ଡେଇ ବଜାରେ ଫେରି କରି ବିକରୁ ତ ମାସକୁ ମାଇନା ପନର ଟାକାଦବା—ପ୍ତା ଉପରେ ଖୋରୁକି ପୋଷାକି”—ବ୍ରତମାନକୁ ଚକର ନନା କଥାରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ହୁଅ କରି ଦେଲି । ବାରୁ ମତେ ତାଙ୍କ ନେଇ କାନ ପାଖରେ କଇଲି—“ବଜାରେ ବିକା କିଣା କରି ଆମ କାରଖାନାର ଉଜ୍ଜୀରମିଆଁକୁ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟକରିବୁ—ଏଥେରେ ଯେବେ ରୁଜିତ କହୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲି ଦେବି ।” ମନଟା କମିତ ଗୁଁ ପୁଁ ହେଲି—କଇଲି—“ହଉ, ମୁଁ ଚକରନନାକୁ ପରୁରି କଇବି”—ବ୍ରତମାନକୁ ବାସ ମାଆଙ୍କ ସୁବୁତ ବଳରୁ ଆଉ ସେ ଥାନ ମାଡ଼ିନାହିଁ ।

ବାହୁନାପତ—ଛି, ଛି, ଛି,—ଥାଉ, ଥାଉ, ପାଣିଏ, ତୁମର ସେହି ସୁସ୍ୟାତର କାହାଣୀଗୁଡ଼ାକ ଆଉ କହ ନାହିଁ । ସାବଧାନ, ଆଉ କାହାପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁ ବଖାଣିବ ନାହିଁ । ବୁଝିଲି, “ବୋରମାଆ କାନ୍ଦେନାହିଁ, ଯେବେ କାନ୍ଦେ, କବାଟ କିଲି କାନ୍ଦେ ।” ତୁମେ ନିଜର ଘରଧନା ନ କରି, ଗତର ସହି ସହି ପାଣି ପଠାଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲାଣି, ଆହୁରି କାହାଣୀ କହୁଛୁ । ତୁମର ବ ପେ, ଗୋସାପେ ଯାହାକି ରଖି ଯାଇଛନ୍ତି, ଦିହ-ମେହେନ୍ତ କରି ସେହିତକ ନେଇ ଆଣି ଥୋଇ ଜାଣିଲେ ବରଷକ ତୁମର ବେଶ୍ ସୁରୁଖୁରୁରେ କଟି ଯାଆନ୍ତା ।

ଭେବନି—ଆଜ୍ଞା—ମୁଁ କ’ଣ ସେଥିରେ ନାମଜଅଛି—ବ୍ରତମାନକୁ ହେଉତିପର ଡଙ୍ଗେଇ ଜେନା କତରୁ ଫେରୁଛି । ଡଙ୍ଗେଇ କଉଟି—“ହୁଁ, ମୁଁ ଚଲିତକ ଧରିବି ଗୋସେଇଁ ହେଲେ, ବ୍ରତମାନକୁ—ମୋର ଦଣ୍ଡପଣି, ତମର ଛଅପଣି । ଏଥେରେ ଯେବେ ରୁଜି ଅଛୁତ ଦି’ଗାରେ ଲେଖି ସିଠାମରେ ଦସକତ କରିଦିଅ । କାଲି ହଲ ପକେଇବି ।” ବ୍ରତମାନକୁ ଯାଉତିପର ଦୁରୁପା ନାହାକ କତକ, ତାହାଠୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖେଇକି ଆଜି ପିମିତ ହେଲେ ସେ ଅଳିଆ ଭୁଟେଇବି ।

ବାହିନୀପତି—ବୁଝିଲ ପାଣିଏ, ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଭୂତ । ତୁମ ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଅକଲ ନାହିଁ । ତଷାପୁଅକୁ ହାତକାଟି ଲେଖିଦେଇ ଛଅପଣି ଭାଗରେ ପାଇବ କେତେ, ହିସାବ କରି ଦେଖିଛୁ ? ମହାଜନ ତ ପଣକୁ ପଣ । ଦେବି କରଜବାବତକୁ ଭୁଲଇ ଭୁଲଇ ତ ତୁମର ଦୟାଶେଷ । ଇଏ କଣ ଯଜ୍ଞମାନ ଘର ସିଧା ସାମଗ୍ରୀ ହେଉଛି କାନ୍ଦରେ ବୁଜୁଲିଟିଏ ପକେଇ ଘରକୁ ଫେରିବ ?

ଭୋବନି -- ଆଜ୍ଞା, ବତମାନକୁ ମୁଁ ଏଦାନାକୁ ତରସିକି ରହୁଚେଁ । ଯା'ହଉ, ଦିନ କେତେଟା ତ ଶାଗ ଭାତ ପୁଞ୍ଜିକରେ ଟାଣ ଟୁଣୁ ହେଇ ବତମାନକୁ ଚଳିଯିବ ।

ବାହିନୀପତି—ଆହେ, ବତମାନକୁ ଚଳିଯିବ ସିନା—ତା'ପରେ---
“ପୁନର୍ମୁକ୍ତିକୋରବ” —ଯଉଁ ବୁଜୁଲୀକୁ ସେହି ବୁଜୁଲୀ—
କିଛି ନ ମିଳିଲେ ଖାଡ଼ା ଖାଡ଼ା ଓପାସ—ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଯାଇ ପରଘରେ ଧାନକୁଟିବ । ଯାହାକି ଆମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୁଲକୁ ଘୋର ନିନ୍ଦା ଆଉ ଲଜ୍ଜାର କଥା—ଯେତେ ଲୁଚି ଲୁଚି କଲେହେଁ ଏ କଥା କଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହେଉନାହିଁ ।

ଭୋବନି---ଆଜ୍ଞା—

ବାହିନୀପତି—ଏଇ ଖୋସାମତିଆ—ଦୋଅକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପଇ-
ଟେଇଛୁ । ଖାଲି ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା—ଆମେତ ଖୋଦ୍ ଶ୍ରୀଗୁମୁଖ
ପାଶେ ପାଶେ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ରହିଲୁ । ଏତେ
ଆଜ୍ଞା ତ ବ୍ୟବହାର କରିନାହିଁ ।

ଭୋବନି—(କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସି) ଆଜ୍ଞା, ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ଘଅଟିକୁ ବରାବର ଯିବା ଆସିବାରେ ବତମାନଙ୍କୁ ସେଇଟା ମାହାବର ହେଇ ଯାଇଛି ।

ବାହିନୀପତି—ବେଶ୍, ଭଲ କରୁଛୁ, ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ରଖିଛୁ । ହଉ ଶୁଣି ପାଣିଏ, ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି—କିନ୍ତୁ ମୋ କଥା ମାନିବାକୁ ହେବ ।

ଭେବନ— କଉନ୍ତୁ, କଉନ୍ତୁ— ଆଜ୍ଞା— ଆପଣେ ଯାହା କହିବେ,
ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ଭଲ ପାଇଁ—କହିବେ । ଆପଣଙ୍କ କଥା
ନ ମାନବ, ଏ ମତ୍ତଗଜପୁର ଗାଆଁରେ ଇମିତି କୋଉ
ପୁଅଅଛି ।

ବାହିନୀପତି—ପାଣିଏ, ତୁମେ ନିଜେ ହଳ କର ।

ଭେବନ—(କିଛି ନ ବୁଝିଲା ପରି ସନ୍ଦେହ କରି ପଚାରିଲେ)

ବ୍ରତମାନକୁ କଣକହିଲେ ଆଜ୍ଞା ?

ବାହିନୀପତି—ହଳ—ହଳ— ତୁମେ କରିବ ? କଣ ହଳ କରି
ଆସିବ ନାହିଁ ?

ଭେବନ—କିବା କାମଟାଏ ଯେ ଆସିବ ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା—କିନ୍ତୁ ବ୍ରତମାନକୁ
ମୁଁ ହଳ କରିବି, ଶାସନାଏ ମତେ ଆଉ ପାଖ ପୁରେଇବେ ?
ଶୁଣିଲୁଣି ବାସନ୍ତ —ନାଆଁ ପାଣି ବନ୍ଦ —ବ୍ରତମାନକୁ,
ଆପଣେ... ନିଜେ...ବାହୁଣ ହେଉ ଯୁ କହୁଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା—
(ଟିକିଏ ଶୁଣିଲା ହସ ହସିଲେ)

ବାହିନୀପତି—ହୁଁ—ହୁଁ—ହେ,ମୁଁ କହୁଛି କ'ଣ ମୁଁ କରିଛି । ତୁମେ
କର, ବରଷ ଗୋଟାକରେ କା'ର ମଜାପାଇଦା । ଆଉ ଶାସନା
ବାହୁଣ କିଏ, ତୁମକୁ ଅଟକ ରଖୁଛି ରଖୁ କେଉଁ ନ୍ୟାୟ
ବଳରେ, କେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ, କେଉଁ ଅପରାଧରେ
ତୁମକୁ ଯେ ବାସନ୍ତ କରିବେ କରନ୍ତୁ, ସେତେବେଳେ
ଦେଖାଯିବ—ଜାତିପୁଅ ଯେତେବେଳେ କାନି ପଡେଇ ବାର
ଦୁଆର ବୁଲି ମାଗି ଖାଉଛି, ସେତେବେଳେ “ଆହା”
କହିବା ଦୂରେ ଥାଉ, କିଏ ବୋଲି ଟିକିଏ ମୁହଁକୁ ଅନାଉ
ନାହାନ୍ତି । ଆଉ କାଣିରୁଏ ଦୋଷ ଦେଖିଲେ ଗାଁକୁ
ଗାଁ ଲୋକେ ଉଡି ଆସି ମୁରବିଯୁନା ଦେଖାଇବେ—କାହିଁକି ?
ତୁମେ କି ଭୋଗ କରିବାକୁ ଯାଉନ, ଜନାକାରୀ କି
ପୌଜ୍ୟାସ କରିବାକୁ ଯାଉନ ? ଏତେବେଳେ ପଡିଛି କିଆଁ ?

ମୁଁ କହୁଛି, ତୁମେ ହଲ କର । ସେଥିପାଇଁ ଯେ କୌଣସି
ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ତୁମଙ୍ଗାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଅଛି ।

ଭୋବନୀ—ଆଜ୍ଞା, ଆପଣେ ଯେତେବେଳେ କଉରୁଛି, ସେ କଥା ନ
ମାନିବି ମୋ ପିତୃ କେତେ ! ହେଲେ ଆଜ୍ଞା, ବ୍ରତମାନକୁ
ଆପଣ ହେଲେ ବଢ଼ଲେକ, ଆପଣଙ୍କ କଥା ନିଆର । ଲୋକେ
କହିବେ—“ସାଆନ୍ତେ ସଉକୁରେ କରୁଛନ୍ତି ନା”—ଆଜ୍ଞା,
ବ୍ରତମାନକୁ ଆମେ ତ ଗୁରୁତ୍ବିକର ଗରିବଟାଏ, ସହଜେ
ମୁଲିଆମୁଣ୍ଡ—ଲଙ୍ଗଳ ଧଇଲେ ଶାସନାଏ—ମୋର ଆଉ
ଗତିଗୋତିର ରଖିବେ ନାହିଁ । ନଥିଲାବେଳେ ପଡ଼ିଶା ଘରୁ
ଲୁଣ ବକଟେ, ଶାଗ କେରୁଏ, ଲଙ୍କା ପୁଞ୍ଜିଏ, କଇଁଫୁା
ଦି'ପଡ଼ା ତ ମିଳିବ ନାହିଁ, ତ'ଛଡ଼ା ମଲା ଗଲା କରି ଦି'ପଞ୍ଜିରୁ
ପୋଛିଦେବେ । ଯେଉଁମାନମାନଙ୍କୁ ଶିଖେଇ ରୁଢ଼େଇ
କହିବେ ଯେ ଭୋବନୀଟା ଅଛୁଳର ହୋଇଗଲା, ତାକୁ ଆଉ
କେହି ଘରେ ନୁହେଁଇବ ନାହିଁ । ବ୍ରତମାନକୁ ଆଜ୍ଞା……
(ଟିକିଏ ରହିଗଲେ)

ବାହିନୀପତି—ହୁ—ବ୍ରତମାନକୁ ଆଜ୍ଞା କଣ ? ତୁମେ ସବୁଦିନେ
ଇମିତି କାନି ପଡ଼େଇ ବାରଦୁଆରେ ପେଟ ଦେଖେଇ
ରୁଲୁଥିବ । ଶାଗ କେରୁଏ, ଲଙ୍କାପୁଞ୍ଜିଏ, କଇଁଫୁା ଦି' ପଡ଼ା,
ପାଇଁ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟୁଥିବ । କିଏ କହିବେ ମାଗିଣିଆ, କିଏ
କହିବେ ନିଖଟ, କିଏ କହିବେ ଜେମଣା, ସବୁ ସହୁଥିବ ।
ମାଣି, ଗଉଣୀଏ ଗୁଞ୍ଜଳ, ଯାହା କରଜ ଆଣି ତଳିବ,
ତାହାକୁ ପୁଣି ତୁମର ମାଇପ ବାର ଦୁଆରେ ଧାନକୁଟି ଶୁଢ଼ିବ ।
ଏଇଟା ତୁମ ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ ଗୌରବର କଥା—ବଡ଼
ପ୍ରଶଂସାର କଥା—ନା— ?

ଭୋବନୀ—ଆଜ୍ଞା ତା' ନୁହେଁ ଯେ—ବ୍ରତମାନକୁ ମୁଁ ତ କଡ଼ାକର ମୁଣ୍ଡ
ନୁହେଁ—ମୋର ଜିଅ ବାରି—ବିକଲେ ବି ହଲେ ବଳଦର

ବାହିନୀପତି—(ଭିତରୁ ଝିଞ୍ଜିର ଖଡ଼ ଖଡ଼ ଶବ୍ଦରେ ଟୁନବୋଉ
ତାହୁଥିବାର ସୂଚନା ପାଇ କହିଲେ) ମୋତେ କଣ କହୁଛୁ,
ଟୁନ ବୋଉ ? (ଟୁନବୋଉ ସଶବ୍ଦେ ଭିତର ଦୁଆର
ଏରୁଣ୍ଡିବନ୍ଧି ଉପରେ ପାନ ଅଳିଆଟି ଥୋଇ ଦେଲେ)
ଓହୋ, ହୁଁ, ହୁଁ, ନଉଛି—ପାଣିଏ, ପାନ ନଅ (କହି
ଆଳିଆଟିକୁ ଆଣିବାକୁ ଉଠି ଯାଉଥିଲେ)

ଭେବନ - ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଆଶୁଛି, ଆପଣେ ବସନ୍ତ । (ପାନଆଳିଆଟି ଆଣି
ଖଟ ଉପରେ ରଖି ସେଥିରୁ ଖଣ୍ଡେ ନେଇ ଖାଇଲେ)

ବାହିନୀପତି— ସେତକ ତୁମରିପାଇଁ ପାଣିଏ, ଆଉଖଣ୍ଡେ, ନଉ
ନାହିଁ—ନଅ—ନଅ—(ଭେବନ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ପାନ
ନେଲେ) ଆଉ ଶୁଣ, କାଲି ସକାଳ ନ ହେଉଣୁ ଆସି ଆମର
ଅପରିଆକୁ ଡାକିବ—ମୁଁ ତାହାକୁ କହି ଦେଇଥିବି, ସେ
ଆମର କଷ୍ଟର ବଳଦ ହଳକ ଅଡ଼େଇ ଲଙ୍ଗଳ ଧରି ତୁମ
ବଳକୁ ଯିବ । ମନେ ରହିଲା—(ବାହିନୀପତି ଖଟରୁ
ଓହ୍ଲେଇବା ପାଇଁ ତଳକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇ ଖଡ଼ମ ପିନ୍ଧିଲେ)

ଭେବନ—ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା—ନିଶ୍ଚେଁ ଆସିବି ଆଜ୍ଞା—କି କଥାଏ—
ବ୍ରତମାନକୁ ଆପଣେ—ଯେତେବେଳେ କଉଚନ୍ତୁ—ଆସିବି
ନାହିଁ—ବ୍ରତମାନକୁ ନିଶ୍ଚେଁ ଆସିବି ଆଜ୍ଞା—

(ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଭେବନ ଅତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ)

ପରଦା ପତନ

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

ଶତ୍ରୁ ଯୋଦ୍ଧା ଘର ଭିକ୍ଷାଶାଳ

କଞ୍ଚିନା ଆଉ ଓଥରା ଡଙ୍ଗାରେ ଚଢ଼ି ଧାନ ଛୁଟୁଥିଲେ—ଡିଙ୍ଗି ମୁଣ୍ଡରେ ବସି ଶଙ୍କର ମା ବୁଡ଼ି ହାତ ମାରି ଦେଉଁ ଦେଉଁ ନିଜର ସ୍ବରୂପା ପଣିଆ ଦେଖାଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଘର ସ୍ବସାର କଥା ଜନଣ ଥିଲା—

ଶଙ୍କରମା—ହେଉଲେ କଞ୍ଚିନା—ଆଲେ—“ନଈ ବାଙ୍କ ଠେଇଁ ଅଡ଼ି ଖସିଲା ଦୁବ କେରି ଗଲା ଛିରିକ, ଭୁଡ଼ ଲୁଚେଇଲେ କି ହୁଏ ଦଇବ କଇଲଣି ଆଖି ମାରିବି ।” ଗ୍ଲେପଗାଟା, ସକେଇ ହୁଡ଼ିଥିଲେ କାଉଁକମ୍ପ—ଦନ୍ତା ପଣ୍ଡିତ ଘର ହଲିଆ ସାଙ୍ଗରେ—ଭେବନା ଗରୁ ହଲ କରୁଛି ଲେ ।

କଞ୍ଚିନା—ଏ ଆଇଟା ଇମିତ ଜଣେ—ଗାଲୁକଥା ଗୁରୁକ ଗଛରୁ ତେଲ ଆଇଁଲା ଦେରି—କଇବ ପର—ଆଲେ ବୁଡ଼ି ଖେଣ୍ଡେଇ, କାଉ କାଆ କରି ନ ଥେଲା, ସିଏ ପର ସିମିତ ଅଇସା ମୁହଁରେ ଧଉଡ଼ିଛନ୍ତି ଦୁରୁପା ନାହାକ ଘଅଟିକ—

ଶଙ୍କରମା—କାଉଁକ ଲେ ? ସେଣେ ତୋ ବାହା ନଗନ ଧରିବ ବେଲି କଅଣ ଗଣା ପୋଛା କରିବାକୁ ଯାଇଛି କି ?

କଞ୍ଚିନା—ମଲ୍ଲ ନାଉଁ ପୋଡ଼ା ମୁହଁ କେତେ ପାକକଉଟି । ଆଲେ, ତା’ଠୁଁ ପା’କ’ଣ କାଗଜ ନେଖେଇ ତେଣେ ତେଣେ ଯିବେ ପୁଣି କିରିତନଆ ଦାଦି କଡ଼ି, କଅଣ—ଗିରିମିଟି କରିବାକୁ ।

ଶଙ୍କରା—ତୋ ମୁଣ୍ଡ କରିବାକୁ—ଦୁଇ ହୁଣ୍ଡି, ନହୁଳା ପୁରୁଷ
—ବିଶ୍ୱନାଥ କଥା ମେତେ—ମିଛ କଇବ ? ବେଶି କ
ଆଇଛି ପା'—

କଞ୍ଚିନା—ତାଙ୍କରି ଦେରି କିଏ ଦୁଣି ଯାଇଥିବ ମୁଁ—କ ଅପସାନ୍ଦର
କଥା କଉରୁ ଆଇ କହୁନି ? ଆମର ହେଲ ବାହୁଣୀ କୁଳ—
କଲେ, ହଳ ଚୁଇଁଲେ ଛଅ ଘାଆଟି—ଶାସନ ଭିତରେ
ଭଗାଣ ପଣ ପଣ । ସିଏ ପୁଣି ଯା କରିବେ—ମତେ ସିନା
ସିମିତି—ଦେଶିଲୁ ବୋଲି କଇଲୁ—ନିହାତ ଅପଣାର ଭବି
ସାଇ ପଡ଼ିଣା, ମାଉଣୀ, ପିଇଣୀ, ଘର ଡିଙ୍ଗିରେ ପେଟ
ଗୁଣ୍ଡକ ପାଇଁ ଚଢ଼ିଲି—ତୋ' ପାଖରେ ତା' ପାଖରେ
ଦାନ୍ତ—ନିହୁଟି ହେଇ ଗରଜ ମେଣ୍ଟେଉଚି ବେଲି ସିନା
କଇଲୁ—ହଉ, ଦେଖେ ଆଇ, ଏ—ନିଉଛଣା କଥା ମତେ
କଇଲୁ କଇଲୁ, ଆଉ ସିମିତି ତନି କାନ ନ ହୁଏ । ତୁଉ
ଏଇ ଗାଆଁ ପରିଗୁଣ ତ ଜାଣିରୁ । କୁଆଟାଏ ଉଡ଼ିଗଲେ
କୁଆଟାଏ ଉଡ଼ିଗଲା—ବେଲି ଗଇଜ ପାବୁ ହାଟ ବସେଇ
ଦେବେ । ମୁଁ ପୁଣି ଗରିବର ମାଇପ, ସବୁଙ୍କର ଟାପର ।
(ଲୁହାଭିଜା ଆଣି ଦୁଇଟା ଲୁଗା କାନରେ ଘୋଡ଼ି ଦେଲା)

ଶଙ୍କରା—ହଉ ଲେ ନାକ କାନ୍ଦୁଛି, ଏଇ କଥାକୁ ସକଉରୁ—
ଦାଣ୍ଡରୁ ଯା' ଶୁଣିଲି, ତା'—କଇଲି—ମୋର ଏଥେରେ କ
ଅପ୍ରାପ ଲେ ମା—ହଉ, ଦେ, ଦେ, ସେ ଧାନ—ବାଇଁଶିଆକ
ପଣି ଦେଲୁ—ମୁଁ ଯାଏଁ—କ ମିଳିବ ସେ ମାହାଲିଆ
କଥାରୁ—(କଞ୍ଚିନା କହି ନ କହି ଧାନ ଚୁଟିବାରେ ମନ
ଦେଲା । ଏତିକିବେଳେ ଖିରୁ ପଧାନ ହାତରେ ଗୋଟାଏ
ପଘା ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ତାଙ୍ଗଛୁଟ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲା...)

ଶଙ୍କରା—ହେଉଛି, ପଧାନ ପୁଅ ବି ତ ଆଇଲଣି—ହଉରେ ବାପ
ଖରୁ, ଭେବନି ବିଲ—ଆଡ଼େ ମାଇଥେଲୁ କ ?

ଖରୁ—ନାହିଁ ପିଲାଣୀ, ତା ନାଁ କଣ କି ଆମର ଗୁରୁବାଘର ସେ ଅଣ୍ଟିଆ ବାହୁରାଟାକୁ ଯାଇଥେନି ଖୋଜିବାକୁ—ତା ନାଁ କଣ କି ବାଟେରେ ଭେଟିଲୁ ମଙ୍ଗୁଳିଆ । କଲଲ—
“ଦାଦା, ତା ନାଁ କଣ କି ଭୋବନ ପାଣି ବଲ୍ଲ ଆଡ଼େ ଇ'ହୁଣିକା ଗଲେ, ଗୋଟେ ନୁଆ କଥା ଦେଖନ୍ତୁ ।”

ଶଙ୍କରାମା—ହଁ, ହଁ ବାପ, ତୁ ଯାଇଥେଲୁ ତ ?

ଖରୁ—ହଇ—ତା ନାଁ କଣ କି ମନଟା କମିତ ହେଲା—ମଙ୍ଗୁଳିଆ ଜିଣା ବାହୁରାଟାକୁ ଧରେଇ ଝିପଟିଲି—ତା ନାଁ କଣ କି ଯାଇ ଦେଖେ ତ ସତକୁ ସତ କଥାଟା ନଉତନ—ଏକା-ବେଳେକେ ଅଛୁଆଣ କଥା—ଯାହାକି ଆମ ବାପ, ତାଙ୍କ ଦିହାନ୍ତକେ ଦେଖି ନ ଥିଲା, ତା ନାଁ କଣ କି ଦିନେ କାଳେ କଉଁଠି ଶୁଣା ନ ଥିଲା—ସେଇଆ ଦେଖି ତ ମୁଁ ତାଟଙ୍କା—
ତା ନାଁ କଣ କି ଭୋବନ ପାଣି ନିଜେ ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା ଭିଡ଼ି ହଳ କରୁଛି—ଆଉ ପାଞ୍ଚିଶରେ ବଞ୍ଚିଲା ଯୋଡ଼ାକ ହଜେଇ ହଜେଇ ତା ନାଁ କଣ କି ତା ଯାଙ୍ଗରେ ଗୁଲିଛି ଅପଞ୍ଚିଆ—ଦନ୍ତା ପଣ୍ଡିତ ଘର ହଳିଆ ।

ଶଙ୍କରାମା—ହେଇତ ଲେ ହେଇତ—ହେଲା ? ଶଙ୍କରାମା ମରିବାକୁ ମାଟି ଖୋଜିଲୁଣି ମୁଁ ମିଛ କଇବ ନାହିଁ—ମୋ କାନରେ କାଣିରୁଏ ବାଜି ଯାଇଛି ।

ଖରୁ—ତା ନାଁ କଣ କି ପିଲାଣୀ, ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ପସ୍ତ ସହସ୍ତ କୋଣ । କଥା ଯାଇ କାହାଁତକ ଉଠିଲୁଣି । ତା ନାଁ କଣ କି ପଞ୍ଚମ ଶାସନରେ ଡିବ୍ ଡିବ୍ ବାଜିଗଲାଣି । ତା ନାଁ କଣ କି ନକଡ଼ି ସାନ୍ତରା, ମିଛ ମାହାପାତ୍ରେ ତା ନାଁ କଣ କି ବାବନ ପଢ଼ିଆଣ, ଗଣି ଦେବତା, ଝିଗଡ଼ି ରଥେ—ଏମାନେ ତ ଖାଲି ପାଟିକି ରଇଲେଣି । ତା' ନାଁ କଣ କି ଅଜି ଗୁଡ଼େ ଭଗବତ ଟୁଙ୍ଗୀରେ ପରା ମିଟିନ ହବଲୋ—

ଶଙ୍କରା—କି କଲୁ ବାପ ? କଅଣ ହବ ?

ଶର—ମଲା ପାଃ—ଇଲେ ମିଟିନି...ମିଟିନି, ବୁଝି ପାରୁନୁ—ତା'ନା।
କଣ କି—ସବୁ...ଭେବନି ପାଣି କମାଳ ପାଟିଲ ଜାଣିଥା'—
ତା'ନା। କଣ କି ଜାତୀୟରେ ପୁଅ—ସେତକ ଦିନ ଚଳିଥିଲା
ସେତକ । ଏଣିକି ବାଉଁଶ, କଣ୍ଠପଞ୍ଜର ତା' ଦଶା ବଳି-
ପଡ଼ିବ ଲେ ପିଇଣା ।

(ଏତକବେଳେ ଜିଙ୍କି ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି କଞ୍ଚିନା କଇଁ କଇଁ
ହେଇ ବାହୁ ନିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା)

କଞ୍ଚିନା—ହଁ—ବନ ପୋଡ଼ିଗଲେ ସବୁକି ଦିଶେ—ହଁ। ବାପାସାଆନ୍ତେ
—ହଁ—ମନ ପୋଡ଼ିଗଲେ କେହି ନ ଜାଣେ—ହଁ। ବାପା-
ସାଆନ୍ତେ—ହଁ—ଅଣ୍ଟିଆ ଟାଣିଲ ମଝି ନଇର ହଁ—ବାପା-
ସାଆନ୍ତେ—କେଉଁ ସୁଖ ଦେଖି ଦେଇଥିଲା କି—ହଁ। ବାପା-
ସାଆନ୍ତେ—ତୋଟି ନ ଚିପିଲୁ ଜନମ କାଳେ—ହଁ। ବୋଉଲେ,
ମୋର—ମମ ହାତେ ଟେକି ଦେଲୁ କେମନ୍ତେ—ହଁ। ବୋଉ
ଲେ ମୋର—ସୁଖ କି ଦରବ ଜାଣିଲି ନାହିଁ—ହଁ। ବୋଉ
ଲେ ମୋର—କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଦିନ ସରିଲା ନାହିଁ—ହଁ। ବୋଉ
ଲେ ମୋର—ଖଟି ଖଟି ଅଣ୍ଟା ଯାଏ ଘୋଲେଇ—ହଁ। ବୋଉ
ଲେ ମୋର—ହାତରୁ ମାଉଁସ ଯାଏ ମିଳେଇ—ହଁ। ବୋଉ
ଲେ ମୋର

ଶଙ୍କରା—(ପାଟିରେ ଲୁଗା ଗେଞ୍ଜି) ତୁନି ହୁଁ—ତୁନି ହୁଁ
ଲେ ମା - ସେ ଭେବନିଟା ମୁଣ୍ଡରେ ଭୁତ ଚକିଲା ବୁଝି?
ଦିନେ ନାହିଁ କାଳେ ନାହିଁ—ଗୋଟାଏ ଅଭିଳାଷ କଥା କହି
ବସିଲା । କିରେ, ସେଜମାନ ପାଁ ଜଣକୁ ମୁଣ୍ଡେଇ ଥିଲେ,
ଖାଇବାକୁ ତୋ ଘେଟ ନାହିଁ । ୠୁ ହୁରୁ ମୁହୁରୁ ହେଇ ଫେଣେ
ଚଳି ଯାଉ ଥେଲୁନା—(କଞ୍ଚିନା ପ୍ରତି) ହଉ, ହଉ, ତୁନି ହୁଁ
ମୋ ମାଆଟା ପରା—ମୋ ଧନଟା ପରା—ପିଲାଟାକୁ କ

ହୀନିମାନ କଲା । ବାଉଁଶ ଘର ଝିଅ—ଚନ୍ଦ୍ର ସୁରୁପ ଧାସ
ବାକୁ ନ ଥାଆନ୍ତା—ସେ ଫେଣେ ପରାଏର ଡିଙ୍କିରେ ଚଢ଼ି
ମୂଳ ନାଗିଲା । ଭାଇଗକୁ ଜାତିଭାଇ ଶାସନାଙ୍କ କାନକୁ ଘେ
କଥା ଦାଇ ନାହିଁ—ଯାଇଥେଲେ, କେତେ ସଭାଗଭା ହେଇ
ଛୁ' ମୁଣ୍ଡା ଖଡ଼ି ଛିଡ଼ି ଯାଆନ୍ତାଣି । ଆଉରି କଣ ନା—ତାକୁ
ହାଡ଼ି ବାଉଁଶ ଘର ଦେରି ଏକ ଆଡ଼ିଆ ରଖିବ—ହଉ,-
ହଉ କଞ୍ଚିନା, ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଉଛି—ତୁନି ହୁ'—

କଞ୍ଚିନା—(କଇଁ କଇଁ ହୋଇ) ମୁଁ କ'ଣ କରିବିଲେ ଆଇ, ମୋ
ହଲକ ଶୁଣି ଯାଉଛି ଲେ—ମୋ ଗୁଡ଼ି ପାଟିଯାଉଛି—ମୁଁ
ପାଣି କଣ୍ଠର ଘର ଦେରି ବାଛନ୍ତି ହେଇ କମିତ ଚଳିବ ।
ଦିହରୁ ମୁଣ୍ଡରୁ ତ ସବୁ କାଢ଼ିଦେଇ ନିମ କାଠି ଗୁଞ୍ଜିଛି ।
କଂସା ବାସନ ଦି'ଖଣ୍ଡି ଯା' ଥେଲ ସେତକ ଗତସନ
ମାହାଜନ ଘରେ ଥୋଇ ଖଞ୍ଜିଣା ବୁଝେଇଲେ । ଶେଷକୁ ଘର
କୋଣରୁ ବାହାରି ଦୁଃଖକରି ଚଳିଉପରେ ଦି'ଟା ଫୁଟେଇଲି ।
ଆଉ ମତେ କିଏ ଘରେ—ଦୁରେଇବା ଲେ ଆଇ—

ଖଉ—ହଉ, ହଉ,—କଞ୍ଚିନା, ତା ନାଁ କଣ କି ତୁ ଏତେ ଦହୁଳି
ହୋଲା—ବୁଝିବା, ବୁଝିବା—ଆମେ ପାଞ୍ଜଣ ଅଣସର ବି ତ
ଥୁରୁ । ତା ନାଁ କଣ କି ଗୋଟାଏ କିଛି ଜନ ସା କରି ଦବା
ମୁଁ । ପେଟ ବିକଳରେ ହଉ ଦେଖି ଗୋଟାଏ କାମ ବିଚାର
କରି ପକେଇଛି—ହଉ—ହେଲା—ତା ନାଁ କଣ କି ପାପକୁ
ତ ପ୍ରାଚିତ ଅଛି । ସାହାସ, କରୁଛି—ତା ନାଁ କଣ କି
“ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ଯାଇ ଥାଇ, ସେ ଫୁଣି ସେମା ଆଚରଇ”—
ପାଞ୍ଚି ପରମିଶରଙ୍କ ସାମନାରେ ନମ୍ବ ହେଇ ପଡ଼ି
ମାଟି ମାଗନବ । ଆରେ କିଏ ଭୁଲ ନ କରୁଛି ହୋ—ତା ନାଁ
କ'ଣ କି କିଛି ଅଣ୍ଟାରୁ ଝିଡ଼େଇବେ । ହଉ, ଦେଖାଯିବ—
ତା ନାଁ କଣ କି ତୁ ଥିବ ଧର, ଇମିତି ହାଉଲି ଖାଇଲେ
ଚଳିବ ।

କଞ୍ଚିନା—ମଉସା, ଏ ମନ ଯାହା ହୁଅନ୍ତି, ସିଏ ଦିନସବୁ କଲୁଟି;
 ସେଇ ଜାଣେ—କେତେ—ଯାଏ ଜରିମାନା ପଡ଼ିବ କଲଲ
 ମଉସା ଯୋଡ଼ିଯାଡ଼ି ରଖିଥିବ ।

ଖଡୁ—ଆଲୋ ହୁଁ ମଁ.ତା ନାଁ କଣ କି ଆଗେ ତାକ ହେଉଥିବ
 ପରୁଣେ—

କଞ୍ଚିନା—ଇଲେ ବୋପାଲେ—ମୋ ସଂସାର ସରିଗଲା ମଉସା—
 (କାନ୍ଦିଲା)

ଖଡୁ—ଆଲୋ ଶୁଣୁତ—ଇତି ଗୁନିଆ ହୁଅନ୍ତୁ କାହିଁକି ? ତା ନାଁ
 କଣ କି ପରୁଣେରୁ ଏକେବାରେ ଖସିପଡ଼ିବ ପାଞ୍ଚିକୁ—ପୁଣି
 ତା ନାଁ କଣ କି ପାଞ୍ଚିରୁ ରଇବ ପାଁସୁଉକାରେ—ସେଇ ଫାଁ
 ସୁଉକା ପୁଣି ତା ନାଁ କଣ କି ପାଞ୍ଚିଶା ପଇସାଠି ମୁଣ୍ଡିମରିବ ।
 ଜାଇଁଲୁ ? ତା ନାଁ କଣ କି ତୁ ପଇସା ପାଞ୍ଚିଶା ଯୋଗାଡ଼
 କରିଥା',ଦେଖିବା (ନେପଥ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଗତି ପେରାଇ) ଆରେ
 ଚଇତନିଆ, ଚଇତନିଆରେ—ଟୋକାଟା ତ ଖାଲି ହେଣ୍ଡି
 ମାରି ତା ନାଁ କଣ କି ବାଏଁ ବାଏଁ ବୁଲିଲା—ମୋର ଆସୁ
 ଆଇଁଲ କି ନାହିଁ—ତା ନାଁ କଣ କି ହେଉଲେ—ଶୁଣୁଟି...
 (ପଥାନ ବୁଲିଗଲେ ଭିତରକୁ ତମ ତମ ହୋଇ)

ଶଙ୍କରାମ—ପା'ଲେ ଟୋକା, ଆଜି ବାଟମଙ୍ଗଳାଙ୍କ କନ୍ଦରେ ସଞ୍ଜିଟିଏ
 ବସେଇ ଓଳିକି ହୋଇ ଜଣେଇରୁ । ଭୋବନର ଏ ଘାଟି
 କଟିଗଲେ ନିତେଁ ଅଣାକର ଭୋଗ ନଗେଇରୁ । ମନେ
 ରଇଲାଟି ?

କଞ୍ଚିନା—ହୁଁ ଲେ ଆଇ, ଏଡ଼େ କଥାଟା (ହାତଯୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ
 ଲଗାଇ କହିଲା) ଭୁଲିଯିବ । ମା ଦୟାସାଗରୀ ଲେ, ସତେ
 ଦେବେ ତୋ ମହିମା ଥବ, ମୋ—ଗୁହାରି ଶୁଣିଲେ ନିତେଁ
 ଭୋଗ ନଗେଇ ମାଜଣା କରିବ । ମାଆ ଲେ...
 (ସେଇବାଟେ ଭିକାରୀଟିଏ ଗାଇ ଗାଇ ଗଲା—)

—ଭିକାରୀ ଗାଉଥିଲା—

ମାଆଲୋ ତୁ ପରା ସାରା ଦୁନିଆର
 ତୋ ଠେଇଁ ଦୟାର ସମାନ ବାଣ୍ଟ,
 ମୋର ମୋର ହୋଇ ଲୁହନେଇ ମିଛ କହିଲେ
 ହୁଏ କି ବେଶି ତୋ ଭେଟ ? । ୦ ।

ବଡ଼ ସାନ ଭେଦ ପାତର ଅନ୍ତର,
 ତୋ ପାଶେ ନାହିଁ ମା ପର ଆପଣାର;
 ସତ୍ତ୍ୱେ ତ ହୁଅ ତୋର ପଡ଼ିଶିଆ
 ମଣିଷ ଭଙ୍ଗେ କି ମଣିଷ ଆଶୁ । ୧ ।

ମାଟି ଦୁନିଆରେ ବଞ୍ଚିବା ଫିକର,
 କରିବାକୁ ମନାଏ କେଉଁ ଅକଲ;
 ଉଛୁଲେ କାହାର ଅମାର ଖମାର
 ନ ପାଏ ଭିକ କେ ଦେଖାଇ ପେଟ । ୨ ।

(ଇତିମଧ୍ୟରେ ଶଙ୍କରମା ଗଉଣୀରେ ମାପି କଞ୍ଚିନା କାନିରେ
 ତାର ଧାନକୁଟା ପାଉଣା ଗଣ୍ଡିକ ଓଜାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା । କଞ୍ଚିନା
 ସେଇଥିରୁ ଭିକାରୀକୁ ମୁଠିଏ ଗୁଜଲ ଦେଲା—)

ଭିକାରୀ—ମା, ବଡ଼ତ ହେଉ, ଅହିସୁଲେଖଣୀ ହୋ—ଧନ, ଜନ,
 ଗୋପ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହୁ ।

(ପୁଣି ସେଇ ଗୀତଟି ଗାଇ ଗାଇ ଚାଲିଲା)

(ଗୀତ)—ମନ ଅଛି ଯା'ର ନାହିଁ ତା'ର ଧନ,
 ଧନା ଲେଡ଼େ ସଦା ପର ଅରଜନ;
 ଥାଉବାଲା ପାଶେ ଥାଇତ ନ କରି
 ଗରିବର ନିତି ଦେଖୁ ତୁ ହୁଅ । ୩ ।

ମାଆଲୋ ତୁ ପରା ସାରା ଦୁନିଆର
 ତୋଠେଇଁ ଦୟାର ସମାନ ବାଣ୍ଟ— (ଚାଲିଗଲା)

ଶଙ୍କରମା—(ଭୁଲ୍ଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି ବାଉଁଶିଆରେ ଗୁଡ଼ଳ ରଖୁ ରଖ)
 ମଲା ମୋର, “ନିଜ ପେଟ ଯାଏ କିଆବାରିକ, ବନ୍ଧୁ
 ବାନ୍ଧୁଆଏ ସାତପିଡ଼ିକ—” ଆଲୋ, ତୋ ଦୁଃଖକୁ ତ—
 ହାଡ଼ି, ବାଉଁଶ ନାହିଁ, ସାତଦିନ ଓପାସରେ ପଡ଼ିରଇଲେ
 ବାସୀ ମୁହଁରେ କେହି ଟିକିଏ ପରୁରିବାକୁ ନାହିଁ —ଦାତା-
 ପଣିଆ କଇଲେ ସବୁ ନାହିଁ ଫୁଲେଇର—

କଞ୍ଚନା--ଦୁଃଖୀର ଫେଟ ଦୁଃଖୀ ଚିହ୍ନେ ଲୋ ଆଇ—
 (ମୁରୁକି ହସି କହି କହି ଗୁଲିଗଲା)

ଶଙ୍କରମା—ହୁଏ—(ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଭୁଲ୍ଲାକୁ ଟୋକେଇ ଉପରେ ରଖି
 କାଶେଇ ଗୁଲିଗଲା ଅନ୍ୟଦିଗକୁ)

ପଟ ପରବର୍ତ୍ତନ

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

ମଉଗଜପୁର ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗୀ

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳଘର ବଖରାଏ—ପିଣ୍ଡାକୁ ଲଗି ବାଁ ପାଖକୁ ବଡ଼
ଚଉପାଦୀ—ଟୁଙ୍ଗୀ ଦୁଆରଟି ତାହାଣ ପଟକୁ—ଟୁଙ୍ଗୀ ଭିତରକୁ
ଭାଗବତ ଗାଦୀ ବିଜେ—ଦୀପଟି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହେଉଛି—ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ
ବ୍ୟାସାସନ ଆଗରେ ଥୋଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଆସନ ଉପରେ ବସି—ଭବନ
ପଣ୍ଡା ପୋଥି ବୋଲୁଛନ୍ତି—ସାମନାରେ ଦୀପରୁଣା ଉପରେ ମାଲପା
ଦୀପ—ଆଖିରେ ସୁତାଡ଼ୋର ଲଗା ଅଦକ ପରତସ୍ତୁ—ପାଖରେ
ବସିଛି ଖରୁ ସଧାନ, ତା ପାଖକୁ ମାର୍କଣ୍ଡିଆ ଭବନ ଗୋସେଇଁ ବୋଲି
ଯାଉଛନ୍ତି :—

ସୁଆ...ଆଦ୍ୟରୁ ଅନ୍ତକୁ କରି ସାଧନା, ଗୁଉଳ ସିଦ୍ଧିରେ ଅମରସିନା ।

ଅନ୍ତହିଁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ବେଦେ କହେ, ଅନ୍ତରୁ ଧର୍ମ ଧର୍ମୁ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ।

ସୁଆ...ଜ୍ଞାନରେ ମୋକ୍ଷ ହୋଇ ଭୁଲ ସ୍ଥଳ ,

ଏଣୁ କରି ଅନ୍ତ ସବୁରି ମୂଳ ।

ମାତା ପିତା ଚନ୍ଦ୍ର ସୋଦର ଠାରେ, ଅନ୍ତ ବିହୁନେ ଭେଦ ବୁଦ୍ଧିକରେ ।

ସୁଆ...ଅନ୍ତ ବିହୁନେ ବୁଲେ ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ,

ଅନ୍ତଥୁଲେଟି ସବୁ ଧର୍ମ କରେ ।

ଅନ୍ଧବିହୁନେ ଜାତିପତିଯାଇ, ଜାତି ଅଜାତି ସବୁ ଘରେ ଖାଇ ।

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଏଃ—ଠେକି କହିଛି ଏକା ସେଥି; ସାହାସ କଣ
ମିଛ ହୁଏ !—କଥାଟା ସଳଖେ ସଳଖେ ଏକା ଦେନେ ଠକ୍
କରି ରୁସି ଗଲା ।

ଖରୁ—ଓ ହୋଃ ହୋଃ—ପୁଅଟ ଖାଲି ତା ନାଁ କଣକି ଭାବରେ
ତୁରୁତୁରୁ ହେଲାରେ—

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ପଥାନେ, ଆମ ଗାଁ ଆକୁଳାଟା ମୁଁ, ଗୋକୁଳ ବିଶୁଆଳ
ପୁଅ—ବୋପାର—ଶିରାଧ ଯିବାରେ ହସ୍ତାଏ ହେଇ ନାହିଁ,
ଯାହା ବାକି ବୋକର ବିଲ ପାଣି ପା' କାନ୍ତର ଥିଲା—କଣ୍ଠ
ମହାଜନକୁ ଶାଗ ଶୁଖିଆ ଦରରେ ବିକି ଦେଇ ଘରେ ବସି
ବସି ଦିନା କେତେ ଖୁବୁ ଖାଇଲା । ମଲ ପୁଞ୍ଜିକ ଫୁଲପୋଛ
ହେଲାକୁ ବାବୁ ବାହାରିଲେ—ଓଜଗର କରି ହାବୁଡ଼ା,
ହାବୁଡ଼ାରେ ହାବୁକା ଖାଇଲେ କି ଜାବୁଡ଼ା ଖାଇଲେ. ପଥକୁ
ଜାଣେ. ହୋ, ହୋ, ହେଇ ହରି ବୋଲିଆ ଦଳରେ
ମିଶିଲେ—ଏବେ ତ ବାବୁ ନୁଖୁର ନିଶ ଦାକ୍ ବହଳରେ
ମୁହଁଟାକୁ ପାପୁଲ କରି ଗାକୁ ଫେରିଛନ୍ତି ଯେ ଆଉ ଇନ୍ଦ୍ର,
ଚନ୍ଦ୍ର ମାନୁ ନାହାନ୍ତି—ଆଉ ଜାତି ଅଜାତି ସବୁଙ୍କଘରେ
କୁଣ୍ଠିଆ ହେଇ ଉଠିଆ ପକଉଛନ୍ତି ।

ଭବନ ପଣ୍ଡା—(ଏତେବେଳେକେ ବୁଝିପାରି) ଓ...ଓ...ସିଏ
ଆକୁଳିବାବୁ କଥା କଉଛି—ଆରେ. ସେମାନେ ହେଲେ
କଙ୍ଗୁରେସିଆ ନୋକ—ଗାନ୍ଧୀ ତେଲା—ସେମାନଙ୍କର—
ଜାତି ଅଜାତି ବାରଣ ନାହିଁ—ଜାଣିଲୁ ?

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ହଇ, ହଇ, ଗେସେଇଁ. ଜାଣିଲି ଯେ—ତେଣେ ପର
ଖୁଦ କଣି ଗଣ୍ଡିଏ ନାହିଁ—ପାଟିରେ ପାଙ୍କିବାକୁ—ଘର ତିହ
ଉପରେ ଚାକୁଣ୍ଡା, କନିଶିରୀ, ସୋକପୁଞ୍ଜା ବାଣ—ହେଇଟି—

ଖରୁ—ରାତ୍ରର—ଜେଜେମା କାହାଣୀପେଡ଼ି ଫ ଟେଇଲ—ସାହାସ
 ବୋଲି ଦୁଇଟି—ସଫିଏ ବସିବା କି ଶୁଣିବା—ତା ନାଁ କଣ
 କି ଗୋଟାଏ ବାଜେ କଥା ନେଇ ବଜେ ବଜେ—ହେଲ
 —ତୁମ ବୋଲିବଟି ଗୋସେଇଁ—ତା ନାଁ କଣ କି ସେଥିରୁ
 କି ପଇସା ।

ଶ୍ରବନ ପଣ୍ଡା—ହଁ, ପଥାନେ, “ଫରଜେ ମହାମାସ, କି ମିଳିବ
 ତହିଁରୁ ବାଦ—(ସୁଖି ସେଥି ଧରି ପରାହେନ୍ତି ନାକ ଅଗରୁ
 ଟାଣି ଅଣି, ଦୀର୍ଘ ଟିକିଏ—ତେଜି ଦେଇ ଆଗସ୍ କଲେ—)

ଶ୍ରବନ ପଣ୍ଡା—ହଁ—ଆଁ—ଆଁ—ଅନ୍ନ ବିହନେ ଜାତ ପତ ଯାଇ
 ...ହଁ । ନାଚି; ଗୋଇଲି...ଆଁ ଆଁ...କୁଳର ଅ ମର୍ଯ୍ୟାଦା
 ପୁା କୁଛି ଦେ ଟଙ୍କା...ଅ,

ଅନ୍ନଥିଲେ ଟି ପୁାଁ ସବୁ ଆଦେଶ... ହଁ...ଆଁ...ଆଁ...
 ଧର୍ମ କର୍ମରେ ହେଇ ଥାଇ ଉଚିତ...ହଁ ॥

ନକଲ...ଅ...କାର୍ଯ୍ୟମାନ ନର୍ତ୍ତ ପଇ...ଇ...ଇ

ଅନ୍ନ ସକ ଶୁ... ପୁାଁ ସବୁ ସିଧା ହୋଇ...ହଁ ଆଁ...ଆଁ—
 ହଁ—ଶୁଣି କୁଣି ପ୍ରାଣୀ କରିବା, କୁଣି ଧନଅଦି ମଲଲଭ ।
 ଧାନରୁ ଧନ...ଇ...ହୁଅଇ ଜାତ, ଏଣୁଟି କୁଣି କରିବା
 ଉଚିତ ।

କୁଣିରୁ ଧନ, କୁଣିସେ ବେଢ଼ରୁ କୁଣି ପ୍ରାଣ ଯରୁ ପ୍ରାଣୀକର ।

ଖରୁ ଓ ମାଙ୍କଣିଆ—ହରିବୋଲ ... .. (ହରିବୋଲ)
 (ଏକକ ବେଳେ ପାଟି ଗୋଲ କରି ମିଛୁ ମାହାପାତେ,
 ନକଡ଼ି ସାନ୍ତସ, ବାବନ ପଡ଼ିହାୟା, ଗଣି ଦେବତା ପଣି
 ଆସିଲେ—ଆଗେ ଆଗେ ଝିକଡ଼ି ଉପେ ମୁଣ୍ଡ, —ହାତ
 ହଲଇ ମମଲଜକାୟା ଦେଖଇ ଥାଅନ୍ତୁ—ସବା ପଛରେ
 ଅପେକ୍ଷା—ଲେଲିନୀକୁତ ବସୁ ହୋଇ ଶେବନ ପାଣି
 ପହଞ୍ଚିଲେ—)

ଶେଫି—ଆରେ ନାହିଁ ହେଁ—ଆଉନ ପାଖରେ ସେ ସବୁ ବାହାନା
ଖଟିବ ନାହିଁ—ତମକୁ ଧରେ କହିଲି—ଆଉନ ପାଖରେ
ବାପ, ପୁଅର ନୁହେଁ, କି ପୁଅ, ବାପର ନୁହେଁ—ଦଶା,
ଭାଗ୍ୟ, କର୍ମ, କଥାଳ—ଏ ଶୁଦ୍ଧାକ ସବୁ ମାରିପିନ୍ଧି ଇଡ଼...

ବାବନ—ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ...ପଠ କଲଲ...“ଆପଣା କଲ କର୍ମ-
ମାନ, ଅଗେ ଦୁଅନ୍ତ ସବଧନ—” ମୁଁ ନିଆଁରେ ହାତ
ପୁରେଇଲେ କଣ ତମ ହାତ ନେଡ଼ିପିବ ? ପ୍ତା—କଉଁ
ହେଲଣି ନା ହବ ହୋ କଲଲ—“ପା’ ଅନ୍ଧୁ, ତା
ଭୁଲୁ—”

(ସମସ୍ତ ଚଉମାଢ଼ୀ ଉପରକୁ ଯାଇ ବସିଲେ—ଭୋବନ
ଚଉମାଢ଼ୀ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଉଥିବା ଦେଲେ ଶେଫି ବଡ଼
ପାଟିରେ କହିଲେ—)

ଶେଫି—ହୁଁ...ହୁଁ...ହୁଁ...ଓହ୍ଲେଇ ଯାଅ—ଓହ୍ଲେଇ ଯାଅ—ସେ
ପିଣ୍ଡରେ ବସ—ଫେ ପର୍ଯ୍ୟ ସବୁ—ଓପ ଚଳୁ ଖସିଲ—
ସେ ପ୍ତା ଉପରକୁ ଉଠିପରିବ ନାହିଁ ।

ଭୋବନ—(ତରଳ ହାତ ଗୋଟି ଠିଆହୋଇ) ଆଜ୍ଞା, ବ୍ରତମାନକୁ
ପଞ୍ଚମରମ୍ଭେଇକୁ—ମୋର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା—

ମିଛୁ—ଉହୁଁ...ଉହୁଁ...ଉହୁଁ...ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା କଣ,
କଣାଣ କଣ, ନେହୁର କଣ—ତେମେ କାଣୁ କାଣୁ ଘୁଅ
ମାଡ଼ିବ—ଓଗଡ଼ ଧୋଇବ ନାହିଁକି ? ନିମାୟା, ଆମେ—ପା’
କରିବର କରି ଦେଇଛୁ’ ଆଉ କିଛି ଶୁଣା ଯିବ ନାହିଁ—

ଭୋବନ—(ପୁନଃବତ) ଆଜ୍ଞା, ପଞ୍ଚମରମ୍ଭେଇ ବଇଛୁ, ବ୍ରତମାନକୁ
ଏତକ ଜଣାଇଲେ—ମୋର ଆଶ୍ରୟ ଇମିତ କଣ ହେଲ
ଯେ ବ୍ରତମାନକୁ ବଢ଼ିବା କୁଳର ତମର ଭାବ ଜଣେ ମୁଁ—
ଅନାସ୍ତ ହେଇ ଭାସି ଯାଉଛୁ ବ୍ରତମାନକୁ କାହାରି କଣ୍ଠରେ
ଟିକିଏ ହେଲେ ଧସୁ ବସୁ ନାହିଁ ?

ନକଡ଼ି—ନଥ ହେ ରଥେ,”ଏବେ ଗୋସେଇଁ ଅଇଲେ ମୂଳରୁ
ଗାଅ—” ଅପ୍ରାପକା କଣ—ଦୁହେଁଇ ଦିଅ—ଇମିତି ପାଣିଛଡ଼ା
ଲୋକ ମୁଁ କଉଟି ଦେଖିନ ଇଁ ।

ହେଗଡ଼ି—କହୋ; ତମ ମୁଣ୍ଡରେ ଭୂତ ଚଢ଼ିଛିକି ? କଉଁ ବୁଲରେ
ଜନ୍ମ ହେଇ କେତେ କଥା ନ କଲ—ପୁଣି ଶାସନା
ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଗାଆ ଗୋଟାକର ପୁରୋହିତ ହେଇ, ତମେ
ଶୁଦ୍ର—ସାଙ୍ଗରେ ହଲ ଧଇଲ—ଆଦୁରି କହୁଛ କଣନା”
ଅପ୍ରାପକା ମୋର ଇମିତି କଣ—ହେଲ—”

ବାବନ—ଆରେ, ସିଏ ପର ସିମିତି ଜାଣି ଗମାର ହେ—ଆପଣା
“ହସ୍ତେ ଜିଭ୍ୟା ଛେଦି, କେ ତା'ର ଅଛି ପ୍ରତିବାଦୀ—”ସାପର
ପ୍ରାଣିତ ପାଇଁ ଯେଜମାନଙ୍କ ଘରେ ନମ୍ବା—ବୋଡ଼ା ତାଳିକା
ଦେଇଆସୁଛି—ଆଉ ତମ ବେଳକୁ—”ଶେତ ପୁଅ
ମାଙ୍କଡ଼ ମାଇଲେ ଧୋକଡ଼ିଆ—”ନା—

ମିଛୁ—ଅଜିଠଉଁ ସବୁ ବନ୍ଦ—ଘର, ଦୁଆର, ନଆଁ ପାଣି, ଧୋବା
ଭଣ୍ଡାରୀ, ବନ୍ଧୁ—ଭୁଣିଆଁ ସବୁ—ଶବର ଦାର, କିଛି ଟିକିଏ
ବେଆଇନ କଲେ, ଗାଁ ମଝିରୁ—ମଧ୍ୟ ଉଠାଇ ଦେବାର
ବେବସ୍ତା ହୁଅ ।

ଭୋବନ—ଆଜ୍ଞା, ହାନିହା ହେଇ, ବ୍ରତମାନେ କେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ
ସହି ସାତ ସାତ ଦିନ ନିଜଳା ଓପାସରେ ବ୍ରତମାନ ପାଣି
ପିଇ ପିଇ ରହିଛି । ବ୍ରତମାନେ ସାହି ପଡ଼ୋଶୀ, ଜାତି ଅଣସର
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଜଣେଇଛି ଆଜ୍ଞା—କେହି ନ ଶୁଣିବାରୁ
ନିହାତି ଅକଳରେ ପଡ଼ି ବ୍ରତମାନେ ନିରାଶ, ଗରିବ ବୋଲି
ହାତେ ହାତେ ଏଇକାମଟା କରି ପକେଇଛି ।

ନକଡ଼ି—ଆଜ୍ଞା କଥା ହେ ! କିଏ ସିନା ଦିନେ ଓଲଟ କାହାକୁ
ଓଲଟାଇ ଦିଅ—ତୁ ସବୁଦିନେ ପରକୁ ଆଶ୍ରାକଲେ କିଏ

ଦବ କହିଲୁ? କାହାର କଣ ଶ୍ଵେରି ମାଲ—ପଡ଼ିଛି କି ?
ପୋଲ ଶିଆଙ୍କୁ ପୋଷ୍ଟଧର ।

ଶ୍ଵେରନ—ଆଜ୍ଞା, ଧର୍ମ ଅବତାର ପଞ୍ଚି ମାନେ ବଞ୍ଚିଛି । ମେ ଅପ୍ରାପ
ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ମାଲପି ନୋକ, ବ୍ରତ
ମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଦେଇ ନ ଖାଇ. —

ଶତ୍ରୁ— (ଠିଆହୋଇ ହାତଯେଡ଼ି) ଆଜ୍ଞା, ଗୋସେଇଁ କୁଳର
ପଞ୍ଚିପରମିଶର ମନେ ତା ନା କଣକ ଆସ୍ଥାନରେ ବିଜେ
କରିଛନ୍ତି—ଦୁଇଟି ହବ ତ ତା ନାଁ କଣକ ଏଇ ଗରିବ ପଦେ
କରି କଲବ—

ମିଛୁ—କହୋ, କଉନ'. ପଧାନେ, କଣ କହିବ, କୁହ, କୁହ—
ଇସ୍ତେ ଧର୍ମ ସବୁ—ସୁଗବତ ଗୋସେଇଁ ବିଜେ କରିଛନ୍ତି—
ତମେ କଣ ଆଉ ପସପାତର କରି କଲବ ।

ଶତ୍ରୁ—ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା—ତା ନାଁ କଣକ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କଲବି, ମୋ
ମୁଣ୍ଡ କେତେ କଡ଼ାର—ତା'ନାଁ କଣକ କେଇ ଗାଈ,
ଚରେଇଲେ ଆପଣ ମଣିଷ ଚରଇଛନ୍ତି. । ତା'ନାଁ କଣକ
ଶ୍ଵେରନ ପାଣିଙ୍କର ଜରୁର କାଇଲି ହେଇଛି । ତା'ନାଁ କଣକ
ଦୋଷ କୁ ବି ଦଣ୍ଡ, ଠିକ୍ ହେଇଛି—ଆଜ୍ଞା ତା'ନାଁ କଣକ
ସମସ୍ତେ ଭୁଲ୍ କରନ୍ତି—ଅଜାଣତରେ ବି ଗୋଡ଼ ଖସି
ଯାଏ ତା'ନାଁ କଣକ ପେଟ ବକଳରେ ବି ଲୋକେ କଣ
ଚୋଲି କଣ କରି ପକାନ୍ତି, ପୁରେଇତେ ବଡ଼ ସାଧାସିଧା
ନୋକ, ଦିନେ, କାଳେ ତା'ନାଁ କଣକ ତାଙ୍କ ନାଁ ରେ କହି
ଶୁଣାନାହିଁ—ଦଇବ ଦୁରୁବଳକୁ ଗୋଟାଏ କାମ ହେଉ
ପଡ଼ିଛି—ଏଇ ପଡ଼ିଲି ଥର ଆଜ୍ଞା, ତା'ନାଁ କଣକ ତାଙ୍କୁ ମାଟି
ଦିଅନ୍ତୁ—ସେ ପଞ୍ଚିଙ୍କ ନାଦ ପଦୁଆଁରେ କାଇଲି ପାଉଣା
ଗଣ୍ଡାକ କୁଡ଼େଇ ଦେଇ ତା'ନାଁ କଣକ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଟେମା
ମାରି ନିଅନ୍ତୁ—

(ଏତିକିବେଳେ ସତ୍ୟଯୁଦ୍ଧର ବାହୁନାପତ ପହଞ୍ଚିଲେ—
ପଇତା ବାଗରେ ଦିହରେ ପଡ଼ିଛି ଖଣ୍ଡେ ଶାନ୍ତିପୁରୀ ଗୁଦର—

ତାହାଣି ହାତରେ ବାଡ଼ି—ବାଁ ହାତରେ ପାନ ବଟା—
 ସାଙ୍ଗରେ ଲଲଣ୍ଡି ନ ଧରି ଆସିଛି ସେଇ ଅପରିଷ୍କାରିତ—ବାହୁନା-
 ପତକ ହଳିଆ—

ସମସ୍ତେ—“ଆସନ୍ତୁ, ଆସନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା” କହି ନମସ୍କାର କଲେ—
 ବାହୁନାପତ ବିନୟରେ ପ୍ରତି ନମସ୍କାର ଜଣାଇଲେ ଏବଂ
 ଉପାଦାନ ଉପରେ ଉଠି ବସିଲେ । ଅପରିଷ୍କାରିତ, ମାର୍ଚ୍ଚଣିଆ
 ପାଖରେ ବସିଲା—)

ବାହୁନାପତ—ସବୁ କାମ ଚାଲିଛି ତ ?

ବେନି—ଆଜ୍ଞା ହଁ—ଏଇଝିଙ୍କା ତ ଗଣି ଦେବତା ଆମଣଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ
 ବାହାରି—ଥିଲେ—

ବାହୁନାପତ—ମଣିଷ ଦୁଆର କୁ ଅଜିକାଲି ଦେବତାମାନେ ଡାକିବାକୁ
 ଗଲେଣି ପର । ଯା'ହଉ, ଲଞ୍ଜି ଖାଇ ଖାଇ ଦେବତାମାନେ ବି
 ଖର ପୋଷ୍ ମନଗଲେଣି—ନା— (ହସି ଉଠିଲେ—
 ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଉଠିଲା ଗୋଟାଏ ହସର ଲହଡ଼ି) ହଉ,
 ତମ କଚେରୀ କେତେଦୂର ଆଗେଇଲାଣି ?

ବେନି—ଆଜ୍ଞା ସରିବା ଉପରେ ଆସି ହେଲାଣି । କଥାଟା ତ ସିମିତ
 କିଛି ନୁହେଁ—ମାମୁଲି କଥା—ପଦ ପଦକେ ଛୁଡ଼ିଗଲା ।

ବାହୁନାପତ—କାହା କଥା କହୁଛ ? ସେବନ ପାଣିଙ୍କ କେହି ତ ?

ବେନି—ଆଜ୍ଞା—ହଁ—

ବାହୁନାପତ—ବସୁରରେ କଣ ସୁଏ ଚାଲିଲା ?

ବାବନ—ଆଜ୍ଞା, ଅପଣେ ମରଗଜପୁରର ସିନ୍ଦୁ ଦରିଆ—ଆଉ
 ସୁଏ ଦରୁ ଆମେ—ହେଲେ, ଅଳିଆ ଭୁଟେଇ କଥାଟାକୁ
 ସାରସଙ୍ଗ କରିଦେଇଛୁ ।

ଗଣି—ଆଜ୍ଞା, ପଞ୍ଚିରୁ ହୁକୁମ ହେଲା ଯେ ସେବନ ପାଣିକୁ ନିଆଁପାଣି,
 ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରି, ଘରଦୁଆର, ଛୁଣିଆ ମଇଦା ସବୁ ବନ୍ଦ—

ବାହୁନାପତ—ତା' ମାନେ—ମୋଟ କଥାରେ ବାସନ୍ତ—ନା— ?

ନକଡ଼ି—ଆଜ୍ଞା ହୁଁ—ଅଗତ୍ୟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା—ନ କଲେ
ଚଳୁନାହିଁ—ଦେଖୁଛି, ଦିନକୁ ଦିନ ପିମ୍ପିତ ଅନାବୁର...
ଅତ୍ୟାଚାର...

ବାହିନୀପତି—ଅଜ, ବୁଝିଲି—ଆଜ୍ଞା, ପାଣିଏ ତାଙ୍କର ବଲରେ ନିଜେ
ହଳ କରୁଥିଲେ—ଏତକ ତାଙ୍କର ଅପରାଧ, ନା କଣ ?

ବିଗଡ଼ି—ଆଜ୍ଞା ହୁଁ—ଦେଖୁଛୁ ତ, କେତେ କଥାଟାଏ ନ କଲେ—
ଆମେ ଶାଢ଼ୀ ଗ୍ରାହଣ ।

ବାହିନୀପତି—ଅତଏବ, ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା ଶାସନ କରି କରି
ଆମର ବଣ—ବୁଝେଇରୁଁ—ମେଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ି ଫୋଡ଼ି
ନିବାଳ—

ମେଣ୍ଟା—ଆଜ୍ଞା, କଣ କରିବା—ନ କଲେ ଯେ କେତେ ବୁଲ ଉଠୁନ
ହେଉନାହିଁ । ଆମ ବଡ଼ପଣ ଆମେ ନ ରଖିଲେ ଛୁଟିଣ
ପଟକ ଆମକୁ ମାନ୍ୟତା ଦେଇ କି ? ଶୁଦ୍ଧ କର୍ମ କରି ଆମେ
କଣ ଇହକାଳ ପରକାଳ ସବୁ ସରିବୁ—ପିତୃ ପୁରୁଷଙ୍କୁ
ସେଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଘଟଣାକୁ—ଆମର ମାନ ଗଲ...ମର୍ଯ୍ୟାଦା...

ବାହିନୀପତି—ଆହା...ହୁଁ...ହୁଁ—କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ବକି ପାଉଛି
ମହାପାତ୍ର—“ଆମେ” ବୋଲିଲେ, ତୁମେ କାହାକୁ
ବୁଝିଛନ୍ତି ? ଏଇ ସେତେକ ପଞ୍ଚି ପରମେଶ୍ଵର—ହେଉ
ବସନ୍ତ—ସେତକ ? ନା—ସମସ୍ତ ପଶୁ ମ ଶାସନ ବାହୁଣି
ପଡ଼ା ଗୋଟାକୁ କାହାକୁ ?

ନକଡ଼ି—ନା—ନା—ଆଜ୍ଞା—ଆମର ହେଲୁଣା ମନାକୁ କହୁଛି ନାଁ ।

ବାହିନୀପତି—ବେଶ୍, ଆମ ଶା ନ ଭୁବରେ ଭେଦନ ପାଣି ତ ଆମରି
ଜଣେ ଭଲ ଆମ ଶେଷୀ ଭିତରୁ କାହାକୁ ଅଲଗା କରିଦେବା
ଦୃଷ୍ଟ ଆମେ ଆମର ଜଣକୁ ହାତରଲୁ—ନିହାତ ଅଭାବପ୍ରସ୍ତ
ହେବାକୁ ସିନା ତାର ଏସରି ଦୁରବସ୍ଥା ହେଲା—ସେ ସେ
ଆମ ବିଗୁରରେ ଆଜି ଏତେ ବଡ଼ ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ

ହେଲା । ଆମେ ତାହାର ଆହୁରି ଅଧେ ଗତ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆମଠାରୁ ଯମ୍ଭୁଣ୍ଡ ପୁଅକ କରିଦେଲୁ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହାଡ଼ି ବାଉଁଶ ଘରେ ଖାଇପାରେ — ପାଣି ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ହଳ କରିପାରେ — ଇଡର ଜାତ ଘରେ ଗଡର ଖଟେଇ ମଜୁରୀ ଆଣିପାରେ, ନ ହେଲେ ବଞ୍ଚିବ କିପରି ? ବେଶ୍, ଆମେ ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ନୋହୁଁ । ତଥାପି ସେ ତ ପଶୁମ ଶାସନର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଉ ଆମରି ଭଲ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବ । ମୁଁ ଏତିକିବେଳେ ଖେଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଛି ଯେ ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶ ଦ୍ଵାରା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମକୁ ଯେତିକି ବାଧୁଛି, ସେତେବେଳେ ଯୁ। ଠଉଁ ଚେଣି ବାଧୁବ କି ନାହିଁ କହିଲ ?

ହେଉଛି — ଅଜ୍ଞା, ତା ସହିତ ଆମର ଆଉ କି ସମସ୍ୟ ? ବିଟାଳ ହେଲା ଯେ ସେ ଅଛୁବ ଜାତ ସାଙ୍ଗେ ସମାନ । ଆମେ ତାକୁ ଆଉ ଅନେଇରୁ କାହିଁକି ଯେ ଆମକୁ ବାଧୁବ ? (ନେପଥ୍ୟ କାନ୍ଦଣାର ଶୀତ ସ୍ଵର ଭାସି ଆସଲା)

ବାହିନୀଗତ — କେମନ୍ତ ବ ? ତୁମ ମାମୁଁ ଘର ବାଲେଇଟିକୁ ଯେବେ ଧେବା ସାହୁର ଛୁକୁର କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଗୋଡ଼େଇ ଆସୁଛି, ତମକୁ ବାଧୁଛି । ସେ ତ ସହଜେ ମଣିଷ, ଆମ — ସାଙ୍ଗରେ ୨୫.୩୦ ବର୍ଷ ଚଳି ଆସିଛି, ପୁଣି ଅମରି...

ବାବନ — ଅଜ୍ଞା, ହଁ, ହଁ — ଏକାକୀ — ଜୁଲର ପୁଅଟା, ବାଧୁବ ନାହିଁ କିମିତ ?

ବାହିନୀଗତ — ଅଜ୍ଞା, ବେଶ୍, ଏଇ ନିସ୍ଵ, ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ତା'ର ଅପରାଧ ପାଇଁ ଆମେ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଛୁ । ଆମ ବିଚାରରେ ସେଇଟା ତା' ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ । ଆମର ଏହି ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ତାର ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ଆହୁରି ବୁଦ୍ଧିଗୁଣ ଚଳି ପଡ଼ିବ, ସେଥିପାଇଁ ଆମକୁ କି ଦଣ୍ଡ ମିଳିବ ?

ମିଛୁ—ଆଜ୍ଞା, ତା' ହେଲେ ଶାସ୍ତ୍ର କାହିଁକି କହିଲା—“ସର୍ବନାଶ ସମ୍ଭବେ ଅର୍ଥେ ତ୍ୟକ୍ତଃ ପଶ୍ୟତଃ—”

ବାହ୍ୟନାମକ—ଏଠେଇଁ ତ କାହାରି ସର୍ବନାଶ ହୋଇ ନାହିଁ । ସର୍ବନାଶ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଣ ଜଣେକର ମୁଣ୍ଡଟା ରଖି ଗଣ୍ଡିଟା ତ୍ୟାଗ କଲେ କିମ୍ବା ଗଣ୍ଡିଟା ରଖି ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ, କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅସିବ ? ନା, ନା—ଜାଣି ଜାଣି ଆମେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ କରୁଛେଁ—ଏ ସବୁ ଅନ୍ଧ ବୁଝାମଣା ଆମକୁ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ—ଆମ ସମାଜ ଆମ ଶାସନ ବୋଲି କହି ଆମେ ଗର୍ବ ବା ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଛୁଁ. ତାହା ଏପରି ଦୁର୍ବିଚାର ଦ୍ଵାରା ଦିନକୁ ଦିନ ଦୁର୍ବଳ ଆଉ ଶିଥିଳ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ପଚାରୁଛି, ଆମର ସ୍ଵଜାତ ଭାଇ ସେହି ଭେଦନା ପାଣି ଯେତେବେଳେ ନିମେ ନିସ୍ଵ ହୋଇ ଭିକାରୀଙ୍କ ପରି ପେଟ ଦେଖାଇ ବୁଲିଲା; ସେତେବେଳେ ତା'ର ଦୁରବସ୍ଥା କିମିତ ସୁଧରିବ, ସେଥିପାଇଁ କେହି ସ୍ଵଜାତ ହିତୈଷୀ ଏହି ପଥକୁ ଚଳାଇ ତା ପାଇଁ ସୁପାରିଶ ବା ସୁଂବସ୍ଥା କରିଥିଲେ କି ?

ସମସ୍ତେ—(ନାରବ)—

ବାହ୍ୟନାମକ—ନାଃ, ତା' କେହି କରି ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ଜଣକୁ ଦୋଷୀ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ଗୁରୁତର ଦଣ୍ଡ ଦେବା ବେଳକୁ ଆମେ ସବୁ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ପାରୁଛୁଁ । ଭାବି ଦେଖିଲ, ଏହା କଣ ଆମର ନିରପେକ୍ଷ ଚାହୁଁ । ବାହ୍ୟନାମ କାହାରି ଶାସ୍ତ୍ରତ ନୁହେଁ—କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶାସନ । ତାହାର ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପାଣିତ ହୋଇ ମତ୍ସ୍ୟ ଗ୍ରାମ—ଏପରି କି ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟ ପରିଗଣିତ ହୁଏ ବୋଲି ତାହାର ଆସନ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚରେ ।

ନକଡ଼ି—ନିଶ୍ଚେଁ—ନିଶ୍ଚେଁ—ଆଜ୍ଞା, ଏଇ ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ବ୍ରହ୍ମତେଜ କଣ ନ କରିଛି । ଆପଣ ଆଦୌ

ଭୁଲ କହୁ ନାହାନ୍ତି । ତେବେ...ଆଜ୍ଞା, ଏହି ଭୋବନ
ପାଣିର କେଶ୍ କଣ ହବ ?

ବାହିନୀପତି—ତଦଶ ସାନ୍ତସ୍ୟ, ଭୋବନ ପାଣି ମଣିଷ ମାରି ନାହିଁ,
ବୋରି ନାଶ କରି ନାହିଁ, କାହାରି ସମ୍ପତ୍ତି ମାରି ଖାଇ
ଯାଇ ନାହିଁ କିମ୍ବା କାହାରି ସହିତ ଶତ୍ରୁତା କରି ନାହିଁ ।
ସେ ତା'ର ନିଜ ଚିଲରେ ନିଜେ ହଳ କରିଛି—ମୋ
ବରୁରେ...ଏଥରେ ତା'ର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ।

ନକତି—ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଲୋକ, କଣ କହୁଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ?

ମିତୁ—କାଲ କଣ ଓଲଟି ଗଲା କ ?

ହେମତି—ଆଜ୍ଞା, ଏଠେଇଁ ଭ୍ରମବଦ ଗାନ୍ଧି ଗୋସେଇ ବିଜେ
କରିଛନ୍ତି ପରା ।

ବାହିନୀପତି—ଓହୋ, ଥପୁ ଧର; ମୋର କଥା ସରିବା ଯାଏ
ହେବା ଅପେକ୍ଷା କର—ହଳ—କରିବାଟିକୁ ତୁମେମାନେ
ନିଜ କର୍ମ ବା ନିଜ ଜାତିର କର୍ମ ବୋଲି କାହିଁକି ଭୁଲୁଛ
ସେ ମୁଁ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ କହିଥାରେ, ଆଦମ ପୁରରେ
କେବଳ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେହି କୃଷକର୍ମ କରୁଥିଲେ । ଆମର ପୂର୍ବ
ପରମ୍ପରା କୃଷିକର୍ମରେ ଖବ୍ ପ୍ରବାଣ ଥିଲେ । ସନାତନ ମୁନି
ରଷିମାନେ କୃଷିର ପ୍ରତୀକ ଆଉ କୃଷି ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତ-
କାରକ ଥିଲେ ।

ବାବନ—କଣ କହୁଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ?

ବାହିନୀପତି—ମୋତେ ପରୁର—ପ୍ରମାଣ କରି ଦୁଃଖ ଦେବା ପାଇଁ,

ପଣି—ଆଜ୍ଞା—ଆଜ୍ଞା—ସେତିକି ତ ରୁହି

ବାହିନୀପତି—ବେଶ୍, ଅମେମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସନ୍ତାନ ବୋଲି ଆପଣାର
ପରିଚୟ ଦେଉଥିବାରୁ ତ ରୁଷ କାମଟାକୁ ଇଚ୍ଛା ବା ନାଚ

କାତର କର୍ମ ବୋଲି ଘୃଣାରେ ଉପେକ୍ଷା—କରୁଛୁ । ଆଜ୍ଞା,
ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉ, ଏଇ “ଆର୍ଯ୍ୟ” ଶବ୍ଦଟି କଣ ?—
ତାର ଉତ୍ପତ୍ତି କିପରି ହେଲା—ସ୍ପଷ୍ଟ ତ ସ୍ପଷ୍ଟରେ ରାଧାର
ଅର୍ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ଆଉ ଏଇ ଅର୍ ଶବ୍ଦରୁ ଅର୍ଯ୍ୟ ବା
ଆର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦର ଜନ୍ମ “ଅର” ଶବ୍ଦଟି ହେଲା ବା କୃଷି ଶବ୍ଦ
ବାଚନ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଲୋକ ମାତେହି ପ୍ରତୀନ କାଳରେ
ଆର୍ଯ୍ୟ ନାମରେ ମରିଚିତ ହେଉଥିଲେ । ରକ୍ତବେଦ
—ସହିଦାର ଅନ୍ତର ରକ୍ତ ପଡ଼ିଲେ ଜଣା ପଡ଼ିବ ଯେ ଏହି
ଆର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି ।
ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପଧାନ ଯେତେ ଅର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ । ମନୁ ସହିଦାରେ
ଅର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତର ସୀମା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରା ଯାଇଛି ଯେ :—

“ଆସମ୍ବଦ୍ଧଂ ଯଃ ସେ ମୃଗାଦା ସମୁଦ୍ର ଉପସ୍ଥିତଃ
ତସ୍ମୈରବବାନ୍ତରଂ ଗର୍ଭ୍ୟାଂରାଧ୍ୟାବର୍ତ୍ତଂ ବିଦୁର୍ବ୍ୟାଧଃ ।”

ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟ ମହାତ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗର, ପୂର୍ବରେ
ବଙ୍ଗ ସମୁଦ୍ର, ଆଉ ପଶ୍ଚିମରେ ଅରବି ସମୁଦ୍ର; ଏହାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ
ଭୂଭାଗ ହେଉଛି ଅର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ ।

ବିଗତି—ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରତ୍ୟାଧ୍ୟା ବିଷୟ ବସ୍ତୁଠାରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ।
ବାହିନୀପତି—ବୁଝିଲ ରଥେ, ସାଧାରଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ହେଲେ
ଟିକିଏ ଅବତାରଣା ଦରକାର, ନାକଟାକୁ ଟାଣିଲେ ମୁଣ୍ଡଟା
ଆସଣ ଛୁଏଁ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଆସିବ ନାହିଁ ?

ବାବନ—ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ ଆଜ୍ଞା—ଆସଣ କଉଡ଼ି, ଆସଣ କଉଡ଼ି ।...

ବାହିନୀପତି—ହଁ, ଏଇ ଆସଣବର୍ତ୍ତୀ ଓ ତାହାର ସୀମାକୁ ଚିହ୍ନିଲେ
ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଅବବାହିକାରେ
ଗଠିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ସ୍ଥାନରମାନେ ଶବ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ତେଣୁ
ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ତାହାକୁ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନର ସବୋକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ
ବୋଲି ନିର୍ବାଚନ କରି ଏପରି ଭାବରେ କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟର
ନିୟମାବଳୀ ଦେଖାଇଲେ ଯେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କରେ ଭାରତ ସ୍ପର୍ଷ-

ପ୍ରସ୍ତୁ ନାମରେ ବିଶ୍ୟାତ ଆଉ ଲେଖନୀୟା ହେଲ । ହାତରେ ମିଛୁ ମହାପାତ୍ର, ଭରତରେ ସୁନା ପଲେ ବୋଲି ତ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ସେହି ସୁନା'ଟା କଣ ?

ମିଛୁ — ଆଜ୍ଞା, ଆମର ଏଇ ଶସ୍ୟ — ଆଉ ସତରେ କଅଣ ଗଛରେ ସୁନା ପଲେ ନା ପଲିବ ?

ବାହିନୀପତି — ହଁ, ତା'ହେଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝିଯାଉଛି ଯେ, ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଉନ୍ନତଧରଣର କୃଷିଦ୍ୱାରା ଏତେ ବେଶୀ ଶସ୍ୟ ଆମଦାନୀ କଲେ ଯେ ସେହି ଶସ୍ୟ ବା ତାହାର ବିକ୍ରମପୁରେ ଭରତ ସବୁ ଦେଶଠାରୁ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଆଉ ଷଡ଼େଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କରିବାର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ବୁଝି ପାରୁଛନ୍ତି ସାଆନ୍ତୁରାଏ ?

ନକତି — ଆଜ୍ଞା ହଁ, ଯେଉଁ ଭରତ କୃଷି ବିଦ୍ୟା ବଳରେ ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଲା, ସେହି ଦେଶର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ ପ୍ରଧାନତଃ କୃଷି ଜୀବୀ ହୋଇ ଥିବେ ।

ବାହିନୀପତି — ହୋଇଥିବେ କ'ଣ ହେ ? ନିଶ୍ଚୟ କୃଷି ଜୀବୀ । ଏଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ଅଛି ? ଆମର ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଯ୍ୟରାଷ୍ଟ୍ର ମାନେ, ଯେଉଁ ମାନେ କି ଦେବତାପରି ଚିରକାଳ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଯାହାଙ୍କର ଗୁଣ ଆଉ ବିଦ୍ୟାର ଆଲୋକ ସତ ସମ୍ବନ୍ଧ ତେର ନଈ ପାର ହୋଇ ଯାଇ ଇଉରୋପ ଆଉ ଆମେରିକା ପ୍ରଭୃତି ଦେଶକୁ ଆଲୋକିତ କରୁଛି; ସେହି ପରମ ପଣ୍ଡିତ ଦ୍ୱିକାଳିକ ଅଭୂତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ନିଜ ନିଜ ହାତରେ ହଳ କରୁଥିଲେ ।

ଶଶି — ଆଜ୍ଞା, ଏମାନେ ସବୁ କଣ ଆମରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ବାହିନୀପତି — ଆମେ କି ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେ । ଆମର ପିତା, ପିତାମହ, ପ୍ରପିତାମହ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆମେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ — ଅତଏବ

ଆମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏହି ପାରମ୍ପରିକ ଯୁକ୍ତିଟି ମାତ୍ର ଆମର ସମ୍ବଳ—କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ଯୋଗ୍ୟତା ବଳରେ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ବ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି :—

“ଜନ୍ମନା ଜାୟତେ ଶୂଦ୍ରଃ ସସ୍ମାୟତ୍ ଦୃଢ଼ ଉଦ୍ୟତେ,
ବେଦାଭ୍ୟାସାତ୍ ଭବେତ୍ ବିପ୍ରୋ ବ୍ରହ୍ମ ଜାନାତ ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ।”

ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତେ ଜନ୍ମରେ ଶୂଦ୍ର, ସସ୍ମାର ଅର୍ଥ ହେଲେ, ଦୃଢ଼ ବେଦ ପାଠ କଲେ—ବିପ୍ର, ଆଉ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ. ଅର୍ଥାତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନ ଲଭ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲନ୍ତି । ପୁଣି—ଏହା ଉପରକୁ ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ବିଦ୍ୟା, ସତ୍ୟ, ତପଃ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ନିରୂପିତ ହୁଏ, ସେଇମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ରଷି । ରଷି ପୁଣି ସାତ ପ୍ରକାର:—ଶ୍ରୁତସି, କାଣ୍ଡସି, ପରମସି, ମହସି, ସଜସି, ବ୍ରହ୍ମସି ଆଉ ଦେବସି । ପ୍ରତେକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ବୁଝାଇବାକୁ ଗଲେ—

ବ.ବନ—ଦରକାର ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ତେଣିକି ଆଉ ବଢ଼ନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ବାହିନାମକ—ଆଜ୍ଞା ହେଉ, ଆମର ରଷିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମସି ବଶିଷ୍ଠ, ମହସି ପରାଶର, ସଜସି ଜନକ ଆଉ ବ୍ରହ୍ମସି ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ବିଶ୍ୟାତ ଆର୍ଯ୍ୟ ତଷା ଥିଲେ—କୃଷି ବିଦ୍ୟାରେ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ପୁରସ୍କର । ଆଜ୍ଞା, ଏ କଥାଟିକ ଜାଣିଥିବ:—

“ଅଥ ଯେ କୃଷତଃ ସେନ୍ଦ୍ରଂ ଲଙ୍ଗଳା ଦୁତ୍ପତା ତତଃ,
ସେନ୍ଦ୍ରଂ ଶୋଧୟତା ଲବ୍ଧ୍ବା ନାମ୍ନା ସୀସେତ ବିଶ୍ଵାତା ॥”

ବ୍ରହ୍ମସି ଜନକ ଯଜ୍ଞଭୂମି କର୍ଷଣ କରିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀରାମ-ଚନ୍ଦ୍ରୀ ବୈଦେହୀ ସେହି ଭୂମି ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ହିଁ ଅଟେ ନାଁ ଦିଆଗଲା ସୀତା ।

ହେଗଡ଼ି—ଆଜ୍ଞା, ହଁ—ସେ ତ ଜଣାଶୁଣା କଥା—

ବାହୀନାସତ — ଦେଶ, ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିବ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ
କଳଦେବ (କଳସୁମ) ଯେ କି କୋଟି ସିଂହ ପରାକ୍ରମୀ,
ଦ୍ଵାରକାର ରାଜା, ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵହସ୍ତରେ ହଳ କରୁଥିଲେ ।

ମିତ୍ର — ଅଜ୍ଞା, ଜାଣେ — ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅଉ ଗୋଟିଏ ନା
ହଳଧର ।

ବାହୀନାସତ — କେତଳ ସେତକ ନୁହେଁ, ଅର୍ଥମାନେ ଯେ ଆଦର୍ଶ
କୃଷିବିଦ୍ୟାବିତ୍ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଜତେ ସମୟରେ ଦ୍ରମାଣ
କରିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳର ମହା ସ୍ତ୍ରୀ, କର୍ମଜାରୀତା, ଉପଦେ-
ୟତା ବିଶ୍ଵରେ ପ୍ରଭୁତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଗର୍ବର ସହିତ
ଲଙ୍ଗଳକୁ କାନ୍ଦର ପକାଇ ନିଜର ଆୟୁଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର
କରୁଥିଲେ ।

ବାବନ — ଅଜ୍ଞା, ସେ ପର ଲଙ୍ଗଳ ମୂଳରେ ହସ୍ତିନା ତ ଡି ଦେଇ-
ଥିଲେ ।

ବାହୀନାସତ — ଜାଣ ତ ? ଆହୁରି ଦେଶ, ଅମରି ବନ୍ଧୁ, ମହାମୁକ୍ତ
ଦେଶର ଜଣେ ଭାରି ଟାଣୁଆ ବୃକ୍ଷୀ ଥିଲେ । ସେ କୃଷି
ବିଦ୍ୟାରେ ଶେଷ ପାରଗ ଅଉ ବରଜଣ ଥିଲେ । ସେ
କହନ୍ତି — “କୃଷିର୍ଦିନ୍ୟା କୃଷିର୍ମୈତା କରୁନାଂ ଜୀବନଂ କୃଷି” —
କୃଷିହି ପାଣି ମନଙ୍କର ଜୀବନ — ଏହା ତାଙ୍କର ଅର୍ଥ ବଚନ
ଦ୍ଵାରା ହିଁ କହୁ ହୋଇଛି ।

ଭବନ ପଣ୍ଡା — (ନିଜ ପୋଥି ଦେଖାଇ) ଆଜ୍ଞା, ହେଉଛି ପର —
ତାଙ୍କରି ଲେଖା “କୃଷି ପରଶର” ଖଣ୍ଡିତ ଏଇକ୍ଷଣିକା ବୋଲି
ହୁଅଛି ।

ବାହୀନାସତ — ହଁ, ହଁ — “କୃଷି ପରଶର” ତାଙ୍କରି ଲେଖା — ତାହାକୁ
ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇଛି । ଆଉ, (କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହି)
ସେଇ ବହିର ପୃ ୧୧ ପୃଷ୍ଠାରେ କଣ ଲେଖା ଅଛି ଦେଖ ।

ଭବନ ପଶ୍ୟା—(ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟାଇ) ଯୁଁ...ବୋଇଲି—

ଏବେ କହିବା କୃଷି କରଷଣ, ସୁବୁଦ୍ଧି ସାଧନମାନେ ଶୁଣ ।
 କୃଷି ଶାସ୍ତ୍ର ଯେ ପରଶର ରଖି, ଜାଣି କହିଯାଇଛନ୍ତି ବିଶେଷ ।
 ଗୃହସ୍ଥ ଯେବେ କୃଷି ପ୍ରତିଦିନ, ଦେଖାଇ ତେବେ ପଲଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ॥
 ଅନ୍ୟସୁରବାପ ଗୋଚରେଦେବ, ମାତାଙ୍କୁ ପାକଶାଳରେ ବିହିବ

ବାହିନୀପତି—ଓହ୍, ଓହ୍ ଭବନ—କଥା ଯେଉଁ କହିଲୁ—
 ଅନ୍ୟସୁର...?

ଭବନ—ହଁ--ଆଁ...ଆଁ... (ଅଣି ବୁଲାଇ) ଅନ୍ୟସୁର ବାପ ଗୋଚରେ
 ଦେବ...

ବାହିନୀପତି—କଥା କହିଲୁ ପରି ପଢ଼ିଯାଅ ହେ—

ଭବନ—ହଉ “ଅନ୍ୟସୁର ବାପ ଗୋଚରେ ଦେବ, ମାତାଙ୍କୁ ପାକ-
 ଶାଳରେ ଲୁହୁବ ।”

ବାହିନୀପତି—ହଁ—ବାଫା ନେବେ ଚଢ଼େଇଟା ଡାକିବୁ, ମା
 ନେବେ ଚୋଷାଇଣ ଲର ଡାକିବୁ — ଗଲ—ତା ପରେ...

ଭବନ—(ସ୍ବରରେ) “ଗଇ ବଳଦ ପଶୁ ଜନ୍ତୁ ମାନେ, ଏହା ସମସ୍ତେ
 ସାମାନ୍ୟ ଜଣ ।”

ବାହିନୀପତି—ବେଶ୍, ଗଇ ବଳଦ ପ୍ରଭୃତି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଶୁଙ୍କର
 ବାକରଙ୍କ ଜିମା ଦେବ । ତା’ ପରେ ଫଡ଼—

ଭବନ—“କୃଷି ମାଧ୍ୟମ ଆପଣେ କରିବ । ହେଲ’କଲେ ପ୍ରାନ୍ତେ ଦୁଃଖ
 ପାଇବ ॥”

ବାହିନୀପତି—ହଁ, ଏଇଠି ସେ କହିଛନ୍ତି—ହେଉ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟଟି
 ନିଜେ କରିବ । ସେଥିରେ ହେଲା କଲେ ପଛନ୍ତେ ଦୁଃଖ
 ପାଇବ । ଆଜ୍ଞା ପଢ଼ିଯାଅ —

ଭବନ ... ଯୁଁ...ଆଁ...ଆଁ...ବୋଇଲ...

ଗାଈ ବଳଦ କୃଷି ଆଦିକରି । ଯୁଁ...ବିଦ୍ୟା ବାଣିଜ୍ୟ ନବ
ଯୁବା ଫୁଲ ॥

ରାଜାଆଦି ଯେ...ଏ...ତୀକ୍ଷଣ ଶସ୍ତ୍ରମାନ । ଯେବେ ନ କରି
ଯୁଦ୍ଧ ଦଣ୍ଡେ ଅବଧାନ । ଯୁଁ...ହମେ ହମେ ଯେ...ଏ...
ସର୍ବେ ନାଶ ଯାନ୍ତି । ଆପେ ବଧା ଲୋକେ ଦାଣ୍ଡେ ବାନ୍ତି ॥
ସମର୍ଥ ଲୋକ ଯେବେ କରେ କୃଷି । ଆପଣେ ହିଁ...ଇଁ...ଇଁ
ସୁସ୍ଥ ପରକୁ ପୋଷି ।

ସମର୍ଥ ହୋଇ ଯେ କୃଷି ଉପେକ୍ଷି । ଅସମର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ
ତାହାକୁ ଲେଖି ।

ଭୂଷା ମାଗି ଅଣି ପୋଷଇ...ଯୁ...ସେନ । ଆହାର ଅର୍ଥେ
ନିତ୍ୟେ ରୁଟପଟ ।

ବାହୁନାପତି — ବେଶ ବେଶ, ଭବନ — ସେତେକ ଥାଉ — ଅତି
ସରଳ ଭୂଷା, ବୁଝିବାକୁ କାହାରି ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥୁବ ।
ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ନିଜେ ଚିନ୍ତା କର ଦେଖ, ପ୍ରାଣୀ
ଜଗତରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି — ଖାଦ୍ୟ ସମସ୍ୟା-
ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, କୀଟ, ପତଙ୍ଗ — ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ପାତ୍ରିଲେ
ଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ — ସବୁବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ
ବ୍ୟାପ୍ତ — କେବଳ — “ଖାଇବା, ଜାଇବା” ଏହି ଚିନ୍ତା
ସମସ୍ତଙ୍କର ନା — କଣ କହୁନ’ ରଥେ ?

ହେଗଡ଼ି — ଆଜ୍ଞା, ସେଥିରେ ଆଉ ଭୁଲ୍ ଅଛି । ଭଗବତରେ ଦାଣେ
କହିଲେ —

“ଏ ଜୀବ ଆହାର ଲାମ୍ବରେ । ବନ୍ଧନ ଭବ ସିନ୍ଧୁ ତଟେ ॥
ଯାବତ ନ ପୁରେ ଉଦର । ତାବତ ଜ୍ଞାନ କାହିଁ ମେର ॥”

ବାହୁନାପତି — ଶୁଣ ରଥେ, ଅଜିକାଲିକା ପରି ଆଦିମ କାଳରେ ତ
ଏପରି ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ, ଅପିସ କରେଇ, କଳ

କାରଖାନା, ମିଲ୍ କି ଗୋଦାମ ନ ଥିଲା । ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଏତେ ବେଶି ନ ଥିଲେ । ଯେତେକ ଥିଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସ୍ଵାଧୀନଚେତା ଆଉ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିଲେ । ଯାହା କରୁ-ଥିଲେ ନିଜ ହାତେ ହାତେ, କୌଣସି କାମପାଇଁ ପର ହାତକୁ ଅନୁସରଣ କରୁ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ କୃଷି କର୍ମ ପାଇଁ ପର ହାତକୁ ଅନେଇ କାହିଁକି ଖୋସାମତ କରିବେ । କଣ ମିଛ କହିଲି ପଢ଼ିହାରୁଏ ।

ବାବନ — ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା — ପାଠ କଲଲା —

“ଆପଣା ବାହୁର ବଳ ପରିମାଣି,
କରଇ ମନୁଷ୍ୟ ପଥରକୁ ପାଣି ॥”

ବାହିନୀପତି—ହମେ ହମେ ଦେଶରେ ଲୋକ ସଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ନାନା ପ୍ରକାର ଅର୍ଥକ୍ଷୟ ପଛା ଚାଲୁ ଖୋଲିଗଲା । ଲୋକେ ଗୁରୁକୃଷ୍ଣ କରି, ବାଣିଜ୍ୟ, ବ୍ୟବସାୟ କରି, କଳ—କାରଖାନାର ମାଲିକ ମୁଲିଆ ହୋଇ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କଲେ । ସେହି ଅର୍ଥ ବିନିମୟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କୁ ଖଟେଇ ଗୁଣ କାମ କଲେ । ତାହାଦ୍ଵାରା ହେଲା କଣ ଜାଣିଛୁ ? କୃଷି ପ୍ରତି ସାବଜନାନ ଦୃଷ୍ଟିଲଗ୍ନ ଆଉ ଆଗ୍ରହ କମିଯିବାରୁ କଷିତ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଆୟତନ ହମେ ବଢ଼ିଗଲା ହୋଇ ଆସିଲା । ଅବହେଳାରେ ହଜାର-ହଜାର ବାଟି ଜମି ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ି ଅନାବାଦୀ ହେଉ ଜଙ୍ଗଲ ହୋଇଗଲା, ଆଛା, ବହୁ ପ୍ରକାର ଜାଙ୍ଗଲିକ ବଡ଼ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ଗୁଳ୍ମ ଆଦିଦ୍ଵାରା ଭୂମି ସମାକର୍ଷଣ ହେବାରୁ କୋମଳ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତା ଶକ୍ତି ଭୂମିର ଲୋପ ପାଇଲା । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ଯତ୍ନ ଆଉ ଉପଗୁର ଅଭାବରୁ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସାର ହୀନ ହୋଇ ହମେ ହମେ ଅନୁବର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଫଳରେ ଦେଶ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଟଙ୍କାକୁ ଆସି ଦୁଇ ସେର ଗୁରୁଳ—ହେଲାଣି —ଆହୁରି କଣ ହେବ, କିଏ କହିବ ।

ନକଡ଼ି—ସହର ବଜାରରେ ତ ଦେଖ ସେଇ, ସେରେ ଛ'ଛଟାଳି
—ଆଜ୍ଞା, ସେ କଥା କଣ କହୁଛନ୍ତି—ଏ ବର୍ଷ ବିଲବାରିର
ଅବସ୍ଥା ଯାହା, ବର୍ଷ ଯିମିତି ବାଡ଼ି ସାଧୁଲଣି—ଏଥରକ
ତ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିବ—ସୁଖୀରେ କେତେ କ'ଣ ଉତ୍ପାଦ
ହେଉଛି ଦେଖନ୍ତୁ । ଆମର ତ ଘେର ଚଣ୍ଡାଳଠାରୁ ବଳି
ପଡ଼ିବ । ଲୋକେ ଶ୍ରେକ ଓପାସରେ ହାଉଁ ପାଉଁ ହେଇ—
ଖାଲି ତାହାଲ କୁକୁର ପରି ଛକପକ ହେଲେଣି—କେତେ
ସମ୍ଭାଳିବେ ?

ମିଛୁ—ଆଉ ସମ୍ଭାଳିବେ । ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ପେଟରେ ନାହିଁ କି
ପକେଟରେ ନାହିଁ ।

ବାହିନୀପତି—କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ହେ ମହାପାତ୍ର ? ଆଜିକାଲିକା
ପୁଅମାନେତ ଇମିତି କୁଳାଙ୍ଗାର ହେଲେ ଯେ ନିଜର
ଫିଙ୍ଗେ ଜମି କେତେ ଅଛି ପଚାରିଲେ, ମୁହଁକୁ ବଲ ବଲ
କରି ଅନେଇବେ, ନିଜର ବିଲ କେଉଁଠୁ କେଉଁ ଯାଏ,
ବିହ୍ନି ନାହାନ୍ତି । ନିଜ ଲୁଗା, ଜାମା ଯୋଡ଼ା କାଦୁଅ ହେଇ
ଯିବ ବୋଲି ବିଲ ଉପରକୁ ଯିବେ ନାହିଁ ।

ବାଚନ—ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରକୃତ କଥା, କୁଳସୟ ବେଳକୁ କି ଘୋଡ଼ା ମୁହଁ
ପୁଅ ଯାକ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଆଜ୍ଞା—ଗୁଣ ନାଁ ଧଇଲେ ତାଙ୍କୁ
ଇମିତି ଗନ୍ଧିଉଛି ଯେ ସେମାନେ ନାକ ଟେକି ଟେକି
ତଥାଁ ମାରି ଚମ୍ପଟ ହୁଏ—

ବାହିନୀପତି—ଦେଖିଛନ୍ତି ପଡ଼ିହାଉ ଏ, ତାହାହେଲେ କଣ
କରାଯିବ ? ଏଣିକି ଗୁରୁଳ ଟଙ୍କାକୁ ଅଧସେର ହେଲେ ବି
ମୁଡ଼ି, ଉଣୁଡ଼ା ପରି ମୁହଁରେ ଦି'ଟା ପାଙ୍କି ଜଳାଣିଆ କରି
ପାଣି ସେଟେ ପିଇ ଆମକୁ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେ ଆମର
ଅକାଳ କୁଣ୍ଡାଣ ବଂଶଧର ଗୁଡ଼ିକକୁ ଇମିତି ତଥାରି କଲୁ
ତେ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇଲ ମାତେ ବାବୁ ସାହେବ
ବୋଲୁଛନ୍ତି । ଅଥଚ ଏ ପାଖର ବାବୁ ହେଲେ ନାହିଁ—

—କି ସେ ପାଖର ପାହେବ ହେଲେ ନାହିଁ । ବାସକୁ
ଲମ୍ବ, ପାଳକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ —କଥାରେ
ଲୋକଙ୍କୁ ଚିତା କାଟିବା ଶିଖିଲେ । ଆମ ସମାଜର ଯେଉଁ
କେତେକ—ଲୋକ ଗୁପ୍ତ କାମକୁ ନିଜ ନିଜର ବୃତ୍ତି ମନେ
କରି ଖରା, ବର୍ଷା, କାକର ସହି କାହୁଁ—ସାଣ୍ଟି, ରକ୍ତ
ପାଣିକରି ବାର ମାସା ଖଟିଲେ, ସେମାନେ ସବୁଦିନ କଣ
ଗମାର—ଥୁବେ ? ସେମାନଙ୍କୁ ଟେହିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନେତା
ମାନେ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କଲେ ।

ଝିଗଡ଼ି—ସେ କାଳ ପଶାଳ ସରଳାଣି ଆଜ୍ଞା—ଏଣିକି ସେମାନେ
ତ ଆମ ଜ୍ଞାନ କାଟି ନେବେ । ଏବେ ତ ତାଙ୍କର କେତେ
ସଙ୍ଘ, ସମିତି—ବେତେ ଦାବୀ, କେତେ ଆସନ୍ତି—ଟିକେ ଟିକେ
କଥାରେ ପହୁଆର, ଧର୍ମଗାଥ—

ବାହିନୀପତି—ଠକ୍ କରୁଛନ୍ତି ସେମିତି ହେବା ଉଚିତ । ସେ
ଜାତକ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଖତ—ବୋହି ବୋହି ବାସ୍ତବିକ
ଖବର ହୋଇ ଖତ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
ସେହି ଖତ ସବୁ ଉଛୁଟି ସାର ହୋଇ ସାରିଲାଣି ।
ସେଥିରୁ ନୂଆ ନୂଆ ଗଜା ସବୁ ବାହାରି ସେମିତି ଭୁଆଁ
ମେଲିଲେଣି, ଜଣା ପାଉଛି, ସୁସମନ୍ନା ସୌଭାଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ
ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେହିମାନେହିଁ ଅସମ୍ଭବ ସୁଖ ଶାନ୍ତି,
ଧନଜନ ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀର ପ୍ରକୃତ ଅଧିକାରୀ ହେବେ ।

ଶଶି—ଆଜ୍ଞା, ଅବାଟ ବାଟ ହବ, ଅଭୁଠ ଭୁଠ ହବ, ଅପାଠ ପାଠ
ହବ—

ବାହିନୀପତି—ଦେବତା, ଏଭୁମେ ତ ମାଳିକା ଆରମ୍ଭ କଲଣି ହେ—
ହଉ, ଶୁଣ, —ସବ୍ୟାସାରଣଙ୍କର ନିଜ ବଲବାରିପ୍ରତି ଏଇ
ଅନାସ୍ଥାସ୍ତବ ଦେଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଲୋକ ପ୍ରିୟ ସରକାର
ଇମିତି କଟକଣା ଖଞ୍ଜିଲେଣି ଯେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ହାତରେ
ନି ଜରଜମି ନ ଚାହିଁବେ କି ଜମିଜମାର ଖବର ନ ବୁଝିବେ,

ସେମାନେ ଜମିର ମାଲିକ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ନିଜି ଗୁଣ ଯାହାର, ଜମି ରହିବ ତା'ର ।” ସବୁ ବିନୋଦାଜା—
ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୂଳଦୁଆକୁ ମଜବୁତ କରିବାରେ
ଲାଗିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଆମର ପଞ୍ଚମରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ
ଜଣାଉଛି ଯେ ତୁମେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯେତେବେଳେ—
ନିଜ ଜମିକୁ ଯାଇ ନିଜେ ହଲ କରିବୁ, ଖଜ ବୋହିବୁ,
ବିଲବାହିରୁ ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ବାଛନ୍ତୁ କରିବ କିଏ ?

ବାବନ—ଆଜ୍ଞା, କରିଲେ କରିବ ସେଇଜଣେ, ଉପରେ ବସି ଯେ
ଦିନରାତି କରୁଛି, ଆଉ କଲ ବାଲ ପୁଅ କିଏ ?

ବାହିନୀପତି—ଆହେ, ସବୁ ତ ଭଗବାନଙ୍କ ଅଭିପ୍ରେତ, ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା
ବିନା କଣ ହେଲଣି ନ ହେବ । ସବୁ ସୁଗରେ ଦେଶ କାଳ
ପାଦ ବିବେଚନାରେ ଧର୍ମ ଆଉ ନୀତିର—ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ।

ଶୈବନ୍ଦି—ଆଜ୍ଞା ହଁ—ଯେଉଁ ଆଡୁ ପାଣି ଗୁଡ଼ମାରେ, ଆମେ ପୁଣି
ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଛତା ଦେଖଉଛୁ ନା—

ବାହିନୀପତି—ପୁଣି ରାଜାନୁଗତ ଧର୍ମ । ପରିସ୍ଥିତି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେଉଁ
ନୀତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଅବଶ୍ୟମ୍ବାବା ।
ରାଜା ବା ସରକାର, ତାଙ୍କର ଦୂରଦର୍ଶିତା ଆଉ ରାଜନୀତି
ବଳରେ ତାହା ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରନ୍ତି । ଏ କିଛି ନୁଆ କଥା
ନୁହେଁ । ତେଣୁ—ଆଜନ କଟକଣାରେ ପଡ଼ି ଶାସନ ଦଣ୍ଡ
ଉପରେ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଆଗରେ ଗୁରୁ—ଗୁରୀ ପରି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ
କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱଇଚ୍ଛରେ ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଜାୟରଖି
ଆମେ କାହିଁ କି ତାହା ନ କରିବା ?

ମିଛୁ—ଆଜ୍ଞା—ତା ଠିକ୍—ଏକ୍ ସଲମ୍ ନାଇଁ ଶହେ ସଲମ୍ ଯାଏ
କଥା ଯିବ କାହିଁ କି ?

ବାହିନୀପତି—ତେଣୁ ମୋର ରାଜମାନଙ୍କୁ ଅନୁସ୍ତେଷ ଯେ ଆମେମାନେ
ଆଗପଛ ନ ଭାବି—ଅଜ୍ଞତ ବଶତଃ ଭେଦନ ପାଣିଙ୍କ ପ୍ରତି

ଯେଉଁ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରିଅଛୁଁ, ତାହା ଉଠାଇ ନିଆଯାଉ ଆଉ ତାହାଙ୍କୁ ଆମମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର, ଏକ ଆସନରେ ବସିବାକୁ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଉ ।

ସମସ୍ତେ—ଆଜ୍ଞା, ହଁ—ଏବେ ସେ ଆସନ୍ତୁ, ଆମର ଆଉ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ।

ବାହିନୀପତି —(ଭେବନି ପତି) ପାଣିଏ, ଉପରକୁ ଆସ ।

(ଭେବନି କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କୃତଜ୍ଞ ଭାବରେ ଅତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ଉପରକୁ ଆସି—ବାହିନୀପତିଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଓଲଟି ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତେ ବସିଲେ)

ବାହିନୀପତି—ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି, ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ପାଣିଙ୍କର—ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମୋଚନ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ତାହେଲେ ଆମର—ବଞ୍ଚିତା, ବଡ଼ପଣିଆ ଆଉ ଆମର ଶାସନର ସମ୍ମାନ, ଗୌରବ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ରହିବ ।

ପାଣି—ନିଶ୍ଚେଁ, ନିଶ୍ଚେଁ,—ଆଜ୍ଞା ଆମେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବୁ ।

ବାହିନୀପତି—ମୁଁ ମୋର ଲଙ୍ଗଳ, ବଳଦ, ହଳିଆକୁ ଭେବନିଙ୍କ ଦେଇଛି । ତାଙ୍କର ହଳ କାମ ସରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ିକ ଇଚ୍ଛୁ ଅନୁସାରେ ପାଣିଏ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

ଖରୁ—ଆଜ୍ଞା—ସେଦିନ ମୁଁ ଦେଖି କି ପସ୍ତ ତାନ୍ନା କଣକି ଅଣ୍ଟାପିତ୍ତ ହେଇଗଲା । ମୁଁ—କଇଳି—କ,—ତାନ୍ନା କଣକି ବାରୁଘର ହଳିଆ, ଲଙ୍ଗଳ, ବଅଲ କାଇଁ କି, ତାନ୍ନା କଣକି ଭେବନି ପାଣି ବିଲରେ—ବୋଧେ, ବାରୁ, ତାନ୍ନା କଣକି କମି ଶକ୍ତିକ ନେଲେଣି ।

(ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଁହରେ ହସ ପୁଟି ଉଠିଲା)

ନକଡ଼ି—ହେଲୁଃ—ତା'ବିଲରେ ଯାହା କିଛି ବିଦ୍ୟୁତ ଦରକାର, ମୁଁ
ଯୋଗେଇବି ।

ହେଗଡ଼ି—ଆଜ୍ଞା—ମୋ ଭାଗରେ ଖଟଯାକ ରହିଲା—ବିଲ ଖଣ୍ଡକରେ
ଯେତେ ଲାଗିବ, ମୁଁ ଦେବି ।

ଗଣି—ମୁଁ ତା'ବାରି ଅଗ୍ରକରେ ବାଡ଼ି ଘେରେଇ ଦେବି ଆଉ ବାଇ-
ଗଣ, ଲଙ୍କା, ମକଳା—କାକୁଡ଼ି, ଶିମ, ଆଉ ଆଉ ପନପରିବା
ତଳି ଲାଗେଇବାକୁ ଦେବି ।

ବାବନ—ମୁଁ ଏଇକ୍ଷିଣିକା ତା'ର ଚଳାଚଳର ଭାବ ନଉଛି । ପାଣିଏ,
ତୁମେ ତ ମାମୁଁ ମାଇଁ ବି'ପ୍ରାଣୀ ଆଜିଠାରୁ ମୋ ଘରେ
ଶିଆପିଆ କରିବ । ତୁମ ଘରେ ସେଷାଇ କରି ଖାଇବାକୁ
ଇଚ୍ଛାକଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସବୁ ସରଞ୍ଜାମ ଯୋଗାଇ ଦେବି । ଯାହା
କହିବ, ସବୁଥିରେ ମୁଁ ରାଜି ।

ବାହିନୀପତି—ଆଉ ପଥାନେ, ପାଣିଙ୍କ ପାଇଁ ତୁମେ କି ସାହାଯ୍ୟ
କରିବ, କହିଲ ନାହିଁତ ?

ଖରୁ—(ହାତଯୋଡ଼ି) ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ କିବା ନୋକ, ତାନାଁ କଣିକି,
ଅପଣମାନଙ୍କର ଚରଣର ମଳିଆଏ । ହଉ, ହେଲୁଃ—ମୁଁ
ତାଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ତାନାଁ କଣିକି ରହି ସବୁ କାମ—
ଦେଖେଇ ଦେବି, ଶିଖେଇ ଦେବି । ଆଉ ତାନାଁ କଣିକି
ପସଲ ଉତ୍ତରିବା ଯାକେ ଯାହା କିଛି ପନ୍ଥର ପାତି ଲେଡ଼ା,
ସବୁ ମୋ ଘରୁ ଯୋଗେଇବି । ତାନାଁ କଣିକି—ଓଲିଆ
ମାରି ଧାନ ଗଣ୍ଡାକ ଘରେ ତୁଲେଇ ଦେବି । ଖଳାବାରିରେ
ତାନାଁ କଣିକି ଛୁଣିଯାକ ବଦାଡ଼ି ମାରିଦେବି ।

ବାହିନୀପତି—ସାବାସ୍ ପଥାନେ, ଭଗବାନ୍ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ
କରିବେ ।

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଆଜ୍ଞା—ଆମେ ପୁରେଇତଙ୍କ ଘର ଛୁଆଣି କରିଦେବୁ ।

ବାହିନୀପତି—(ତୃପ୍ତିର ମହୋଲ୍ଲାସରେ ଦୁଇଧାର ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ବହିଗଲା—
 —ସ୍ବକ୍ରକରରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଗୁଢ଼ି ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କହିଲେ)
 ହେ ବିଶ୍ବର ସୃଷ୍ଟା, ତୁମେ ବିଶ୍ବବାପୀ, ବିରାଟ ତୁମର ସୃଷ୍ଟି
 ପ୍ରକୃତରେ ମଧୁମୟ—କେବଳ ସହୃଦି ଶକ୍ତିର ପ୍ରେମସିନ୍ଦ୍ରୁ
 ବିରାଟ ପ୍ରାଣ ସେହି ମଧୁରତା ଆସ୍ବାଦନ କରିପାରେ ।
 (ଆଖିରୁଜି ପୁଣି କହିଲେ)

“ସବେ ଭବନ୍ତୁ ସୁଖିନଃ ସବେ ସନ୍ତୁ ନିରାମୟଃ ।

ସବେ ଭଦ୍ରାଣି ପଶ୍ୟନ୍ତୁ ମା କଣ୍ଠେ ଦୁଃଖ ଭାଗ ଭବେତ୍ ॥”

(ଆଖି ପୋଛିଲେ) ଭାଇମାନେ, ଆଜି ମୋର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର ଦିନ—
 ପାଉଁଶ ତଳ ନିଆଁ ଧରି ତୁମମାନଙ୍କର ଭିତରେ ଲୁଚିରହିଥିବା
 ମନୁଷ୍ୟତା ଏତେ ଦିନେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏହାଠାରୁ ବଳି—ସୁଖର
 ବିଷୟ ଆଉ କଣ ହୋଇପାରେ । ଆମ ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ସେହ,
 ମମତା ଆଉ ସଦ୍‌ଭାବ ସବୁଦିନେ ରହିଥିଲେ, ସଂସାରର ଯାବତୀୟ
 ଦୁଃଖ ବିପଦ କେଉଁ ଆମକୁ ବାଧୁବ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ସମାଜ ଗତି
 ଏକସ୍ଥାନରେ ରହିବାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଏଇ “ସହଯୋଗୀତା”
 —ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ଅନ୍ୟ
 ନାମ ହେଉଛି ବନ୍ଧୁତା । ଆମେ ଯଦି ସମବାୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ
 କାର୍ଯ୍ୟକରି ପାରିବା, ଆମର ସଂସାର, ଅଖଣ୍ଡ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ସ୍ବର୍ଗ
 ପାଲଟି ଯିବ ।

ବାବନ—ଆଜ୍ଞା, ସେଇ ବିଷୟଟା ଦୟା କରି ଟିକିଏ ବୁଝାଇ—

ମିଛୁ—ନା—ନା—ବାବୁଙ୍କର ଖାଇଲାବେଳ ଗଢ଼ିଗଲାଣି । ଭାତ ଗଣ୍ଡିକ
 କୁଆ ପଥର ହବଣି ।

ଝିଗଡ଼ି—ବାବନ ପକ୍ତି ଆସୁ ତ ଅଲେଖ ନରଞ୍ଜନ ବାଲା—ସ୍ବଚ୍ଚିତ୍ରା
 ତାର କଣ ଅଛି ଯେ ସେଥିକି ତରବର ହବ ।

ବାହିନୀପତି—ଆଗ୍ନା, ଆଉଦିନେ ସମବାୟ ବିଷୟ ମୁଁ ଭଲକରି
 ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ପାଣିଏ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ

ଯଥାସାଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଭାଇମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏଥର ତୁମର
ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଖଟାଇ ଲାଗିପଡ଼ । ତୁମର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ
ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟ ତପରତା ଉପରେ ସବୁକଥା ରହିଲାଣି ।

ଶ୍ରେବଳା—ବ୍ରତମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚେଁ ନାଗିଯିବି ଆଜ୍ଞା—

(ବାହୁନାସତ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତେ ଉଠୁଥିବାବେଳେ)

ପଞ୍ଚ ପରବର୍ତ୍ତନ

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ

ମଉଗଜପୁର ବିଲବାଟ

ମୁଣ୍ଡରେ ପାଣି ମାଠିଆଟିଏ, ହାତରେ କନାଶଣ୍ଡିକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—ଟେକାଗୁଡ଼ କଂସା, ଲୁଣ, ଲଙ୍କା, ପିଆଜ ଆଉ ଶାଗ ଖରଡ଼ା ନେଇ ବିଲକୁ—ଯାଉଥିଲା ଓଥରୀ—ତାହାକୁ ଦେଖି ଗଛ ଆଡ଼ୁଆଳରେ ଲୁଚି ଯାଇଥିଲା ମାର୍କଣ୍ଡେୟ । ସେତେବେଳେ ଓଥରୀ ମନ ଖୁସିରେ ଗାଇ ଗାଇ ଯାଉଥାଏ ଗୋଟିଏ ଗାଉଁଲ ଗୀତ ।

(ଗୀତ—) ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଗଲେ ଭଦ୍ରଭଦ୍ରା ପଦ୍ମ ଅଁ ପୋଖରୀ ତେଇ ଗୋ ଗୁରୁ ନବଜନତା, ପଦ୍ମ ଅଁ ପୋଖରୀ ଅକାତ ପାଣିରେ ଝୁଲୁଟି ନେଳିଆ କଇଁ ଗୋ ଗୁରୁ ନବଜନତା । ନେଳିଆ କଇଁର ତେଜ ପତର ଯେ ଘେରିଛି କମଳ ଲଟି ଗୋ ଯରୁ ପୋହଳାମାଳି, କଳମ ଶାଗ କେ ଦିଅନ୍ତା ଖରଡ଼ି ଟକ ଟକ ହୁଏ ପାଟି ଗୋ ଯରୁ ପୋହଳାମାଳି ॥ ପାଟି ଅରବୁଆ ଛଡ଼ା ଦିଡ଼ିମିରୁ ହିଁଡ଼ କଡ଼େ ବୁଦି ବୁଦି ଗୋ ରଙ୍ଗ ମହତା ପାନ, ବୁଦ୍ଧି ହୁଡ଼ିଯାଏ ସେହି କଇଁସୁା ରେ ଆଖି ଯେବେ ହୁଏ ନଦି ଗୋ ରଙ୍ଗମହତା ପାନ ॥ ନଇ ସଠା କୁଦେ ଖରଖରିବଣ ଉଡ଼ୁଟି ତଅଁର ଧାଡ଼ି ଗୋ ରସ ଯାଉଁଲି ମୁଦି, ମୁଠିଏ ଟଙ୍କାକୁ ଆଣିଥିଲେ ଧନ କଦମ୍ବମୁଖିଆ ଶାଢ଼ୀ ଗୋ ରସ ଯାଉଁଲି ମୁଦି ॥

(ଏକଦା ବେଳେ ପଛରୁ ଅତକିତ ଭାବରେ ଆସି ମାର୍କଣ୍ଡେୟ
ବଡ଼ ପାଟିରେ ଚରେଇଲା ପରି ଡାକ ଦେଲା)

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଓଥରା...ଇ...ଇ...ଇ...ଇ...

ଓଥରା—(ଗୁମାସ୍ତାରେ ଚମକି ପଡ଼ି, ଦିହରେ ଛେପ ପକାଇ) ଏ'—ଏ
ଗୁରୁ କି କଥା ମୁଁ—ଛେପରା ମିଶିପ—ଦେଖୁଛୁ ଅସହଜ
ନୋକଟା—ପଦାବାଧ, ଫେଣେ ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ିଆ ଦି'ପହର
ଖରାବେର—ତମର କଣ ଟିକିଏ ହେଲେ....

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଅକଲ ନାହିଁ କଉରୁ ତ ? ଅଛି ଲେ ତେର ଅଛି—
ସେଇଥି ନାଗି ତ ଆଗରୁ ସିଆଣା ଦେଇ କାଉଁରୀ କାମ
ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ କୋଟି କୋଟି ଆଜ୍ଞାରେ ବେପରୁଆ ହେଉଛି—
ଦେ'ଖେ, ତୋ ଡେଇଁ ଦାକରେ ଯଉଁ କଉଁରିଆ ବାନ୍ଧ
ଦେଇଛି—ସେ ସମାନ ଚିତ୍ ନୁହେଁ ଲେ—ମକର ସେଠାର
ଅକାଟ ପଦ...

ଓଥରା—ହାଃ ମୁଁ—ଅକାଠ ହଉଛି, ଇ'ନାଗେ ମୁଁ ତ କାଠ ପାଲଟି
ଯାଇଥାଆନ୍ତୁ—ଆଉ ଟିକକେ ପାଣି ମାଠିଆଟା ଟିକି ଟିକି
ହେଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତା—କ'ସାକ ଯାକ ଭାତ ତରେ ଇଡ଼ି
ନାରଖାର ହେଇ ଯାଇଥାନ୍ତା କି ନାହିଁ ? ନା—ସେପେଇଁକି
ତମ କଉଁରିଆ କାଟୁ କରିବ ?

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ଏଇ ଯଉଁ କଥା କଉ ଲେ ଓଥ—ହଉ, ଛୁଟି—
ମୋର କାଇଲ ତୋର କପୁରୁ ଦରୁ, ଦରୁଟି, କଣ ଆଣିଛୁ—
ଗୁଣ୍ଡିଏ ଖାଇ ମୁଦିଏ ପାଣି ପିଇୁଦିଏ—ଶେକରେ ମୋ
ହୁଆ ଉଡ଼ିଲଣି—(ଗଛ ମୂଳରେ ବସି ପଡ଼ିଲା)

ଓଥରା—(ମୁଣ୍ଡରୁ ପାଣି ମାଠିଆଟା ଓହ୍ଲାଇ ରଖି, ଭାତ କ'ସାରୁ କନା
ଖଣ୍ଡିକ ପିଟାଇ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ଅଭିମାନ
କରି ବସିଲା—)

ମାର୍କଣ୍ଡ—(ଭୂତ କଂସାଟା ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣି ତରବର ହେଇ ଖାଉଁ ଖାଉଁ) ଇଏ ଫେଣେ, କଉଁ ଅଧୁୟା ଖୋଲିଲା ?

ଓଥରୀ—ମନସ୍ତ ପରୁକୁତ ମଲେ ତୁଟେ—“ମେତେ ଯେତେ ବୋଲିବୁ ବୋଲୁ, ମୋ ଦିହଟା ଯାକ ପୋଲୁ—” କାରକ ତ ତେମେ ସେଇୟା—

ମାର୍କଣ୍ଡ—ଓହୋ...ହୋ...ହୋ...ଜାଇଁଲି । ଦାସକରେ କଇଦେଲୁ —ତୋ ନାଆଁ ଟା କିଆଁ—ଧଇଲି ? ଏଇତ ?—ହଉ, “ତୁଉ ବରୁଣକୁ ବଗ, ଏଠେଇଁ ଆଉକିଏ କାନେଇଛି ଯେ ତେହିଁକି ଏତେ ରଗ” ହଉ, ତୋ ଉପରେ ପଇସାଏ ଜରିମାନା କର ପଛକେ—

ଓଥରୀ—ମେତେ ଏ ଟାପରୁ କି ମିରିବ ଲୋ ମା—ଶୁଣିଲା ଶୁଆଗ ଗୁରୁକ ତେଣେ ରଖିଦେଇ ଥା'—ଦଣ୍ଡି, ଗୁଣା, ମଥାମଣିକୁ ବନ୍ଦା ପକେଇ ନିତିନ୍ତୁ ହେଇ ବଇଛୁ ଯେ କେବେ ଦବ କଇଲ ? ଗଡ଼ସନ କଇଥେଲୁ ପା' ମାଣ ବସା ନୁରୁବାର ତେଇଗଲେ ପହିଲି ପୁଷ୍ପରେ ଛୁଟେଇ ଆଣିବ । କାଇଁ ? ଭେଦୁଅ ଅଧ ହେଲାଣି ପା'...

ମାର୍କଣ୍ଡ—ଆଲୋ ଗାବସୁ ହୋ'ନା—ସବୁ ଆଣି ଦେବି—କପାରଟା ଫିଟିଗଲେ ସାତ ସେତିକି ଗଢ଼ିଦେବି ଲୋ ଓଥ—

ଓଥରୀ—ଆଉ କୋଉ କାରକୁ କପାର ଫିଟିବ ମୁଁ—ବାର କେରିକ ଝୋଟ ହେଲେ ନା ଦାନ୍ତ ତକ ଚଢ଼ି ନାକ ଗୁସୁରିଲେ ?

ମାର୍କଣ୍ଡ—ଆଲୋ, ମାହାପ୍ର ବୁଇଲେ କାଲି ସକାରେ—ଆମ ଭେବନି ପୁରେଇତ ଘଟଣା ଦେଖୁ ରୁ ତ ? ମାଇପ ଧାନକୁଟି ମୁଲ ବୁଉର ଗଣ୍ଡାକ ଆଇଲେ ତୁଲି ଜରିବ, ନଇଲେ ନିରିଜସ୍ବ ଓପାସ—ତା'ରି ଫେଣେ ଦେଖେ—ଦଣା ହୁଟିଲା, କପାର ଫିଟିଲା ନା—ଇ'ନାଗେ ଗାଁ ଗୋଟାକର ନୋକ ଗୁଏଁ ଗୁଏଁ ତା' କାମରେ ନାଗିଛନ୍ତି—କିଏ ବିଅନ ଦଉଟି, କିଏ ଖବ

ଯୋଗାଉଛି, କିଏ ବାଡ଼ ବୁଜୁଛି, କିଏ ବଲ ବାଜୁଛି, କିଏ
 ଭୁଣୁଆ—କରୁଛି—କିଏ ଘର ଗୁଲ ଦଉଛି—କଥା, ଆଜିଯାଏ
 ହଉ ନ ଥେଲା—ସବୁ କପାର ଲୋ—ଏଇ କପାର ।
 (ମାର୍କଣ୍ଡ ତାହାଣ ହାତ ବାଣୀ ଆଙ୍ଗୁଠିଟା କମାଳରେ ମାରିଲା)

ଓଥରୀ—ହଉ ଏଥର ତ ପୁରେଇତ ଘର ହରିଆ ହେଇତ—
 ହାତେ ହାତେ ସବୁ କରୁଛ — ଧରୁତ — ଦେଖିବା ଯେ ।

ମାର୍କଣ୍ଡ—କଥଣ କଇବି ଲୋ—ଖେତ ଖାଲ ଉଛୁରୁଛି—ଯା'
 କଥନ୍ତୁ—ସୁନା ଫରିତି—ବିଲବାରି ସବୁ ଉଠିଆ—ଓରିତର
 ନକାମାରିତ ଗଛଟାରେ ବି ଏତେ ଫର ଧରିତି !

ଓଥରୀ—ମଲା, ଗାଆଁଟା ଯାକର ନୋକ ଯଉଁ ଥେରେ ନାଗିଛନ୍ତି,
 ତା' ଆଉ ହୁଁନ୍ତା ନାହିଁ କି ?

ମାର୍କଣ୍ଡ—ହଁ, ଗୋଟାଏ କଥା ପୁରେଇତେ ମେତେ କଉଥେଲେ
 —“ଆରେ ମାର୍କଣ୍ଡିଆ, କାଙ୍ଗାରି ରଉତ ଗୁରିଆଟା
 କାହିଁକି ପଡ଼ିବୁ, ଆମର ତ ବିଲବାରି କାମ ଧଇଲୁଣି—ତୋ
 ଇସ୍ତଗୁକ ନେଇକ ଆମ ଗାଁକ ଗୁଲିଆ’—ଖଣ୍ଡା ତରଝୁ
 ଦି'ବଣୁରି ଘର ତୋରିଦେବି ଯେ ସେଠେଇଁ ଦି'ପଣୁଣୀ
 ରଇବ । ତେତେ କୋଠିଆ କରି ରଖିବି. ଆଉ ତୋ
 ଗୁରିଯା—ଆମ ଘର ବାସିପାଇଁ କରିବ, ଭଲ ମନ୍ଦ ଖବର
 ରୁହିଁ ପୁରେଇକଥାଣୀର ବୋଲ ହାକ କରିବ—” ତୋ
 ଇଚ୍ଛାଟା କଣ କଇଲୁ ? ମଙ୍ଗିପିବି ?

ଓଥରୀ—ମଲା, ମେତେ ଫେଣେ ଇଚ୍ଛା ପରୁରୁତ କଥା ମିଁ—ତେମେ
 ଗଛ ମୂରରେ ରଇଲେ—ମେତେ ସେଇ ସରଗ—କଣିନୀ
 ନାନା ତ, ଗୋଟାପଣେ ଭୁରୁସା—ମାନ୍ତିକୁ ମିଁ ବେଲି—
 କଇବ ନାହିଁ—ସେ କ'ଣ ନାକେରୁ କି ? ତା ଘରେ
 ରଇବାକୁ କିଏ କାହିଁକି ନାମଙ୍ଗ ହବ !

ମାର୍କଣ୍ଡ—(ଭାତ ପ୍ରଭୃତି ଖାଇସାରି ମାଟିଆରୁ ପାଣି ପିଇ ଓ ଓଥରା କାନରେ ହାତ ମୁହଁ—ପୋଛିଲା—କାନ ଗଣ୍ଠିରୁ ଦୋକଡ଼ା, ତୁନ କାକି ଝିପରେ ଦଲୁ ଦଲୁ କହିଲା) ଏତେବେରେକେ ମୋ ଗୁଣୀଟା ଦେରି ଦି'ପଦ କଇଲୁ—ନ ହେଲେ କି ଓଥ, (ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକେଇ) ଓଥରା — ଫେଣେ ?

ମାର୍କଣ୍ଡ— ଓହୋଃ, ମୁହଁଟାରୁ ଖସିଗଲା—ହୋଓବ ରଉନାଇଁ ଲେ—ହଉ, ହଉ, ଆଉ ତ ଚାରି, ଛଅ—ମାସର କଥା— ତୁ ଗୋଟିକର ମାଆ ହେଇଗଲେ, ଅଉ କିଏ ତେଡ଼େ...॥

ଓଥରା—ଯାଃ—ଏବେବେରେ କେତେ ଗ୍ଲେପସ ହଉ ଅ' ମ'—(ବ୍ୟାଧି ଧୋଇ ପୁଣି କନାରେ ବାନ୍ଧି ହାତରେ ଝୁଲାଇଲା—ମାଟିଆରୁ ମୁଣ୍ଡେଇଲା—)

ମାର୍କଣ୍ଡ—(କଣ ଯେମିତି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା) ଆଲେ ହେଏ, କାଙ୍ଗା-ରିଆ ଭାଇ କି ନଗେଇ ଦେଇ ଆଇଥିନ—ପଥାନ ଖାଲି ହୁଁଟାଲୁଅବ ଲେ—ମୁଁ ଯାଉଛି—(ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଚାଲି-ଗଲା)

ଓଥରା—ମା' ମଙ୍ଗରା ଲେ, ସତେ ମୋ ଗୁଆରା ଶୁଣିବୁ ମା— (ଆସିଥିବା ବାଟରେ ଫେରିଗଲା)

ପଞ୍ଚ ପରବର୍ତ୍ତନ

ପଞ୍ଚ ଦୃଶ୍ୟ

ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଝଙ୍କାବର ମୂଳେ ବାଟମଙ୍ଗଳଙ୍କ ଆସ୍ଥାନ

(ମଝିରେ ଯେଉଁ ବଡ଼ ପଥରଟି ସିନ୍ଦୂର ଲିପା ହୋଇ ଗଛକୁ ଡେଇଁ ହୋଇଛି—ସେ ହେଉଛନ୍ତି ରୁଦ୍ଧୀ ମଙ୍ଗଳା—ଆଉ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ଳେଟ ବଡ଼ ମଝିଲା ଭଳି ପଥର ଜମା ହୋଇଛି, ସେ ସବୁ ହେଉଛନ୍ତି—ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ବଢ଼ିଣ—ସୁଅ, ଝିଅ, ନାତି ନାତୁଣୀ, ଅଣନାତି, ପଣନାତି ଇତ୍ୟାଦି—ସବୁଥିରେ ସିନ୍ଦୂର ଟିପା, ଚନ୍ଦନ ଛିଟ ଲାଗିଛି । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାଟି ଘୋଡ଼ା ଗୁଣ୍ଡକିଆ ଠଉଁ ଆଙ୍ଗୁଳିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଖରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି—ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଅଣ୍ଟା ସିଧାରେ ବେଢ଼ା ହୋଇଛି ଖଣ୍ଡେ କଳାଶାଢ଼ୀ—ପୁଲୁମାଳ ଲମ୍ବ-ଭାବରେ ଝୁଲୁଛି—ଝୁରୁ ପୁଲୁଗୁଡ଼ିଏ ତଳେ ବସି ହୋଇଛି ତାଙ୍କର ବଢ଼ି ଶଙ୍କ ଉପରେ—ଆଗରେ ମାଟିଦାସ, ଧୂପଦାନୀ, ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି, ଭୋଗହାଣ୍ଡି ଥୁଆ ହୋଇଛି—ଭାବନ ପଣ୍ଡା ପୂଜାରେ ବ୍ୟସ୍ତ—ଗଳ-ଲଗାକୃତ ବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଭୋବନାସାଣି ହାତଯୋଡ଼ି ଆଗରେ ବସି-ଛନ୍ତି—ଗରୁମୂଳରେ ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ ଆଡ଼ ହୋଇ ଶଙ୍କର ମା, କଞ୍ଚିନା ଆଉ ଓଥରା ବସିଛନ୍ତି । ଭୋବନଙ୍କ ପାଖରେ ଝିଗଡ଼ି, ନକଡ଼ି ଓ ଦୁରୁକୁ ଗୁଞ୍ଝି ଅପଞ୍ଜି ଆଉ ମାର୍କଣ୍ଡିଆ ବସିଛନ୍ତି । ବରଗଛ—ଗଛ ଓହ୍ଲ ସନ୍ଧିରେ ଯନ୍ତ୍ରାଳ ଖନ୍ଦା ଡୋଗାଡ଼ ଲାଗିଛି ଆଉ ଗାଁର ସୁଆନ ସୁଆନ—ଟୋକା ଦଳେ ବେଶହୋଇ ଗୀତଗାଇ ମନ ମଉଜରେ ନାଚୁଛନ୍ତି)

ସୁ—(ଏବେ) ସୁଖର ଦିନ ଅଇଲା...ମଉଜ ଦିନ ଅଇଲା...
 ଖୋର ହେଅ ଲୋ...ଓଡ଼ିଆ ବୋହୂ ଲୋ...ଓ...ଓ...

ତୋର ସିନ୍ଦୂର କଲି ମାଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲଲି ତୋରି ଟାଣି ଦେ
 ତୋରି ଟାଣି ଦେ ।

ସୁୀ—ଲେଟଣୀ ଗରୁକୁ ଶୋଭା, ହେମ୍ବୁ ହେମ୍ବୁ ଘୁଘୁରୁ ଲଗା
 ଗୋଜି କାଠି ଗୁଞ୍ଜି ଯାଇ ପଲ୍ଲ ଲେ...ହର ଗଉରୁ ମୂଳେ...
 ଭୁଲଣୀ ଚଉଁର ମୂଳେ ନିତି ପାଣି ଦେ...ନିତି ପାଣି ଦେ । ୧ ।

ସୁ—ପୁକ ପୁକ ପୁନି ପୁନି ତା ପୁନି—ପୁକ ପୁକ ପୁନି ପୁନିତା ପୁନି...
 ପୁକ ପୁକ ପୁନି ପୁନିତା—ସୁଖର ଦିନ ଅଇଲା X X
 ତୋରି ଟାଣି ଦେ ।

ସୁୀ—ନାକରେ ନାକ ଚଣା ଦଣ୍ଡୀ ବସଣୀ ଗୁଣା
 କାନେ ଗଣ୍ଡିଆ ମୋ କଲ କି,

ସୁ—(ଆଉ) ବେକରେ ନାଇରୁ ହରଡ଼ ପାଳ ଭୁ
 ପାନୁଆ ଦି'ସରି ତଳକି;

ସୁୀ—ଓଲଟ ମଇର ଚଡ଼ି ପିରୁ ଖାଡ଼ିଆ ଶାଜୀ
 ଛୁପ ଛୁପିକା ଛୁଟ ଅଜୀ ଆଣି ଦେ...ଆଣ ଦେ । ୨ ।

ସୁ—ଫେର ଫେର ଫେର...ଫେର ତିନାକ୍ ପୁରନା ପୁନା, ପୁନାକ
 ପୁରନା ତନା (୨)

ଖତୁ ପଇଁତି ବଟପଲ ବାହୁରେ ବାଜୁ ଭୁଣ୍ଡି ହେଲଇ,
 ପାଦେ ପାଦୁଡ଼ ବଳା ହେମକ ହେଣ୍ଡିଆ ଲେ କଟକୁ ଆଣି
 ଦେବ ମଲଇ,

ସୁୀ—ମଗୁଣିରର ମାଣ ପୁଜାକୁ ଶିରିସା ପାଣି ସବୁତକୁଳ ଆରିସା
 ପିଠା ନଡ଼ିଆ କେଳି

ସୁ—କରିବୁ ଛୁଞ୍ଚି ପ୍ରଭର କାକର ଛେନାର ପୁର
 ଆଜନ୍ତୁ ଗୁମାନ ହିଡ଼ ବନ୍ଧି ହାଣିଦେ...ହାଣିଦେ । ୨ ।
 (ନାତି ନାତି ଗୁଲି ଗଲେ)

ଖରୁପଧାନ — (ନେପଥ୍ୟରୁ ଡାକି ଡାକି ପହଞ୍ଚିଲେ) ମାର୍କଣ୍ଡରେ
...ହେ ମାର୍କଣ୍ଡିଆ...ତା ନାଁ କଣ ତ ପାଖରେ ବଇରୁ ପୁ।
ତା ନାଁ କଣ କି ପରୁଣେ ଡାକରେ ଓ — କରୁନୁ —

ମାର୍କଣ୍ଡ — ନାହିଁ ପଥାନେ, ଟିକିଏ ଛୁଇଁ ନିଦ ନାଗି ଯାଇ ଥେଲା —
ଦିହଟା କାଉନା ଅଛିନା —

ଖରୁ — ବୋପାଲେ ନିଦ — ତା ନାଁ କଣକି, ଠିଆ ଠିଆ ନିଦ, ବସୁ
ବସୁ ନିଦ — ହଉ, ହଉ ଗୁଲେ, ମସଲ ଶୁରିଏ ବାଟି ଦରୁ
(ମାର୍କଣ୍ଡ ଉଠିଗଲା) ତା ନାଁ କଣ କି ଆଉ ଦେଖେ,
ମିଞ୍ଜେଇକି ବାଟିରୁ — ଏ ? — ହୁଁ (ଅପର୍ତ୍ତ ପ୍ରତି) ବାସ ଅପର୍ତ୍ତ
ତା ନାଁ କଣ କି, ଜାଲ ନଘଟ ଧଇଲଣି — ଯାଆକି ଆମ
ବାଇରୁ ତା ନାଁ କଣ ତ ଦି'ଗୁରି ଗୋଛୁ ଜାଲେଣୀ ଧରି
ଝିପଟି ଆ (ଅପର୍ତ୍ତ ଗଲପରେ) ଏଇଠି ଥେଲା ଦେରି
ବେ'ଗି ଆସିରୁ, ଚାବୁଟା ପରୁ...

ମିଛୁ — କାମ କେ ଯାଏ ଗଲ ପଥାନେ ?

ଖରୁ — ନାହିଁ, ସଇଲଣି ଯେ, ତା ନାଁ କଣ କି ଶାରି ଖେତଡ଼ି
ମାମଲୁତ ଖେମ — ବାକ ଖାଲି ତା ନାଁ କଣକି ତ ଅଣଟା
ଉଣ୍ଡାରି ଦେଲେ ପତର ପଡ଼ିବ ।

ଝିଗଡ଼ି — ଆଉ...ଶାକର ବରଦ କରିଥିଲେ ପରୁ ?

ଖରୁ — ହେଃ ହେଃ ହେଃ — ଆଜ୍ଞା — ତା ନାଁ କଣ କି ସେ ଆଉ
କେତେ ଦଣ୍ଡ — ଆମ୍ଭ କଟା ସରିଛି — ଖାଲି ଟିକିଏ ହାଣ୍ଡିରେ
ତା ନାଁ କଣକି ଚୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼େଇ ଦେଲେ କାମ ପଡ଼େ
(ପାଟିକରି) ମଙ୍ଗୁଳିଆ କରେ — ତା ନାଁ କଣ କି କଦଳୀ
ପତର କାଟିବାକୁ କିଏ ଗଲା (ସାଧାରଣ ଭଳାରେ)
ମାହାପାତେ, ବାରୁ ଆଇଲେ ନାହିଁକି ?

ନକଡ଼ି — ବାବନ ପକି ହାଣ୍ଡ ରଇଛନ୍ତି ପା, ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଶିଡ଼ି
ଆସିବେ ।

ଖରୁ—ହଉ, ହଉ, ତାହେଲେ ତା'କଣକ ଆସୁଥିବେ ।

ଭବନନା, ତା'କଣକ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମାଜଣା ବଡ଼ ଲାଗି ତ ?

ଭବନ—କେତେବେଳୁ କି—ନାଟ ସ୍ବରୁ ହୋଇ ନ ଥେଲୁ ପା' ସଇଲାଣି ପଥାନେ—

ଖରୁ—(ନେପଥୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି) ଗଣିଆନା, ଏଣିକି କାମ ବଢ଼ିଲାଣି, ତା'କଣକ ହାତ ଫରୁତି କର । ପାନ ମସଲା ପାଇଁ ଗଲା ଯେ ତା' ନାଁ କଣକ ଚଇତନିଆଟା ସେଇଆଡ଼େ ଲାଗିଲା । (ବଡ଼ ପାଟିରେ) ଚଇତନିଆ, ଚଇତନିଆରେ—

(ତା'କି ତା'କି ଚାଲିଗଲା)

(ଏତିକି ବେଳେ ବାବନ ପକ୍ତି ହାଣ୍ଡାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ କରୁ ବାହିନୀପତି ସହୁଥିଲେ ।)

ବାହିନୀପତି—ପୀତାମାଣି ଛଡ଼ା ସବୁ କାମ ସରିଲାଣି ସବୁ ।

(ସମସ୍ତେ ଉଠି ନମସ୍କାର କଲେ, ବସିବାକୁ ଆସନ ଦେଲେ)

ମିରୁ—ଆଜ୍ଞା ହୁଁ, ଅଲୋ ବହୁତେ ସବୁ କାମ ସରିଛି । ମାନ୍ଦବ ଆପଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଥିଲା । (ନେପଥୀ ଆଡ଼କୁ ପାଟିକରି) ହଉ କି ହେ ପଥାନେ, ବାବୁ ଅଇଲେଣି ।

ଖରୁ—(ନେପଥୀକୁ) ବାବୁ ଅଇଲେଣି (କହି କହି ସହୁଥିଲେ) ଆଜ୍ଞା ଖଳକି, ଇ'ଲଗେ ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କ କଥା ସବୁରୁଥିଲି ; ମହାପାତ୍ର କହିଲେ, ବାବନ ଗୋସେଇଁ ରଇଛନ୍ତି—

ବାବନ—ପଥାନେ, ତମ ନାଟ ପିଲାଏ କଣ ନାଟକଲେ ବାବୁ ତ ଦେଖି, ପାଉଁଟିଲ ଲାହି ।

ଖରୁ—ଦେଖିବେ, ନିଶ୍ଚେ ଦେଖିବେ । (ନେପଥୀକୁ) ଆରେ ଗୋଟୁଲା, ବଢ଼ିଣିଆ, ଅରଡ଼ିତା, କିରିଚନିଆ, ତମର ସେଇ

ଗୀତ ଶ୍ରେୟା ଧରି ଆଉ କେତେ ନାଚ କରିବି ବାପ—
(ସୁଖି ଈଶ ସେହି ଟୋକା ଦଳ ଗୀତରୁ ଶାଳ ଶାଳ
ନାଚି ନାଚି ଖୁସିଲେ)

ସୁ—ସୁତ ସୁତ ସୁନ ସୁନତା ସୁନ

ସୁୀ—ସୁତ ସୁତ ସୁନ ସୁନତା ସୁନ

ସୁ—ସୁତ ସୁତ ସୁନ ସୁନତା ତନି ଥିଲା ଦୟାବନ ତା, ଥିଲା
ଦୟାବନ ତା, ଥିଲା ଦୟାବନ ଥା ।

ଉଦୟ—ସୁଖର ଦିନ ଅଇଲା, ମଉଜ ଦିନ ଅଇଲା ତଷାର
ହେଉ ଲେ, ଓଡ଼ିଆ ବୋହୂଲେ, ସିନ୍ଦୂର କଲି, ଚିତ୍ତ ଲଲି
ତୋରି ଟାଣି ଦେ ।

ସୁୀ—ଲୋଟଣୀ ଗହଳୁ ଶୋଭା ହେମୁ ହେମୁ ଲୁଗା ଗୋଜିକାଠି
ଗୁଣି ଜାଇପୁଲ ଲୋ, ହୁଏ ଗଉର ମୂଳେ ଭୁଲସୀ ଚଉଁସ
ମୂଳେ ନିତ ପାଣିଦେ ।

ସୁ—ବାର ମାସର ସରଦ ଡେଇଁ ଜାତ,

ଧରମ କରମ ଓଷା ଦରତ ଲାଗି,

କରୁଥା' ସେତେ ଗୁଡ଼ି ଲହରୀ ସୁନା ପେନ୍ଥ,

ସୁୀ—ଓଲଟା ଅମାୟ ତୋଲି, ସବୁ ରହିଛି ମୁରି ଯୋଗୀ ଭକାରୀ
ଥାଲେ ମନ ଜାଣି ଦେ'...ମନ ଜାଣି ଦେ, । ୨ ।

ଭେଦନା—ଆଜ୍ଞା, କେଣେ ଠାଆ ସଜଡ଼ା ହେଲାଣି ।

ବାହୁନିମତ—ହଉ ହଉ, ପାଣିଏ ଚାଲି ଆସା ମହାପାତ୍ର, ସାନ୍ଧ୍ୟାଏ
ଉପେ—ଉଠ, ଉଠ । ପଡ଼ିହାଉଏ, ଅଉ ବଳମ୍ବ କାହିଁ ?
(ପାଣି ଶାଢ଼ି ଲେଉଟି ରାମସିଂହ ଦର୍ଶକଙ୍କ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟକରି
କହିଲେ) ଅଥା ଅପଣମାନେ ଚିତ୍ତି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ ।

ପାଣିକର ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଧୀରାତପ. ଏହି ଉନ୍ନାତ
 ଭୟବ । ତେଣୁ ନେତୃତ୍ୱରେ ସେତନ ଏବଂ ବିଦାୟର
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । (ସମସ୍ତେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଉଠି ବରଗଛ ପତ୍ରବାଣେ
 ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ହେଲେ—ଧୀରେ ଧୀରେ
 ଚାଲିଲା...

ପଦନିଧା

